MAGAZIN BIBLIOLOGIC

„SĂ NE ȚINEM DE LIMBĂ, DE ISTORIA NOASTRĂ, CUM SE ȚINE UN OM, ÎN PRIMEJDIE DE A SE ÎNECA, DE PRĂJINA CE I SE ARUNCĂ SPRE SCĂPARE. ISTORIA ROMÂNEASCĂ, MAI ALES, SĂ NE FIE PALADIUL NAȚIONALITĂȚII NOASTRE. ÎNTR-ÎNSA VOM ÎNVĂȚA CE AM FĂCUT ȘI CE AVEM SĂ MAI FACEM; PRINTR-ÎNSA VOM PREVEDE VIITORUL, PRINTR-ÎNSA VOM FI ROMÂNI. CĂCI ISTORIA ESTE MĂSURA SAU METRUL PRIN CARE SE POATE ȘTI DACĂ UN POPOR PROPĂȘEȘTE, SAU DACĂ SE ÎNAPOIAZĂ. ÎNTREBAȚI DAR ISTORIA ȘI VEȚI ȘTI CE SUNTEM, DE UNDE VENIM ȘI UNDE MERGEM, TRECUTUL ȘI VIITORUL, IATĂ TOATĂ FIINȚA NOASTRĂ, IATĂ MIJLOCUL DE A NE CUNOAȘTE“.

MIHAIL KOGĂLNICEANU

1-2'95

MAGAZIN BIBLIOLOGIC

1-2 '95

EDITORI: BIBLIOTECA NAȚIONALĂ
SOCIETATEA BIBLIOFILILOR
ASOCIAȚIA BIBLIOTECARILOR

RV-28881

RV-28881

REDACTOR-ȘEF:
ALEXE RĂU

COLEGIUL DE REDACȚIE:
Gabriela Buruiană (secretar de redacție),
Elena Mâșlițchi, Elena Turuta

Coperta: **Iurie Zava**

Tehnoredactare
și paginare pe calculator:
Gabriela Buruiană
Elena Mâșlițchi

Culegere pe calculator:
Zinaida Bondar
Svetlana Gheorghiță

Redacția:
Biblioteca Națională, str. 31 August nr. 78 A,
Chișinău, cod 277012. Telefon: 240618

Tiparul este executat sub comanda nr. 10
la Imprimeria B.N.R.M.

SUMAR

MONITOR

Legea cu privire la biblioteci **2**

Asociația Bibliotecarilor din Moldova: aspecte ale activității **6**

TATIANA COSTIUC. Salonul Național de Carte, Chișinău 1994 **10**

LARISA TUREA. Remarcabil eveniment cultural – ediția a III-a a Salonului de Carte, Iași 1994 **11**

STUDII. CERCETĂRI

ALEXE RĂU. Reforma bibliotecară în Moldova **12**

NATALIA CHERADI, RODICA MARTIN. Bibliotecile universitare în contextul Sistemului Național de Biblioteci **18**

RESTITUIRI. OMAGIERI

VLAD CHIRIAC. Să nu ne părăsim făclia și scutul care ne-a mai rămas – Neamul **24**

ION MADAN. Ion Șpac, omul și bibliograful **27**

ION ȘPAC. Alexandru Kidel – om de cultură **28**

IN MEMORIAM

VASILE MALANEȚCHI. Paul Mihail (1905-1994) **30**

VIRGIL CÂNDEA. Cuvânt la trecerea întru cele veșnice a părintelui Paul Mihail **31**

DE LA CUVÂNT LA IMAGINE

ALEXE RĂU. Desenele lui Paul Valéry **33**

FILE DE ISTORIE

ION VARTA. Răfuiala autorităților țariste cu redactorul «Propășirii» **38**

OLGA BÂRLAD. Probleme de cultură generală în revista «Propășirea» **41**

TATIANA COSTIUC. Apostol Culea – îndrumător al lecturii la «Școala Basarabiei» **44**

CLAUDIA SLUTU-GRAMA. Biblioteca acad. Ștefan Ciobanu **46**

ORIENTĂRI. REALIZĂRI. TENDINȚE

ION MADAN. Cartea națională la răscruce **49**

Răspuns la articolul... **51**

RODICA MARTIN. Replică la replică **53**

UNIVERSUL LECTURII

ANDREI PLEȘU. Conștiința patriotică în cultura românească modernă **55**

MIC DICȚIONAR

IOAN CIOTLOȘ. Biblioteconomie: Vocabular profesional **61**

La rubrica **BIBLIOTECA DE POEZIE** citiți versuri de *GRIGORE VIERU* (p. 11, 17, 23, 32, 45, 54)

Asistent de specialitate

Biblioteca Națională a Republicii Moldova
Schimb Internațional

LEGEA

CU PRIVIRE LA BIBLIOTECI

Capitolul I
DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 1. Noţiuni principale

În sensul prezentei legi trebuie să se înţeleagă prin termenii:

publicaţie – orice tip de purtător de informaţie textuală, audiovizuală etc., reprodus în vederea difuzării, comercializării sau împrumutului public;

nonpublicaţie – orice tip de purtător de informaţie care nu este destinat difuzării sau comercializării;

colecţie de bibliotecă – o culegere de publicaţii şi nonpublicaţii, completată sistematic şi organizată după anumite principii, norme şi reguli;

beneficiar – persoana fizică, persoana juridică sau colectivitatea care foloseşte serviciile bibliotecii;

fondator (proprietar) al bibliotecii – persoana fizică, persoana juridică care înfiinţează, întreţine şi desfiinţează colecţia sau instituţia în cauză.

Articolul 2. Biblioteca

Biblioteca este o colecţie organizată, publică sau particulară, de publicaţii şi nonpublicaţii sau o instituţie care achiziţionează, conservă şi organizează astfel de colecţii pentru satisfacerea cerinţelor beneficiarilor privind lectura şi informarea.

Articolul 3. Principiile de funcţionare

Biblioteca îşi desfăşoară activitatea potrivit strategiei în domeniul culturii, învăţământului, ştiinţei, informaţiei, promovate de fondator în condiţiile legislaţiei în vigoare. Principiile de funcţionare a bibliotecii sunt: accesibilitatea, neangajarea politică, autonomia profesională.

Articolul 4. Funcţiile

Funcţiile bibliotecii sunt atribuite de fondator în consens cu categoria şi tipul ei.

Articolul 5. Categoriile şi tipurile

1. După destinaţie bibliotecile se împart în următoarele categorii:

a) specializate;

b) de învăţământ;

c) publice.

2. După criteriul apartenenţei bibliotecile se împart în următoarele tipuri:

a) de stat, care formează sistemul naţional de biblioteci;

b) obşteşti;

c) particulare.

Articolul 6. Biblioteca specializată

1. Biblioteca specializată oferă informaţii şi documentaţie într-un anumit domeniu sau în câteva domenii adiacente.

2. Biblioteci specializate se constituie în cadrul Parlamentului, ministerelor şi departamentelor, al întreprinderilor şi instituţiilor, indiferent de tipul de proprietate, în cadrul asociaţiilor sau organizaţiilor profesionale, artistice, de cult şi de alte profiluri sau sunt fondate de persoane fizice.

Articolul 7. Biblioteca de învăţământ

Biblioteca de învăţământ funcţionează în subordinea unei instituţii de învăţământ, având colecţii corespunzătoare programelor de studii şi funcţia de a sprijini procesul de instruire.

2. Biblioteca de învăţământ (şcolară) din localitatea care nu are bibliotecă publică satisface necesităţile de lectură şi informare şi ale populaţiei adulte.

Articolul 8. Biblioteca publică

1. Biblioteca publică, colecţie enciclopedică ori instituţie bibliotecară cu o astfel de colecţie, este destinată unui public larg de beneficiari, îndeplinind funcţii de promovare a unui nivel avansat de cultură, civilizaţie şi instruire a societăţii.

2. Biblioteca publică funcţionează:

a) ca bibliotecă de stat după principiul teritorial, în fiecare localitate cu tipologia corespunzătoare diviziunii administrativ-teritoriale – sătească, orăşenească, municipală – subordonată autorităţii administraţiei publice locale;

b) ca bibliotecă de stat după principiul departamental, subordonată ministerului sau departamentului respectiv;

c) ca bibliotecă obştească subordonată conducerii asociaţiilor, societăţilor sau organizaţiilor respective;

d) ca bibliotecă particulară pusă în folosinţă publică de proprietarul ei.

Articolul 9. Sistemul naţional de biblioteci

1. Sistemul naţional de biblioteci este un ansamblu de reţele de biblioteci şi centre biblioteconomice, organizate după

principiul teritorial şi de ramură, fondate şi întreţinute de stat, menite să satisfacă interesele şi cerinţele de informare, instruire şi culturalizare ale societăţii şi subordonate unui organ comun de conducere.

2. Sistemul naţional de biblioteci cuprinde:

a) Biblioteca Naţională a Republicii Moldova;

b) bibliotecile specializate;

c) bibliotecile de învăţământ;

d) bibliotecile publice.

3. Statut de centru biblioteconomic deţine biblioteca principală dintr-o reţea teritorială sau departamentală, abilitată cu funcţii biblioteconomice şi având o structură organizatorică corespunzătoare. Statutul, structura şi bugetul centrului biblioteconomic sunt stabilite de fondatorii lui.

Articolul 10. Biblioteca Naţională a Republicii Moldova

1. Biblioteca Naţională a Republicii Moldova este principala instituţie de stat care asigură completarea exhaustivă şi conservarea repertoriului de publicaţii scoase pe teritoriul republicii, întrunind cerinţele fundamentale prevăzute de schema UNESCO pentru această categorie de biblioteci.

2. Funcţionarea Bibliotecii Naţionale este reglementată de statutul ei, aprobat de Guvern.

Articolul 11. Biblioteca obştească

Biblioteca obştească este fondată cu titlu de proprietate publică.

Articolul 12. Biblioteca particulară

Biblioteca particulară aparţine unei persoane fizice care are libertatea de a-i determina conţinutul şi de a o pune sau nu în folosinţă publică.

Articolul 13. Constituirea şi desfiinţarea

1. Bibliotecile de stat se constituie şi se desfiinţează de către fondatori, cu autorizaţia ministerelor şi departamentelor de resort.

2. Colecţiile obşteşti şi particulare pot primi statut de biblioteci şi pot fi puse în folosinţă publică după efectuarea procedurii de legalizare în următoarea consecutivitate: se elaborează regulamentul de organizare şi funcţionare, se obţine avizul centrului biblioteconomic teritorial asupra regulamentului şi gradului de organizare a colecţiei, se aprobă şi se înregistrează regulamentul de către autoritatea administraţiei publice locale. Desfiinţarea acestor tipuri de biblioteci se efectuează în conformitate cu prevederile reglementare.

Capitolul II
ADMINISTRAREA BIBLIOTECILOR

Articolul 14. Administrarea publică centrală

1. Ministerele şi departamentele ca autorităţi de administrare publică centrală a bibliotecilor traduc în viaţă politica Guvernului în domeniul biblioteconomic, controlează modul de respectare a hotărârilor lui şi adoptă deciziile de rigoare, în condiţiile legislaţiei în vigoare, în cazul încălcării acestora.

2. Ministerul Culturii, în supravegherea unităţii naţionale în domeniul biblioteconomic, exercită conducerea şi reglementarea generală a activităţii bibliotecare.

Articolul 15. Administrarea publică locală

1. Administrarea publică a bibliotecilor din unităţile administrativ-teritoriale este exercitată de autorităţile administraţiei publice locale, care le asigură baza tehnico-materială, financiară şi organizatorică.

2. Subdiviziunile pentru cultură ale autorităţilor administraţiei publice locale supraveghează unitatea naţională în activitatea bibliotecilor din teritoriu.

Articolul 16. Consiliul Biblioteconomic Naţional

Consiliul Bibliioteconomic Naţional exercită conducerea profesională, coordonează şi cooperează activitatea bibliotecilor de toate tipurile, asigură controlul asupra unităţii naţionale în domeniul biblioteconomic. Organizarea, structura, atribuţiile şi competenţele acestui organ sunt stabilite printr-un regulament, aprobat de Guvern. Deciziile Consiliului Biblioteconomic Naţional sunt executorii pentru toate bibliotecile şi pentru toţi fondatorii lor.

Articolul 17. Consiliul biblioteconomic teritorial

Consiliul biblioteconomic teritorial, înfiinţat de autoritatea administraţiei publice locale, exercită conducerea profesională a bibliotecilor din teritoriu, coordonează acţiunile lor şi le cooperează. Organizarea, structura, atribuţiile şi competenţa lui sunt stabilite în regulament, aprobat de Consiliul Biblioteconomic Naţional.

Articolul 18. Personalul

1. Componenţa numerică a personalului, competent şi pregătit corespunzător pentru fiecare categorie de biblioteci, este stabilită conform normativelor aprobate de ministerele şi departamentele care au în subordine biblioteci.

2. Statul asigură pregătirea cadrelor pentru biblioteci în instituţii de învăţământ din ţară şi străinătate, precum şi perfecţionarea lor în centre speciale.

Capitolul III
COLECŢIILE DE BIBLIOTECĂ

Articolul 19. Patrimoniul naţional de publicaţii

1. Din patrimoniul naţional de publicaţii fac parte lucrările rare, deosebit de valoroase, care prezintă un interes aparte pentru

cultura republicii şi care se află în posesiunea bibliotecilor, altor persoane juridice şi fizice. Patrimoniul naţional de publicaţii este protejat de stat. Schimbul internaţional şi exportul publicaţiilor de patrimoniu este efectuat în strictă conformitate cu regulile stabilite.

2. În patrimoniul naţional de publicaţii intră:

a) ediţiile bibliofile de unicat (anticariat) – cărţi editate până la 1850 şi manuscrise;

b) ediţiile dintre 1851 şi 1960 care au intrat în istoria literaturii şi culturii naţionale şi universale, precum şi cele după 1960 având o prezentare grafică deosebită sau apărute cu prilejul unor jubilee, tipărituri cu dedicaţiile şi autografele autentice ale autorilor;

c) publicaţiile ce constituie depozitul legal, indiferent de tipul bibliotecii care-l deţine.

3. Bibliotecilor li se oferă dreptul prioritar de achiziţionare a ediţiilor de patrimoniu, scoase la vânzare în unităţile de anticariat Aceste ediţii de patrimoniu urmează să fie propuse mai întâi Bibliotecii Naţionale şi după aceea altor persoane juridice şi fizice.

Articolul 20. Exportul de publicaţii

1. Publicaţiile pasibile de export trec expertiza specialiştilor de la Biblioteca Naţională.

2. Publicaţiile reţinute de organele vamale ale Republicii Moldova, în condiţiile Legii privind dreptul de autor şi drepturile conexe, intră în colecţiile Bibliotecii Naţionale.

Articolul 21. Completarea colecţiilor

1. Unităţile de comercializare sunt obligate să asigure cu publicaţii în primul rând bibliotecile, în volumul specificat în comenzile acestora.

2. În caz de ridicare a preţurilor la publicaţii statul garantează majorarea alocaţiilor financiare pentru completarea colecţiilor din biblioteci.

3. În vederea asigurării bibliotecilor publice de stat cu câte un exemplar de ediţie scoasă în Republica Moldova, Biblioteca Naţională este abilitată cu dreptul de preempţiune, iar Guvernul îi va aloca anual acestei instituţii mijloace financiare pentru efectuarea unor achiziţii centralizate.

Articolul 22. Depozitul legal

1. Depozitul legal înseamnă numărul stabilit de exemplare din publicaţiile tipărite în republică pe care agenţii producători sunt obligaţi să le predea Bibliotecii Naţionale şi altor centre biblioteconomice pentru controlul bibliografic naţional şi evidenţa statistică, pentru conservare şi asigurarea securităţii fondului tezaurizat al repertoriului naţional de publicaţii.

2. Agenţii producători trebuie să predea gratuit Bibliotecii Naţionale câte 3 exemplare de fiecare titlu. Repartizarea gratuită sau cu plată a altor exemplare legale se efectuează în temeiul unei hotărâri a Guvernului, la propunerea Consiliului Biblioteconomic Naţional.

3. Nu fac obiectul depozitului legal cărţile de vizită, ferparele, plicurile de corespondenţă, formularele cu caracter administrativ-contabil (registre, borderouri, chitanţiere, boniere, state de plată, antete), mercantilaje, titlurile de valoare (bancnote, cecuri, timbre, dispoziţii de plată, bilete de bancă), biletele de transport şi spectacole cultural-sportive, legitimaţiile, actele de identitate şi de stare civilă, filmele documentare şi artistice de lung şi de scurt metraj, precum şi copiile tip xerox de pe tipărituri.

Articolul 23. Exemplarele legale de acte oficiale

În vederea asigurării transparenţei prin accesul beneficiarilor la publicaţiile şi nonpublicaţiile oficiale, autorităţile publice, partidele, formaţiunile obşteşti şi profesionale emitente sunt obligate să transmită Bibliotecii Naţionale câte un exemplar de acte emise de ele (cu excepţia celor care constituie secret de stat sau celor de ordine interioară), pentru a fi înregistrate în Catalogul Actelor Oficiale ale Republicii Moldova.

Articolul 24. Politica editorială şi bibliotecile

1. Politica editorială în republica Moldova este promovată în corespundere cu necesităţile de formare a fondurilor sistemului naţional de biblioteci.

2. Editurile lansează colecţii de publicaţii cu destinaţie specială pentru biblioteci, determinând tematica acestora de comun acord cu Consiliul Biblioteconomic Naţional. Biblioteca Naţională participă nemijlocit la elaborarea planurilor editoriale ale editurilor de stat.

Articolul 25. Bibliografia naţională

Evidenţa publicaţiilor apărute în republică este ţinută de serviciul respectiv al Bibliotecii Naţionale, care exercită controlul bibliografic naţional şi valorificarea informaţional-bibliografică a repertoriului naţional de publicaţii.

Articolul 26. Inventarierea colecţiilor de bibliotecă

Inventarierea colecţiilor de bibliotecă se face periodic, în conformitate cu regulamentele elaborate şi aprobate de Ministerul Culturii.

Articolul 27. Gestiunea colecţiilor de bibliotecă

Colecţiile de bibliotecă fac parte din patrimoniul naţional, indiferent de apartenenţa lor. Fondatorii şi administraţia tuturor tipurilor de bibliotecă sunt obligaţi să asigure gestiunea colecţiilor şi să prezinte

organelor competente situaţii statistice, în modul stabilit.

Capitolul IV
DREPTURILE ŞI OBLIGAŢIUNILE BENEFICIARULUI

Articolul 28. Accesibilitatea publicaţiilor

Statul garantează oricărui beneficiar accesul la toate genurile de publicaţii intrate în biblioteci, inclusiv la nonpublicaţii şi la acte oficiale.

Articolul 29. Dreptul la condiţii optime de lucru

Fondatorii şi administraţia bibliotecii sunt obligaţi să asigure beneficiarului condiţii optime de lucru în incinta ei.

Articolul 30. Obligaţiuni

Beneficiarul este obligat să respecte regulamentul de ordine interioară al bibliotecii şi regulile privind integritatea publicaţiilor împrumutate.

Capitolul V
BAZA ECONOMICĂ A BIBLIOTECILOR

Articolul 31. Bugetul

În baza normativelor de funcţionare, autorităţile publice şi fondatorii asigură bibliotecilor bugetul financiar (inclusiv în mijloace valutare) racordat la regimul economiei de piaţă, necesar pentru menţinerea lor la nivelul tehnologiilor moderne. Bugetele unităţilor teritorial-administrative, bugetele ministerelor, departamentelor, bugetul de stat nu se aprobă, dacă ele nu prevăd sumele necesare pentru dezvoltarea bibliotecilor.

Articolul 32. Sponsorizarea

Statul asigură condiţii avantajoase persoanelor fizice şi juridice care sponsorizează anumite programe sau direcţii de activitate bibliotecară şi care subvenţionează achiziţionarea de publicaţii, de utilaje şi de alte atribute necesare bunei funcţionări a bibliotecilor. Sponsorizarea şi înlesnirile de care beneficiază sponsorii sunt reglementate de legislaţia în vigoare.

Articolul 33. Prestarea de servicii cu plată

1. Biblioteca poate percepe contravaloarea unor servicii prestate de ea, în condiţiile Legii privind dreptul de autor şi drepturile conexe, în cazul în care:

a) produsul final rămâne în posesiunea beneficiarului (fotocopii, microfilme, reproduceri xerox, înregistrări pe bandă magnetică şi altele asemenea);

b) execută, la solicitarea beneficiarului, servicii tarificate peste îndatoririle sale reglementare;

c) oferă informaţii despre brevete, standarde, alte publicaţii din anumite domenii sau prestează servicii informaţionale pe bază de contracte, în care se stipulează dreptul la o parte din beneficiul obţinut prin aplicarea inovaţiilor descrise în publicaţii;

d) practică activităţi comerciale (vânzarea publicaţiilor pasibile casării, materialelor editate de biblioteci etc.) care nu prejudiciază statutul social de bibliotecă şi nu contravin legislaţiei în vigoare.

2. Biblioteca poate fonda unităţi producătoare şi comerciale (tipografii, centre de difuzare a cărţilor, ateliere de legătorie şi de confecţionare a utilajului specific etc.) pentru a-şi facilita asigurarea cu publicaţii, documente, tipizate şi utilaje, mobilier şi altele asemenea, necesare activităţii de achiziţionare, de organizare şi gestionare a colecţiilor şi promovării acestora în mase.

3. Mijloacele financiare obţinute de bibliotecă prin prestarea de servicii cu plată nu sunt impozabile şi nu se iau în considerare la finanţarea ei de la buget.

Articolul 34. Trimiteri poştale

Biblioteca Naţională este scutită de plata serviciilor şi taxelor poştale legate de expedierea de publicaţii şi materiale bibliotecilor din republică, precum şi unor centre biblioteconomice din străinătate pe linia schimbului internaţional.

Capitolul VI
RESPONSABILITATEA

Articolul 35. Răspunderea pentru încălcarea legislaţiei cu privire la biblioteci

Încălcarea legislaţiei cu privire la biblioteci atrage după sine răspundere disciplinară, materială, civilă, administrativă, penală şi se sancţionează în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Capitolul VII
COLABORAREA INTERNAŢIONALĂ

Articolul 36. Subiectul colaborării internaţionale

Colaborarea internaţională este efectuată de centrele biblioteconomice care stabilesc relaţii cu organizaţii similare din alte ţări în baza acordurilor încheiate de Republica Moldova.

Articolul 37. Domeniile colaborării internaţionale

Schimbul de publicaţii, serviciile informaţionale, activitatea reţelei internaţionale de biblioteci constituie domenii ale colaborării internaţionale.

16 noiembrie 1994

(Monitorul oficial al Republicii Moldova, nr. 2, 1995)

ASOCIAŢIA BIBLIOTECARILOR DIN MOLDOVA: ASPECTE ALE ACTIVITĂŢII

O ÎNTÂLNIRE CU PREŞEDINTELE MIRCEA SNEGUR

La 17 februarie a.c. Preşedintele Republicii Moldova dl Mircea Snegur a acordat o audienţă membrilor biroului Asociaţiei Bibliotecarilor din Moldova la solicitarea acestuia din urmă. În cadrul întâlnirii au vorbit: dna Claudia Balaban, preşedintele asociaţiei noastre profesionale (nota şi comunicarea prezentate de dumneaei se publică alăturat), Alexe Rău, directorul Bibliotecii Naţionale, care a consemnat succint realizările acestei instituţii în cei trei ani de când se derulează reforma ei (cu accent pe publicaţiile contribuitoare la reliefarea statalităţii noastre: *Catalogul actelor de stat ale Republicii Moldova; Cronica vieţii politico-administrative, social-economice, ştiinţifice şi culturale a Republicii Moldova; Bibliografia Moldovei* (volum care în aceleaşi zile urma să fie lansat la Strasbourg, în cadrul Consiliului Europei; buletinul *Biblioteconomia Moldovei* ş.a.). În partea a doua a alocuţiunii sale dl A. Rău s-a oprit la problemele acute cu care se confruntă Biblioteca Naţională: starea colecţiilor, salarizarea insuficientă şi condiţiile de muncă ale personalului, situaţia alarmantă a imobilului şi lipsa de spaţii de depozitare a publicaţiilor, dotarea tehnico-materială necompetitivă cu cea a bibliotecilor naţionale din Europa etc.

Dnul Petre Racu, directorul Bibliotecii Republicane de Informaţie Tehnico-Ştiinţifică, a atras atenţia asupra problemelor de finanţare, automatizare, completare cu publicaţii periodice din străinătate, salarizare, distribuire şi conservare a brevetelor, normării alocărilor bugetare pentru biblioteci.

Dna Lidia Culicovschi, directorul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu" Chişinău, l-a informat pe dl Mircea Snegur despre proiectul bibliografic de mare importanţă referitor la capitala Republicii Moldova, colecţia de bibliografie „Basarabiana" şi alte realizări ale bibliotecarilor chişinăuieni, subliniind totodată că problemele cu care se confruntă celelalte biblioteci nu au ocolit-o nici pe cea municipală.

Dna Elena Corotenco, director adjunct al Bibliotecii Academiei, a relatat în comunicarea sa că Biblioteca Academiei de Ştiinţe a Republicii Moldova, una dintre cele mai bune, pe vremuri, instituţii de acest tip din partea europeană a fostei U.R.S.S., astăzi a ajuns într-o situaţie deplorabilă din cauza finanţării insuficiente.

Dna Tamara Baghici, directorul Bibliotecii Republicane de Medicină, a atras atenţia asupra faptului, că instituţia condusă de dumneaei, nefiindu-i acordate subsidii în ultimii ani, nu poate să se aboneze cel puţin la ziarele şi revistele de profil.

Dl Mircea Snegur a pus câteva întrebări celor prezenţi (dlui A. Rău despre vizita de lucru efectuată de dl viceprim-ministru la Biblioteca Naţională, dlui P. Racu despre distribuirea şi conservarea brevetelor etc.). Dl Preşedinte a dat indicaţii Ministerului de Finanţe să aloce trei sute de dolari Asociaţiei Bibliotecarilor pentru achitarea cotizaţiei de membru al IFLA, să găsească sumele necesare pentru abonarea bibliotecilor la ziare şi reviste, a promis că blocul nr. 2 al Bibliotecii Naţionale va rămâne în posesia acestei instituţii. S-a convenit ca, într-un termen scurt, dl Victor Gherman, consilier prezidenţial, împreună cu conducerea Asociaţiei Bibliotecarilor, să întocmească un program de acţiuni privind rezolvarea problemelor abordate.

La întâlnire au fost invitaţi dl Mihail Cibotaru, ministru al culturii, şi dna Lidia Guţu, viceministru al finanţelor.

NOTĂ

privind problemele luate în discuţie la întâlnirea membrilor biroului Asociaţiei Bibliotecarilor din Moldova cu Preşedintele Republicii Moldova dl Mircea Snegur

Fiind tezaure naţionale în care se păstrează expresia scrisă a gândirii şi a creativităţii, locul unde se deschid toate şansele pentru accesul universal la informaţii, instrumente ale democraţiei, agenţi ai înţelegerii între popoare, bibliotecile au nevoie pentru supravieţuire de protecţia statului. Problemele stringente în acest domeniu sunt următoarele:

1. REŢEAUA DE BIBLIOTECI

În ultimii ani s-a început o campanie de lichidare a bibliotecilor şi reducere a personalului de bibliotecă. Numai în anii 1992-1994 au fost lichidate circa 210 biblioteci şi reduşi peste 403 bibliotecari. Acest proces, fiind socotit ca un mijloc de redresare a economiei naţionale, compromite statutul bibliotecilor ca instituţii sociale.

2. FINANŢAREA PENTRU ACHIZIŢIA DE CARTE ŞI PERIODICE

În anul 1994 finanţarea pe acest articol practic n-a fost deschisă. Majoritatea bibliotecilor au fost lipsite atât de achiziţii noi de carte, cât şi de publicaţii periodice.

Dacă Biblioteca Naţională în 1991 achiziţiona circa 60 000 exemplare de carte şi 17 641 periodice, în 1994 a achiziţionat 15 752 exemplare de carte şi 2 649 publicaţii periodice.

Biblioteca Academiei de Ştiinţe în anul 1991 achiziţiona 49 238 exemplare de carte şi 1 000 publicaţii periodice, dintre care 440 valutare, în anul 1994 a achiziţionat 18 000 exemplare de carte.

Achiziţiile de carte ale Bibliotecii de Medicină în 1991 au alcătuit 6 040 exemplare de carte şi 268 publicaţii periodice. În anul 1994 a achiziţionat 362 exemplare de carte şi 140 publicaţii periodice.

Pentru anul 1995 atât Biblioteca Academiei de Ştiinţe cât şi Biblioteca de Medicină au rămas fără publicaţii periodice.

Într-o stare dezastruoasă se află cititorii de la sate, care nu au alte surse de informare decât biblioteca publică.

Astfel, în raionul Drochia pentru 1995 celor 40 de biblioteci li s-au alocat pentru publicaţii periodice 500 lei; în raionul Nisporeni pentru 54 filiale au fost alocaţi 554 lei; în raionul Şoldăneşti la 35 biblioteci le-au fost alocaţi 1 000 lei.

3. ÎNTREŢINEREA BIBLIOTECILOR

Bibliotecile activează în localuri adaptate, neîncălzite, avariate, ducând lipsă de mobilier, utilaje, tipizate etc.

Numai în sistemul Ministerului Culturii din 1 773 de biblioteci doar 146 au încăperi speciale, celelalte sunt găzduite de nişte încăperi adaptate, de cele mai multe ori sub nivelul cerinţelor şi normativelor necesare, 336 necesită reparaţii capitale, iar 64 sunt avariate.

E în pericol Biblioteca Naţională. Cu un fond de 4 milioane de volume, ea îşi desfăşoară activitatea într-un local prevăzut pentru 1 milion de volume. Reparaţia capitală a blocului nr. 2 practic e stopată din motivul lipsei de fonduri şi materiale de construcţie. În 1994 acestei biblioteci i s-au deconectat pentru 2 luni telefoanele, pe o perioadă îndelungată energia electrică, ea nefiind în stare să se achite pentru prestarea acestor servicii.

4. INFORMATIZAREA SISTEMULUI NAŢIONAL DE BIBLIOTECI

La moment în Republica Moldova nu există nici o bibliotecă informatizată în întregime, cu atât mai mult reţele de biblioteci informatizate, ceea ce împiedică integrarea Republicii Moldova în structurile europene şi mondiale. Informatizarea bibliotecilor este unica lor modalitate de înscriere în circuitele comunicării contemporane la nivel internaţional, ce va duce la intensificarea transferului de informaţii.

Este absolut necesară elaborarea unui Program de stat pentru subvenţionarea modernizării activităţii bibliotecare.

5. SALARIZAREA BIBLIOTECARILOR

În Sistemul Naţional de Biblioteci lucrează circa 6 000 de bibliotecari, marea lor majoritate având studii superioare. Fiind deosebit de variată şi complexă, activitatea acestora este remunerată mai mult decât modest: de la 65 până la 123 lei lunar (categoriile de salarizare 6-16).

Chiar şi acest minim de existenţă este plătit cu mari întârzieri. Într-o situaţie absurdă se află mulţi bibliotecari care sunt nevoiţi să lucreze cu salarii incomplete. Astfel în raionul Ialoveni (sistemul Ministerului Culturii) din 49 de bibliotecari 32 primesc 75% din salariu, 13 – 50% şi numai 4 primesc salariul complet. În raioanele Criuleni şi Hânceşti toţi bibliotecarii de la sate lucrează pe 0,5 salariu.

Conform reţelei tarifare unice grila de salarizare a bibliotecarilor este cu două trepte inferioară celei a lucrătorilor din învăţământ (categoriile de salarizare 7-18). Acesta este un fapt de inechitate socială şi

marginalizare a profesiei de bibliotecar, având drept consecinţă fluctuaţia bibliotecarilor în alte domenii. În acest sens se cere majorarea grilei de salarizare a bibliotecarilor şi aducerea ei la un nivel cu cea a specialiştilor din învăţământ şi medicină.

6. SPRIJINIREA ORGANIZAŢIEI PROFESIONALE A BIBLIOTECARILOR. ASOCIAŢIA BIBLIOTECARILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Această organizaţie, constituită în 1991, îşi desfăşoară activitatea conform Constituţiei Republicii Moldova, contribuie la dezvoltarea biblioteconomiei în Moldova, valorificarea patrimoniului cultural naţional, apără drepturile şi prestigiul profesiei de bibliotecar, astfel constituindu-se într-un forpost al politicii naţionale în domeniul culturii şi ştiinţei.

Pretutindeni în lume asociaţiile similare se bucură de sprijinul statului, mai ales în achitarea cotizaţiilor anuale în sumă de 300 dolari de membru al Federaţiei Internaţionale a Asociaţiilor Bibliotecarilor (FIAB) de pe lângă UNESCO.

Claudia BALABAN
Preşedintele Asociaţiei Bibliotecarilor
din Republica Moldova

Domnule Preşedinte,

Biroul Asociaţiei Bibliotecarilor din Republica Moldova în următoarea componenţă: Alexe Rău – directorul Bibliotecii Naţionale, Petre Racu – directorul Bibliotecii de Informaţie Tehnico-Ştiinţifică, Ludmila Corghenci – director adjunct al Bibliotecii Universităţii Libere Internaţionale, Tamara Baghici – directorul Bibliotecii de Medicină, Lidia Culicovschi – directorul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu" Chişinău, Elena Balmuş – specialist coordonator pentru bibliotecile instituţiilor de învăţământ, Ministerul Învăţământului, Ion Madan – profesor universitar, Elena Corotenco – director adjunct al Bibliotecii Academiei de Ştiinţe, Elena Bolganschi – directorul Bibliotecii Universităţii de Medicină, Tatiana Costiuc – consilier ştiinţific, Biblioteca Naţională, Claudia Balaban – directorul Bibliotecii pentru Copii „Ion Creangă", preşedintele Asociaţiei Bibliotecarilor din Moldova, v-a solicitat audienţa pentru a vă informa asupra activităţii Sistemului Naţional de Biblioteci şi condiţiile de desfăşurare a acesteia în perioada grea de tranziţie la economia de piaţă.

Declinul economic pe care îl suportăm a adus bibliotecile la o situaţie deplorabilă, ba mai mult ca atât, biblioteca a devenit o instituţie ce nu trebuie societăţii. Despre aceasta ne vorbeşte şi faptul că în ultimii doi ani au fost închise peste 200 de biblioteci, au fost reduşi peste 400 de bibliotecari. Credem că lichidarea unei biblioteci într-o localitate sau alta nu contribuie la redresarea economiei în aceste localităţi.

Cea mai acută problemă în activitatea bibliotecilor este problema finanţării pentru achiziţia de carte şi periodice. Practic în 1994 pe acest articol n-a fost deschisă finanţarea. Astfel majoritatea bibliotecilor au fost lipsite atât de achiziţii noi de carte, cât şi de publicaţii periodice. Nu mă voi opri la problema finanţării achiziţiei de carte şi periodice în bibliotecile reprezentanţii cărora sunt prezenţi la această discuţie. Aş vrea să mă opresc la starea dezastruoasă în care se află bibliotecile publice şi şcolare de la sate, ele fiind unica sursă de informare.

Sistarea finanţării bibliotecilor duce la încălcarea dreptului omului la informaţie, la sărăcire spirituală şi mai cu seamă la frustrarea în continuare a populaţiei băştinaşe de izvoarele necesare pentru renaşterea sa culturală şi naţională. Or, procentul de publicaţii în limba română rămâne a fi în continuare foarte mic: în Biblioteca Naţională 5%, în bibliotecile publice – 35,2%, în bibliotecile instituţiilor de învăţământ – 17,8%, în cele sindicale – 10%, în bibliotecile pentru copii – 32,6%, în Biblioteca pentru Copii „Ion Creangă" – 27,3%, şi aceasta după ce în republică au fost deschise un şir de biblioteci în colaborare cu bibliotecile din România. În Chişinău: Biblioteca „Onisifor Ghibu" – cu Biblioteca „Mihail Sadoveanu" Bucureşti, „Transilvania" – cu Biblioteca Judeţeană Cluj, „Ovidius" – cu Biblioteca Judeţeană Constanţa, Filiala de carte românească pentru copii – în colaborare cu Biblioteca Judeţeană „Gheorghe Asachi" Iaşi; la Bălţi – cu Biblioteca Judeţeană Ialomiţa (Slobozia); la Soroca – cu Biblioteca Judeţeană Buzău. Astfel, conform Protocolului de colaborare a Ministerului Culturii din Republica Moldova şi Ministerului Culturi din România, bibliotecile din Moldova au primit donaţii de carte în volum de 1 200 000 exemplare (peste 400 de titluri).

Colecţiile de publicaţii ale bibliotecilor sunt în continuă descreştere. Numai în sistemul Ministerului Culturii fondurile de cărţi au scăzut de la 28 500 900 în 1991 – la 25 532 700 în 1994. Mai concret – bibliotecile săteşti şi orăşeneşti au primit în medie în 1994 doar câte 12 cărţi.

Problema achiziţiei de carte mai dezvăluie un aspect foarte important, care cere o rezolvare adecvată. Este vorba de difuzarea noilor apariţii editoriale.

În prezent bibliotecile achiziţionează apariţiile noi care şi cum poate: de la edituri, librării, colectură. Cele din urmă vând bibliotecilor cartea cu un adaos comercial de până la 100%. Organizând o colectură specializată pentru bibliotecile de toate tipurile, se poate asigura gestionarea eficientă a finanţelor pentru achiziţie, iniţierea şi realizarea editorială a unor serii de colecţii de importanţă culturală naţională, subvenţionarea unor cărţi, mai ales a cărţilor pentru copii.

Colectura va funcţiona pe baza unui statut şi va lucra pe de o parte cu editurile, pe de alta – cu Biblioteca Naţională, bibliotecile publice, bibliotecile specializate, bibliotecile şcolare şi universitare, luând asupra sa şi

CĂTRE UN CONGRES AL BIBLIOTECARILOR

Întrunit ad-hoc în ajunul Anului Nou 1995, Consiliul Asociaţiei Bibliotecarilor din Moldova a luat în dezbatere câteva probleme stringente ţinătoare de viaţa bibliotecilor şi a bibliotecarilor. Dna Claudia Balaban, preşedintele Asociaţiei, a menţionat că starea bibliotecilor, atitudinea faţă de ele, ca de altfel şi faţă de cultură în general, iau, la noi, o amploare îngrijorătoare. În situaţia critică ce s-a creat, a subliniat dumneaei, problema bibliotecilor trebuie să fie abordată în cadrul unui Congres al bibliotecarilor. Printr-o decizie votată unanim, a fost convocat Congresul Bibliotecarilor din Republica Moldova, preconizat pentru toamna lui 1995. A fost constituit un comitet organizatoric. S-a convenit ca preşedintele Asociaţiei să prezinte un raport general, urmat de luări de cuvânt ale reprezentanţilor tuturor tipurilor şi reţelelor de biblioteci. La congres vor fi invitaţi solii unor organisme internaţionale (Consiliul Europei, Uniunea Europeană, IFLA, Consiliul european al directorilor bibliotecilor naţionale ş.a.). Către congres urmează să fie pregătit proiectul Manifestului bibliotecilor din Moldova, elaborarea lui fiind încredinţată dlui A.Rău.

Consiliul a luat în dezbatere de asemenea problema aderării la Adunarea Bibliotecară Eurasia, înfiinţată din iniţiativa Bibliotecii de Stat a Rusiei. Dl Petre Racu, întors de la consfătuirea de la Mensk a biroului coordonator al acestei organizaţii, a prezentat un set de documente propus spre aprobare comună. După cum s-a constat, însă, Statutul A.B.E., pe lângă unele momente de colaborare binevenită, conţine şi unele postulate care denotă în mod vădit interesele monopolizatoare şi centraliste ale Moscovei. Consiliul A.B.R.M. n-a adoptat nici o decizie privind aderarea la A.B.E., mulţi dintre membrii lui considerând că o hotărâre de o asemenea responsabilitate poate fi luată doar de structurile guvernamentale. Acestea din urmă, însă, se pare, stau în espectativă, lăsând tot greul pe umerii unei asociaţii obşteşti. Ce va fi mai departe?

informarea bibliotecilor asupra apariţiilor editoriale la zi.

O altă problemă este întreţinerea bibliotecilor, fiindcă 80% din ele activează în localuri adaptate, neîncălzite, avariate, ani de zile nereparate, ducând lipsă de mobilier, utilaje, tipizate, multe din ele sunt lipsite şi de cele mai elementare condiţii de muncă.

Bibliotecilor li se deconectează telefoanele, energia electrică, ele nefiind în stare să se achite pentru prestarea acestor servicii. În 1994 o perioadă îndelungată s-a aflat într-o situaţie dificilă chiar şi Biblioteca Naţională căreia i s-au deconectat telefoanele şi energia electrică. Fiecare bibliotecă sătească şi orăşenească la capitolul investiţii capitale, procurarea utilajului, inventarului a cheltuit în medie 24 lei, sumă care, luând în consideraţie preţurile actuale, nu înseamnă nimic — un singur scaun costă cca 50 lei.

Într-o situaţie dificilă se află cei 6 000 de bibliotecari ce lucrează în Sistemul Naţional de Biblioteci. Pentru activitatea lor variată şi complexă ei sunt remuneraţi mai mult decât modest: de la 65 până la 123 lei lunar (categoriile de salarizare 6-16). Şi acest mi im de existenţă este plătit cu mari întârzieri... Mulţi bibliotecari de la sate sunt nevoiţi să lucreze cu salarii incomplete. Astfel în raionul Ialoveni din 49 de bibliotecari — 32 primesc 75% din salariu, 13 — 50% şi numai 4 primesc salariul complet. În raioanele Criuleni, Hânceşti şi altele toţi bibliotecarii de la sate lucrează pe 0,5 salariu. E o inechitate socială şi faptul că grila de salarizare a bibliotecarilor conform reţelei tarifare unice este cu două trepte inferioară celei a lucrătorilor din învăţământ (7-18). În acest sens se cere a se revedea grila de salarizare a bibliotecarilor şi aducerea ei la un nivel cu cea a specialiştilor din învăţământ şi medicină.

O problemă mare este şi starea tehnico-materială deplorabilă a bibliotecilor, care nicidecum nu ne permite să vorbim despre un sistem de informatizare a bibliotecilor. Astfel nu ne vom putea integra în băncile de informaţii din Europa. Este absolut necesară elaborarea unui Program de stat pentru subvenţionarea modernizării activităţii bibliotecare. Ne dăm bine seama că pentru crearea unui sistem de informatizare a bibliotecilor din republică sunt necesare mijloace băneşti considerabile, însă aceasta e absolut necesar, şi o variantă de salvare poate fi Legea sponsorizării în care modernizarea activităţii bibliotecare va fi prioritară.

Greutăţi enorme întâmpină şi Asociaţia Bibliotecarilor. Constituită în 1991, ea îşi desfăşoară activitatea conform Constituţiei Republicii Moldova, contribuie la dezvoltarea biblioteconomiei în Moldova, valorificarea patrimoniului cultural naţional, apără drepturile şi prestigiul profesiei de bibliotecar, astfel constituindu-se într-un forpost al politicii naţionale în domeniul culturii şi ştiinţei.

Cu regret menţionez că abia anul acesta asociaţia noastră a devenit membru al Federaţiei Internaţionale a Asociaţiei Bibliotecarilor de pe lângă UNESCO şi anual trebuie să plătim cotizaţia de membru în sumă de 300 dolari americani, pe care nu-i avem. Pretutindeni în lume asociaţiile similare se bucură de sprijinul statului, cel puţin în ceea ce priveşte achitarea cotizaţiilor anuale.

Noi înţelegem, domnule Preşedinte, că toate problemele enumerate, şi nu numai, nu se rezolvă într-o zi. Dar cerem sprijinul dumneavoastră pentru dezvoltarea normală a bibliotecilor, editarea cărţii naţionale ce constituie fundamentul culturii şi spiritualităţii neamului.

Claudia BALABAN
Preşedintele Asociaţiei Bibliotecarilor
din Republica Moldova

O SCUZĂ DE RIGOARE

În nr. 3-4 pe anul 1994 al „Magazinului bibliologic", în articolul dnei Rodica Martin „Pe urmele concursului" (pag.21), nu s-a menţionat, spre regretul redacţiei, că dna Ana Sofroni, profesor universitar, s-a învrednicit de premiul trei la compartimentul Lucrări cu caracter ştiinţifico-metodic, pentru Programa de studii la specialitatea bibliologie. Oricum, chiar dacă ne-a scăpat această informaţie, asta nu înseamnă că dna profesoară a fost lipsită de premiul ce i s-a acordat, el urmând să-i fie înmânat, ca şi celorlalţi laureaţi, în cadrul simpozionului „Anul bibliologic 1994". Drept care, cerându-ne scuzele de rigoare, o felicităm, încă o dată, pe dna Sofroni pentru realizările obţinute şi îi dorim succese în continuare.

SALONUL NAȚIONAL DE CARTE

CHIȘINĂU 1994

În zilele de 31 august-2 septembrie 1994 s-a desfășurat cea de-a III-a ediție a Salonului Național de Carte. Inaugurată fiind în 1992 de către Biblioteca Națională Chișinău și Biblioteca Județeană „Gh. Asachi" Iași, această manifestare a fost concepută ca un summum al activității editurilor din Chișinău și Iași pe parcursul unui an de zile. La organizarea celei de-a III-a ediții a Salonului au pus umărul și Biblioteca pentru Copii „Ion Creangă", și Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu" Chișinău, care sperăm să rămână în rândul amfitrionilor pentru toate edițiile viitoare. Ne bucurăm de asemenea că printre organizatori a fost și Întreprinderea Editorial-Poligrafică „Știința", care a sprijinit și financiar această activitate, făcând aflarea oaspeților la Chișinău mai plăcută, mai „ca acasă".

Astfel, pe parcursul a trei zile în sala de festivități a Bibliotecii Naționale a fost scoasă la judecata publicului cititor producția tuturor editurilor de stat din Chișinău, editurilor particulare „Basarabia", „Liceum", „Concordia-Vesta", „Glasul", „Axul Z", „CND", precum și a editurilor din Iași. Salonul a fost inaugurat de către directorul Bibliotecii Naționale dl Alexe Rău, fiind prezenți dl Mihail Cibotaru, ministrul culturii din Republica Moldova, academicianul Mihai Cimpoi, președinte al Uniunii Scriitorilor și președinte al juriului Salonului Național de Carte, numeroși oameni de cultură de pe ambele maluri ale Prutului. Activitățile au demarat cu discursul profesorului universitar, doctor, directorul Institutului de Filologie „Al. Philippide" din Iași, dl Dan Mănucă, care a prezentat volumul *Narcis și Hyperion* de Mihai Cimpoi, apărut recent în colecția „Eminesciana" la Editura „Junimea" din Iași. Editurile din Iași au fost prezentate de către dl Nicolae Busuioc, directorul Bibliotecii Județene „Gh. Asachi" din Iași, poetul Valeriu Stancu, redactor la revista „Cronica" și profesorul universitar Ion Popescu-Sireteanu, autorul volumului *Păcală și ai săi*, care a fost lansat în după-amiaza zilei de 1 septembrie la Filiala de carte românească pentru copii a bibliotecilor „Ion Creangă" și „Gh. Asachi". O adevărată sărbătoare pentru cei mici a constituit-o și lansarea cărții dnei Claudia Partole *Un mare calendar pentru tine, mic strengar*, care a încheiat cea de-a doua zi a Salonului.

Editurile de Stat din Chișinău au prezentat publicului cititor ultimele și cele mai reprezentative ediții: *Opere alese* de Barbu Delavrancea (IEP „Știința"), *Roza vânturilor* de Nicolae Ionescu și *Istoria românilor din Transilvania* de Ruffini („Hyperion"), *Spunerea de sine* de Leo Butnaru (Editura Uniunii Scriitorilor), *Vechi tipărituri în limba română și unitatea națională* de Alexandru Ligor („Universitas"), *Primul meu dicționar* (Editura Enciclopedică „Gh. Asachi").

După jurizare au fost acordate Premiile Salonului Național de Carte instituite de Biblioteca Națională, precum și premiul „Cartea pentru copii" instituit de Biblioteca pentru Copii „Ion Creangă", iar „Premiul pentru debut" și „Cartea anului" au fost acordate în baza Topului-93 – sondaj sociologic efectuat de serviciul de sociologie și marketing al Bibliotecii Naționale. Premiile Salonului ar fi fost doar simbolice dacă nu ar fi intervenit „un Vasile Stroiescu al vremurilor noastre", după cum frumos l-a numit directorul Bibliotecii Naționale dl Alexe Rău pe sponsorul Salonului Național de Carte dl Vasile Micu, academician, directorul general al Institutului de Cercetări Științifice pentru Porumb și Sorg al Asociației „Porumbeni", care a acordat o sumă substanțială pentru premierea celor mai reprezentative edituri și a celor mai bune cărți ale anului. Toată recunoștința noastră a bibliotecarilor, scriitorilor și editorilor acestui om încrezut în forța culturii, căci, după cum avea să menționaze dl Mihai Cimpoi, „atâta timp cât există asemenea oameni cultura are șanse de supraviețuire".

Așadar, la cea de-a III-a ediție a Salonului Național de Carte (Chișinău) au fost acordate următoarele premii:

Editura Anului – Întreprinderii Editorial-Poligrafice „Știința" (director dl Gheorghe Prini) pentru activitate prodigioasă de valorificare a patrimoniului național cultural și științific.

Meritul cultural – dlui Nicolae Busuioc, directorul Bibliotecii Județene „Gh. Asachi" Iași; dlui Valeriu Stancu, poet, redactor la revista „Cronica" Iași; dlui Ion Popescu-Sireteanu, profesor universitar, Iași pentru contribuții la renașterea națională și cunoașterea trecutului istoric.

Cartea Anului – în baza Topului-93:
premiul I – Iurie Colesnic, *Basarabia necunoscută;*
premiul II – Nicolae Dabija, *Dreptul la eroare;*
premiul III – Mihai Cimpoi, *Spre un nou Eminescu.*

Premiul pentru debut – în baza Topului-93:
premiul I – Eugenia Bulat, *La Putna mi-e drumul;*
premiul II – Alexe Rău, *Spune ceva* și Nicolae Leahu, *Mișcare browniană.*

Cartea pentru copii – dnei Claudia Partole pentru cartea *Un mare calendar pentru tine, mic strengar.*

Ilie Gravorul – dlui Aurel Guțu pentru ilustrarea cărții Claudiei Partole *Un mare calendar pentru tine, mic strengar.*

Hai să dăm mână cu mână – dnei Dorina Rusanovschi, redactor la IEP „Știința" și dlui Constantin Dragomir, scriitor, director al Editurii „Făt-Frumos" pentru punerea în circuitul național a lucrărilor autorilor de pe ambele maluri ale Prutului.

Premiul Bibliotecii Naționale pentru activitățile de popularizare a patrimoniului cultural a fost acordat academicianului Mihai Cimpoi. În luna octombrie Salonul Național de Carte de la Chișinău a fost reeditat la Iași.

Tatiana COSTIUC

REMARCABIL EVENIMENT CULTURAL – EDIŢIA A III-A A SALONULUI DE CARTE IAŞI 1994

În dricul secetei spirituale abil provocate, editurile şi bibliotecile Moldovei de peste brazdă (spusa lui Alexei Mateevici) s-au prezentat cu demnitate şi valoare la actuala ediţie a Salonului de Carte găzduit de către Biblioteca Municipală „Gheorghe Asachi" în cadrul sărbătorilor Iaşiului (hramului preacuvioasei Paraschiva, ocrotitoarea întregii Moldove), bucurând selecta asistenţă – ca să dăm câteva nume de prieteni dragi ai noştri: profesorii Constantin Ciopraga şi Alexandru Husar, Gavril Istrate, distinşii oameni de litere şi cultură: Ioan Holban, Lucian Vasiliu, Ştefan Oprea, Nicolae Busuioc – şi cucerind mult râvnitele premii precum urmează:

Premiul pentru debut – Alexe Rău, directorul Bibliotecii Naţionale;

Premiul pentru eseu – academician Mihai Cimpoi;

Premiul „Editura anului" – Editura „Ştiinţa", Chişinău şi Editura Institutului European, Iaşi;

Premiul „Cartea anului" – *Albumul Iaşi*, Casa de Editură şi Presă Cronică;

Premiul „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris" – Claudia Partole, Chişinău;

Premiul „Meritul cultural" – Vasile Tărâţeanu, redactor-şef al publicaţiei „Plai românesc", Cernăuţi; Tatiana Costiuc (Departamentul relaţii cu publicul, Biblioteca Naţională), Cassian Maria Spiridon (Editura „Timpul", Iaşi), Mihai Papuc (Editura „Ştiinţa"), Claudia Balaban (director al Bibliotecii pentru Copii „Ion Creangă").

Vitrinele în care era expusă producţia frumos tipărită a editurilor chişinăuiene demonstrau elocvent că omul sfinţeşte locul şi că cine vrea să muncească, acela o face – numeroşii vizitatori, potenţiali cititori, au apreciat la justa lor valoare cărţile proaspăt apărute la „Ştiinţa" şi la „Făt-Frumos", vădind o aleasă cultură poligrafică şi editorială.

Salonul de Carte (a cărui idee s-a născut, de altfel, la Chişinău) a fost onorat de prezenţa domnului ministru al culturii din Republica Moldova Mihail Gh. Cibotaru, care a rostit un inspirat discurs inaugural. De calde întâlniri cu cititorii au beneficiat Mihai Cimpoi, Ion Hadârcă, Vasile Tărâţeanu, Efim Tarlapan, Constantin Dragomir, Claudia Partole (inclusiv în oraşul de ctitorie al lui Petru Rareş, Hârlău, şi la biblioteca din Deleni). Cu toate necazurile (or, se pare că s-a făcut cultură şi pe timpul irozilor), procesul de sincronizare, de integrare literar-artistică şi spirituală continuă. Îi felicităm pe laureaţii Salonului urându-le noroc şi inspiraţie! Să ne revedem cu bine şi la ediţia viitoare a Salonului (la Chişinău şi la Iaşi).

Larisa TUREA

(Literatura şi arta, 3 n., 1994)

BIBLIOTECA DE POEZIE

Grigore VIERU

DAR MAI ÎNTÂI

Dar mai întâi
Să fii sămânţă.
Tunet să fii.
Să fii os
De-al fratelui tău
Retezat de sabia duşmană.

Brăzdar să fii,
Doină să fii,
Ca să ai dreptul
A săruta
Acest pământ
Îndurerat
De-atâta rod.

DIN CERURI, DE-APROAPE

Mierea şi ghimpii,
Pe tâmple ce dor:
Cinstirea limbii
În care ţi-e dor.

Pe-un picior de plai...

Din ceruri, de-aproape,
Din floarea de tei,
Adun sub pleoape
Cuvintele ei.

Pe-o gură de rai...

Iar două, de-o samă,
Cuvinte-n amurg
(Iubită şi mamă)
Pe faţă îmi curg.

Moriţă laie...

REFORMA BIBLIOTECARĂ ÎN MOLDOVA

(Unele aspecte teoretice)

Va fi avut dreptate filozoful Dionisie Ghermani atunci când afirma şi dovedea elocvent că multe stări de fapt în lumea contemporană îşi au sorgintea şi cauza în necunoaşterea sau în cunoaşterea vagă, aproximativă a multor noţiuni, mai mult sau mai puţin fundamentale. Studiul său intitulat în mod sugestiv *Deslușiri noționale* mi-a ghidat gândul la discuţiile ce s-au fost purtat şi se mai ţin încă, la noi, pe tema reformei bibliotecare. Părerile rămân a fi împărţite. Antinomiile ies perechi-perechi din sălile de conferinţe tot aşa cum au şi intrat.

Între aprobare şi blam, între decepţie şi speranţă, adică între acei care privesc reformele ca pe o mană cerească şi acei ce le consideră drept nişte cataclisme, s-au situat o seamă de persoane care încearcă să trateze lucrurile în mod raţional şi realist. În demersurile lor ele pornesc mereu de la cuvânt, de la deslușirile noţionale şi prin aceasta sunt cu mult mai contributive.

DEX-ul tratează noţiunea de *reformă* ca pe o transformare (politică, socială. economică etc.) cu caracter limitat. Cunoscând acest aspect al definiţiei, dar în special dacă eşti în cunoştinţă de cauză asupra limitelor ca atare, eşti scutit, din capul locului, de eroarea de a vedea în reformă un panaceu. În continuare, *a transforma*, ne arată acelaşi dicţionar, înseamnă a(-şi) schimba înfăţişarea (aspectul), forma şi caracterul. Iată o definiţie ce poate servi, prin excelenţă, ca algoritm al oricărei reforme, căci ea prestabileşte fazele pe care urmează să le traverseze, iminent, procesul de transformare. Suprapunându-se în timp cu stările succesive ale reformei, fazele acestea (să le notăm cu sigla F) sunt, conform definiţiei, următoarele:

F1 – **schimbarea înfăţişării, aspectului** (schimbarea la faţă, cum ar fi spus Emil Cioran), aceasta însemnând o modificare a felului de a se prezenta şi a punctelor de vedere;

F2 – **schimbarea formei**, aceasta fiind înţeleasă ca mod de existenţă, de organizare şi structurare a elementelor din care se compune un obiect, sistem, proces; ca structură internă şi externă a unui conţinut dat;

F3 – **schimbarea caracterului**, prin el subînţelegându-se ansamblul însuşirilor esenţiale care se manifestă în comportament şi în acţiuni, în atitudinea faţă de mediul înconjurător şi faţă de sine.

Acum, că ne mai îndepărtăm de linia de start a reformei bibliotecare, sesizăm lesne inadvertenţa dintre cvintesenţa acesteia (ea fiind orientată spre modelele europene moderne) şi metodele de interpretare a ei, acestea din urmă fiind o reminiscenţă a biblioteconomiei sovietice. Nepotrivirea bazelor epistemice cu fenomenul nou apărut conduce la o tratare superficială. Tributari modelelor axiomatice cuibarianiene sau fruminiene, modele care, sub pseudomotivul de a nu derapa de la real refulau unul din elementele principale ale studiului ştiinţific – timpul, durata fenomenului, mulţi bibliotecomişti de la noi, atunci când abordează tema reformei (în cadrul simpozioanelor „Anul bibliologic", de exemplu) nu merg mai departe de inventarierea evenimentelor de suprafaţă sau a faptelor individuale. Iar analiza parcelară se finalizează, de regulă, cu respingerea elementelor ce contravin coerenţei modelului teoretic, ajungându-se chiar să se forţeze adaptarea fenomenului la teorie şi nu invers. E drept că la noi s-au produs adeseori şi mişcări inverse când realitatea parcelei era (şi mai este) ridicată la rang de adevăr în ultimă instanţă, de legitate a întregului, cerându-se astfel potrivirea modelului general cu nişte realităţi (interese) particulare. Mai mult chiar, anumite persoane au suportat o tumbă extraordinară, trecând (sărind) în anii cât se derulează reforma de la un pol la alt pol. Toate aceste „întâmplări ştiinţifice" conturează un fel de istorie conjuncturală (şi conjecturală) a reformei.

Departe de mine gândul că toate aceste manifestări s-au produs în mod deliberat. Din contră, parte din ele sunt rezultatul atât al inoculărilor ideologice ce ni s-au făcut pe parcursul celor şapte decenii de totalitarism, cât şi al izolării noastre în acel spaţiu închis (ghetou cultural-ştiinţific şi nu numai), care ne tăiase accesul la realizările ştiinţei europene, mai cu seamă ale epistemologiei. Aşa se face că abia recent şi doar în mediul oligarhiei informaţionale a ştiinţei autohtone, au devenit cunoscute ideile Şcolii de la Anale, care, atunci când se referă la spaţiul ex-sovietic, remarcă tocmai dihotomia despre care am menţionat mai sus şi recomandă dublarea analizei „pe durată scurtă" (anistorică) cu analiza „pe durate lungi" care judecă etajele superioare ale fenomenelor. În acelaşi sens sunt benefice pentru noi şi conceptele epistemologului Thomas Kuhn, care împarte evoluţia ştiinţei, a fenomenelor în paradigme distincte care acoperă fiecare o durată de timp şi se succed graţie unui mecanism de acumulări şi revoluţii succesive.

Privită ca un fenomen (precum este) reforma, prin însăşi definiţia sa, se pretează la o astfel de analiză, fazele sale fiind sinonime cu paradigmele kuhniene. Aceasta consună cu scopul ce ni l-am propus în acest studiu, acela de a realiza o oarecare „distanţare de fenomen", cum ar zice epistemologii analeeni, adică de a evita inventarierea şi de a încerca să privim lucrurile nu de la parter, ci de la etaj şi, în acelaşi timp, de a reconstitui evoluţia stărilor prin care a trecut şi se află reforma bibliotecară traversând fazele sale sus-amintite. Aşadar:

F1. SCHIMBAREA LA FAŢĂ

Faza schimbării felului de a se prezenta, a punctelor de vedere este o etapă de gestaţie, de concepere, de formare a unei noi mentalităţi. Prin urmare, de rezultatele ei depinde destinul reformei în întregime. Şi în adevăr, conform textului evanghelic (Matei 17,1-9), de la care porneşte şi Emil Cioran, schimbarea la faţă sau transfigurarea este un început al revelării, o anticipare a învierii. După Înviere, Iisus are altă formă (faza a doua a reformei este tocmai etapa schimbării formei!). Această analogie nu este deloc accidentală. Cel puţin două ar fi motivele care să o îndreptăţească. În primul rând, dacă admitem (cu riscul de a comite o simplificare excesivă, desigur) că ceea ce a făcut mesia e tot o reformă, atunci experienţele biblice din etapa schimbării la faţă pot servi de algoritm pentru faza similară a oricărei reforme, inclusiv a celei bibliotecare. Or, succesiunea experienţelor lui Ieşua din etapa respectivă a vieţii sale a fost precum urmează: cunoaşterea la perfecţie a Legii (Testamentului) vechi, scoaterea la iveală a deficienţelor şi a necorespunderilor ei cu umanitatea nouă, critica şi chiar călcarea unor prescripţii ale Legii (sabatul), crearea unei învăţături noi, propovăduirea (Iisus explica ceea ce propovăduia şi interpreta ceea ce făcea, aceasta pentru a-i antrena pe toţi în actul convertirii, lucru căruia nu i s-a acordat destulă atenţie în faza întâi a reformei bibliotecare). În al doilea rând, în virtutea destinului vitreg ce l-au avut în timpul totalitarismului, bibliotecile moldovene (şi nu doar ele) au cunoscut şi ele un fel de înviere. Precum Crist a ieşit din Legea veche pentru a consacra, cu preţul propriei sale vieţi, o nouă învăţătură, o nouă eră umană, tot aşa şi bibliotecile au ieşit din ipostaza de sclave, de servitoare ale ideologiei comuniste pentru a se afirma ca instituţii de cultură şi informaţie în spiritul Manifestului UNESCO.

Oricum, Cartea Cărţilor este o sursă de idei, de modele epistemologice şi algoritmice de o probitate multimilenară, care sunt mereu actuale şi pot fi de mare utilitate atunci când Sfânta Scriptură e privită în esenţa ei istorică şi nu se preia din ea doar ortodoxismul etic, aşa cum s-a întâmplat nu o dată la noi. Şi ca să încheiem aici şirul analogiilor, vă dau încă una semnificantă şi simptomatică. Creştinismul a luat naştere în Palestina, iar duşmanii săi de moarte au fost colonizatorii romani care l-au şi asasinat pe Iisus. După ce a fost ucisă în patria sa, însă, noua credinţă a fost legiferată... unde credeţi? În chiar ţara ucigaşilor săi, la Roma. La noi: concepţia unei structuri departamentalizate (cibernetice) a luat naştere la Biblioteca Naţională, având-i drept prim adversar pe directorul Bibliotecii „Nicştepeciu". După ce a fost „răstignită" la locul său de naştere, această concepţie a fost omologată (într-o formulă kitschizată, desigur) unde credeţi? La Biblioteca „Nicştepeciu"! Istoria, totuşi, se repetă...

Aşadar, faza întâi a reformei bibliotecare a fost una a formării conştiinţei, a voinţei de transformare. E foarte dificil să determini frontierele sale cronologice, căci acumulările calitative care s-au constituit mai apoi într-un act reformator au putut să dureze mult timp, cu începere din chiar anii dominaţiei sovietice. Algoritmul desfăşurării ei se suprapune, în mare, cu acelea ale reformelor din alte ţări (a se vedea, în acest sens, monografia lui Raymond Jean despre reforma bibliotecară în Franţa) şi incorporează următoarea succesiune de acţiuni:

1. Constatarea unei stări de fapt şi critica acesteia. Statutul social al bibliotecilor (ipostaza lor de puncte de reper ale partidului comunist în „educaţia comunistă a oamenilor muncii"), componenţa colecţiilor (cota insuficientă şi adeseori proscrisă a literaturii naţionale), principiile de funcţionare — iată doar câteva dintre problemele cele mai atacate şi puse mereu pe tapet în cadrul unor reuniuni, în colectivele bibliotecilor, prin intermediul mass-media. De cele mai multe ori iniţiativa înfăptuirii unor asemenea acte venea de jos.

2. Acţiuni protestatare şi de lobbyng. S-au încercat la acest capitol, diverse formule de comportament în vederea sensibilizării organelor de resort: colectarea de semnături pe anumite petiţiuni, contactarea unor deputaţi care să facă interpelări speciale în parlament sau la adresa structurilor guvernamentale, întâlniri şi întreţineri cu persoane oficiale etc.

3. Constatarea de sus a stării de fapt (într-un raport de sinteză) şi punerea problemei pe tapet în mod oficial. În Franţa, raportul general asupra situaţiei bibliotecilor a fost prezentat în scris preşedintelui republicii. La noi, raportul a fost prezentat de către şeful serviciului biblioteci al Ministerului Culturii în cadrul primei şedinţe a comisiei republicane de experţi însărcinată cu elaborarea obiectivelor reformei bibliotecare.

4. Elaborarea unei concepţii noi care să prefigureze atât starea la care urmează să ajungă bibliotecile trecând prin reformă, cât şi dezideratele, algoritmul reformei însăşi. Documentele principale care au fost create la această etapă şi care se constituie într-o „nouă învăţătură" a noastră sunt: Concepţia Sistemului Naţional de Biblioteci (modelul strategic),

Proiectul Legii bibliotecilor, Concepţia nouă a Bibliotecii Naţionale şi Proiectul Programului guvernamental de dezvoltare a Sistemului Naţional de Biblioteci. Despre conţinutul lor s-a vorbit nu o dată la diferite reuniuni de specialitate, s-a scris într-un şir de articole. Vom menţiona doar, iarăşi cu riscul de a ne repeta, că ceea ce este mai esenţial în ele constă în preconizarea unor acţiuni contribuitoare atât la alinierea bibliotecilor noastre la statutul funcţional, tehnologiile şi metodologiile internaţionale, cât şi la integrarea lor în procesul de renaştere naţională şi socială a Moldovei.

5. Popularizarea conceptelor noi în vederea facilitării transpunerii lor în fapt. Aşa cum am menţionat mai sus, acestui deziderat nu i s-a dat importanţa cuvenită fapt care a avut, uneori, repercusiuni inhibitorii asupra derulării reformei.

Din chiar prologul transformărilor s-au produs la noi şi câteva efecte nescontate, ele perpetuându-se în fazele următoare ale reformei bibliotecare. Primul dintre ele ar fi efectul pendulului sau, cum i-am mai zis undeva, efectul nucii sparte. Să ne imaginăm că avem în faţă o nucă crăpată: o coajă în stânga, alta în dreapta, iar în mijloc miezul. Să ne mai imaginăm că pe coaja din stânga stă scris: „Biblioteca este un punct de reper al partidului comunist", iar pe cea din dreapta — „Biblioteca este un templu, o biserică, iar bibliotecarul este aidoma unui preot". De foarte multe ori, dar mai ales în anii când tocmai luase avânt mişcarea de renaştere naţională, noi am sărit de pe o coajă pe alta, de la o extremă la cealaltă, miezul (adică problemele profesionale, de meserie, de strictă specialitate) rămânând să fie explorat insuficient. Cel de-al doilea efect rezultă, într-un fel, din primul şi constă în suplinirea analizelor ştiinţifice necesare cu fabulaţii sau cu bilanţuri (inventarieri) contabilicești. E un păcat de-al nostru mai vechi. Acum câţiva ani, în cadrul unor cursuri de perfecţionare, redutabilul bibliolog Nikolai Kartaşov încerca să ne dea un imbold întru a ne debarasa de aceste deprinderi şi procedee pseudoştiinţifice, el invocând pilda lucrătoarelor de la o fermă de păsări pe care avusese ocazia să o viziteze. Găinăresele acelea ţineau evidenţa zilnică a ouălor produse, ba mai şi realizau nişte diagrame săptămânale şi lunare, în baza cărora se luau măsuri de optimizare a raţiei, a regimului de temperatură etc. Dar, ca să vedeţi, zicea Kartaşov, nici una din ţărăncuţele acelea nu a afirmat vreodată că ar fi prestat o activitate ştiinţifică... În sfârşit, cel de-al treilea efect este acela al opoziţiei între biblioteconomiştii conservatori şi cei revoluţionari, aceştea din urmă alunecând, nu rareori, pe panta nihilismului. Extremismul însă nu poate să aducă prea mari foloase, oriunde s-ar manifesta.

Faza întâi a reformei bibliotecare a arătat cu pregnanţă că aici, între Prut şi Nistru, mentalitatea bibliologică, dar mai cu seamă cea biblioteconomică mai rămâne încă, sub unele aspecte, tributară conceptelor pe care le-am însuşit în anii de studenţie, până la căderea regimului totalitar. Iar *Biblioteconomia generală* a lui Ciubarian, de pildă, ca şi alte „cărţi de căpătâi" de pe vremea aceea, sunt bazate pe teoria marxist-leninistă şi pe programul partidului comunist. Avem deci stringentă nevoie de o nouă filozofie a biblioteconomiei. La fel cum e absolut necesar să ieşim definitiv din albia ortodoxismului politic şi să devenim sedentarii tărâmului strict profesional şi să ne pătrundem de adevărul că profesionismul este cu mult mai productiv şi mai contributiv dacă este aşezat, conceptual, pe temelia lui auria media sunt.

F2. SCHIMBAREA FORMEI

O concepţie nu are nici un rost dacă nu intră în acţiune. Iar pentru a avea dăinuire, ea trebuie să fie încorporată, instituţionalizată, acest din urmă termen presupunând: 1) crearea unui organism care să îndeplinească rolul de promovare a concepţiei; 2) crearea ansamblului de norme juridice care să reglementeze funcţionarea organismului creat şi 3) stabilirea unui ansamblu de relaţii între grupuri, instituţii etc. în vederea promovării concepţiei. Creştinismul, de pildă, dacă e să revenim la modelele biblice, nu ar fi însemnat nimic dacă nu ar fi fost instituţionalizat prin evanghelizare şi prin constituirea Bisericii. Or, aşa cum ne arată Biblia, Biserica este trupul lui Iisus, adică al noii învăţături, iar creştinii sunt membrele trupului (Col. 1, 18, Efes 4, 5). Anume acest organism îi asigură creştinismului regimul de acţiune necesar dăinuirii sale în timp şi spaţiu. Prin urmare, atunci când afirma că după schimbarea la faţă şi înviere Mesia îşi schimbă forma, Matei avea în vedere tocmai dobândirea trupului, a unui corpore fabius. Acesta Este, probabil, unicul sens în care biblioteca poate fi asemuită cu biserica. Adică, putem să o tratăm funcţional, ca pe un „trup", o formă în care este „turnată" o concepţie biblioteconomică.

Cele mai simple (iniţiatice chiar) deslușiri noţionale ne arată cât de rătăciţi erau adepţii şi promotorii postulatelor marxist-leniniste despre formă şi conţinut şi cât de profunzi sunt cercetătorii care susţin că forma înseamnă totul. Or, însăşi definiţia noţiunii de formă cuprinde sensurile: mod de a fi, organizare şi structurare. Apoi, modul de existenţă, adică a fi înseamnă, între altele: 1) a avea componenţă, alcătuire şi 2) a se întâmpla, a se îndeplini. Mai departe, a structura înseamnă a-i da unui organism o alcătuire internă şi externă corespunzătoare unui concept, iar a organiza înseamnă a pregăti structura organismului către o acţiune conform aceleiaşi concepţii. În consecinţă, a da (reda) formă înseamnă a da (reda) fiinţă, iar aceasta din urmă are sensul de a făuri, a realiza.

Aşadar, faza a doua a unui fenomen (începând cu creştinismul şi terminând cu reforma bibliotecară) este o etapă a făuririi, a trecerii de la Concepere la Fapte. Iar făurirea, în majoritatea cazurilor, impune şi implică o exactitate de bijutier. Şi în adevăr, în iconomia mântuirii, de exemplu, erau cunoscute, din timp, ziua şi ceasul răstignirii, ziua şi ceasul învierii. (Investigaţiile şi experienţa unor reformatori şi manageri celebri arată că această stabilire exactă a unor termeni este unul din factorii hotărâtori în promovarea unei reforme, a unei inovaţii etc.) Faza a doua a reformei este singura din cele trei care poate şi trebuie să aibă frontiere cronologice precise. Algoritmii biblici conţin, în această privinţă, chiar unităţi speciale de timp cum ar fi patruzecimea (patruzeci de zile de la înviere, în care Iisus îi pregăteşte pe apostoli către misiunea de creştinizare) şi cincizecimea (cincizeci de zile de la înviere până la seceriş(!), perioada în care, mai cu seamă în zilele 40-50 se constituie biserica). O regulă, să-i zicem aşa, obligatorie este că venirea la cincizecime este ultimul act al misiunii lui Iisus, urmând ca mai departe biserica şi credincioşii să acţioneze în mod autonom. Dar parcă acest precept nu este valabil şi pentru autorii concepţiilor reformatoare? Mai mult, el este un element obligatoriu în constituirea oricărui sistem cibernetic.

Dacă învierea şi înălţarea au însemnat recunoaşterea şi consacrarea de plano a noii învăţături (creştine), atunci în cadrul reformei bibliotecare acest moment, care e şi începutul fazei a doua, a fost aprobarea de către Colegiul Ministerului Culturii, în decembrie 1991 a Concepţiei Sistemului Naţional de Biblioteci şi a Concepţiei noi a Bibliotecii Naţionale. Anii 1991-1992 (prima jumătate a acestuia) conturează durata temporală a fazei schimbării formei. După aprobarea concepţiilor sus-amintite, s-a produs reaşezarea organizatorică a bibliotecilor publice şi a Bibliotecii Naţionale, în termenii stabiliţi prin ordonanţe. S-a acordat o atenţie specială titulaturii elementelor structurale (aducerea ei în corespundere cu tradiţiile şi cu limba naţională), congruenţei structurilor centrale cu cele raionale (aceasta având drept unul din scopurile sale principale asigurarea unităţii naţionale în biblioteconomie), descentralizării administrării bibliotecilor etc. În fond, faza a decurs în succesiunea prevăzută de către definiţia noţiunii de instituţionalizare: reaşezarea organizatorică şi structurală, elaborarea şi implementarea normativelor de organizare şi funcţionare, stabilirea unor relaţii şi raporturi noi între centrele biblioteconomice şi bibliotecile din reţea, între centrele biblioteconomice naţionale şi cele teritoriale sau departamentale.

Deficienţele fazei a doua au constat în abaterile de la principiul ei fundamental, acela al exactităţii şi preciziei, adică în nerespectarea succesiunii, a termenilor stabiliţi etc. S-a scris şi s-a vorbit, cu alte ocazii, că Biblioteca Naţională a fost reorganizată în urma bibliotecilor publice, fapt care a inhibat într-o anumită măsură funcţionarea pe nou a sistemului. Apoi, atunci când au fost elaborate şi omologate normativele noi, nu întotdeauna s-a reieşit din calcule exacte relative la resursele disponibile. În fine, din scenariul fazei au fost omise anumite etape necesare, cum ar fi, de exemplu, aceea corespunzătoare cu patruzecimea.

F3. SCHIMBAREA CARACTERULUI

Ca şi faza întâi a reformei, etapa schimbării caracterului nu este limitată în timp. Poate fi stabilit cu exactitate doar momentul începutului ei, acesta suprapunându-se cu încheierea procesului de dobândire sau de schimbare a formei. Cealaltă frontieră însă se poate extinde încontinuu. Actul creştin, de exemplu, înţeles ca examinare şi schimbare a vieţii personale, durează de două mii de ani şi mai poate să dureze la nesfârşit, pentru că perfecţiunea (inclusiv aceea a vieţii spirituale) nu are limite. Tot aşa cum fără de margini este şi desăvârşirea activităţii bibliotecare, aceste instituţii păstrătoare a unor vechi tradiţii fiind deschise mereu înnoirilor, dinamism radiografiat într-un stil inedit de către Ion Stoica. Tocmai din această cauză unii specialişti consideră că reformele se încheie în momentul când la sfârşit reorganizarea. Cei mai mulţi însă evidenţiază faza schimbării caracterului, or, ea este prefigurată de însăşi definiţia transformării. S-ar putea spune totuşi că etapa aceasta (şi reforma în întregime) se termină atunci când este format un nou caracter al obiectului transformării, când el acţionează pe nou şi se autoreglează, se adaptează la mediu, la timp şi spaţiu în spiritul concepţiei care îi stă la temelie. Faza schimbării caracterului este interesantă şi revelatorie atât prin faptul că ceea ce a fost conceput se manifestă în acţiuni, cât şi prin pretarea mai largă la diverse analize care ne dau diagnostice clare asupra stării bibliotecilor într-un moment sau altul. În linii mari, F3 arată: 1) cât de corecţi şi cât de profesionişti am fost în F1 şi F2, 2) cât de apţi suntem pentru a face faţă schimbărilor şi noilor condiţii şi 3) în caz dacă am luat examenele 1) şi 2), cât de favorabilă pentru reformă este ţara în care trăim.

Probitatea profesională a ceea ce se face la noi în materie de biblioteconomie a fost confirmată de către un grup de experţi de la Consiliul Europei care ne-a vizitat în toamna anului 1994, precum şi includerea în programul de activitate al Parlamentului European a unor lucrări de-ale noastre, în primul rând a *Bibliografiei Moldovei*, numărul zero al căreia a şi fost lansat la Strasbourg în februarie 1995. În acelaşi sens, o dovadă elocventă o fac şi numeroasele acţiuni bibliologice, culturale, ştiinţifice de anvergură care au

scos bibliotecile în scena mare a vieții Moldovei. Și totuși, cum am reușit să ne schimbăm caracterul? Unul dintre parametrii acestuia constă, așa cum reiese din definiție, în atitudinea față de sine și față de mediu. Dintotdeauna, dar mai cu seamă în anii aceștia de criză, bibliotecarii au spus despre sine și despre biblioteci că ei sunt garanția culturii și progresului, păstrătorii și înmulțitorii spiritualității naționale ș.a.m.d., spiritul autocritic fiind lipsă. Dar cum este, în viziunea lor, mediul? El este foarte rău, el este odios chiar, el nu achită salariile, nu alocă mijloace pentru achiziții etc. Un asemenea mod de comportament rectiliniu nu poate să contribuie la rezolvarea problemelor, pentru că el se bazează pe supremația unei părți (și tocmai a acelei subordonate!) și aproape că exclude dialogul, înțelegerea întregului. Iar rectiliniarismul comportamental, cum o dovedește cu prisosință psihologia socială, te face să te ciocnești de obstacole dure și să-ți întrerupi mereu cursul, în loc să le ocolești sau să le rezolvi ca să-ți urmezi calea.

S-a creat o stare specifică și în ceea ce privește adaptarea la nou. Pe de o parte, bibliotecile, care înainte, sclave ideologice cum erau, aveau totuși un stăpân, un patron care le plătea pentru „slujbă", astăzi, în condițiile pluripartitismului, nu mai au un întreținător interesat, iar statul, sărac cum e și cu mentalitatea-i actuală, nu poate să le onoreze cu un buget suficient. Pe de altă parte, bibliotecarii, formați în condițiile unui sistem care le dădea totul de sus, în mod centralizat, nu sunt pregătiți suficient ca să acționeze în mod autonom întru a se afirma în societate. Primul aspect al problemei îl poate soluționa crearea unui cadru juridic adecvat. Votată în noiembrie 1994, Legea bibliotecilor este, în acest sens, o temelie bună. Cel de-al doilea aspect este rezultatul unor deficiențe de management, acesta din urmă neluând la timpul oportun măsuri de pregătire psihologică și de perfecționare (reciclare) a personalului bibliotecilor, deci, tot prin management trebuie să și fie soluționat.

Unul din punctele nevralgice ale sistemului de biblioteci o constituie, la momentul actual, lipsa de cooperare veritabilă de solidaritate și de acțiuni convergente. În lucrarea sa despre reforma bibliotecară din Franța, Raymond Jean, abordând această problemă, descrie și mecanismul care o creează: el începe cu existența unor paralelisme interne și externe, trecând de la acestea la o concurență sterilă, iar concurența duce inevitabil la lipsa de solidaritate, împingând relațiile dintre bibliotecari și biblioteci într-o albie opusă intelectualismului, culturii și civilizației. E drept că o concurență sănătoasă este, adesea, chezășia calității și a eficienței. La noi însă treaba aceasta ia, nu rareori, o cu totul altă turnură. S-a creat o situație paradoxală când intelectualii veritabili ai bibliologiei, cei care produc idei, creează concepte și modele, sunt exploatați de niște intruși semidocți care însă au pile încă de pe vremea comuniștilor (ei, acești diriguitori în ale biblioteconomiei, erau, pe atunci delegați la congrese și membri ai comitetului central al partidului comunist), iar dacă au pile au bani, iar dacă au bani fură din munca intelectualilor cinstiți, parazitând, ba chiar prosperând, pe spinarea și pe sudoarea lor. Pe alocuri a fost deschisă chiar o adevărată vânătoare de idei, folosindu-se, pentru aceasta, un mecanism de dobândire a informației. În consecință, ideea vreunui salon, de exemplu, aprobată de direcția unei biblioteci, este „aflată" rapid de direcția bibliotecii vecine, care, în mod urgent, va organiza, cu anticipație de cel puțin o zi, un salonaș, la închiderea căruia directorul-pirat va constata: „Ei, ai văzut cum le-am șters nasul?". Mai mult decât atât, aceste idei furate sunt date drept creație proprie! În Franța la așa ceva încă nu s-a ajuns... Acolo proprietatea intelectuală (din care fac parte și ideile noi) este ocrotită de lege. Până a ajunge la un astfel de nivel însă, noi vom continua să traversăm situații asemănătoare cu acelea din romanele lui Ilf și Petrov. Deosebirea constă doar în faptul că Ostap Bender era un pic mai onest decât „ștergătorii de nas" de la noi, or el avea un principiu ferm: „Benzin vaș, a idei nași".

Ce ne-a reușit totuși în acești ani de reformă bibliotecară? Noi am trecut prin schimbarea la față, adică ne-am schimbat felul de a ne prezenta, punctele de vedere, viziunile. De asemenea, am reușit să ne schimbăm forma. Caracterul însă nu am reușit să ni-l schimbăm îndeajuns. Există chiar o disonanță, o discordanță dintre forma noastră și caracterul nostru.

Care ar fi soluțiile? Rețete, desigur, nu prea există. Poate ar fi benefică implozia unor concepte noi de acțiune (cum ar fi cel de noutate, de deplasare a accentului de pe lectură pe informare și documentare, de lobbyng etc.), despre care se scrie tot mai frecvent în publicațiile de specialitate?

De fapt, am putea să acceptăm, chiar și cu titlu de rețetă, dictonul grecilor antici: „Soarta omului este caracterul său". Să ne schimbăm deci, în mod metodic, caracterul și atunci poate că vom deveni așa cum dorim, dar mai ales așa cum ar trebui să fim.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

Bria, I. Iisus Hristos, București, Editura Enciclopedică, 1992.

Dumitriu, A. Teoria logicii, București, Editura Academiei, 1973.

Eco. U. Tratat de semiotică generală, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.

Focillon, H. Viața formelor, București, Editura Meridiane, 1977.

Ghermani, D. Deslușiri noționale, București, Editura: Institut für Rumänienforschung, 1993.

Kant, I. Critica facultății de judecare, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.

Kuhn, Th.S. Structura revoluțiilor științifice, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.

Raimond, J. Bibliothèques: une nouvelle generation, Paris, 1993.

Traniello, P. Biblioteche publiche: il quadro istitutionale europeo, Roma, Sinnos Editrice, 1993.

Vingt années d'information: 1974-1994. In: Bulletin de l'Unisist, Paris, UNESCO, vol.22, nr.1, 1994.

Alexe RĂU

Grigore VIERU

UN SECOL GRĂBIT

„Prieteni, miraţivă-n grabă
cât încă zăpada e albă".

Plouă
Şi umbrela mea
E-n alt troleibuz.
Unul îşi uită umbrela.
Altul mănuşile. Celălalt
Crivăţul deschis.
Unuia, de la etajul de sus,
Îi curge uncropul pe cap.
Altuia necurăţenia.
În magazinul de mărfuri
O domnişoară îşi uită norocul
Învelit în hârtie de staniol.
Un chirurg uită foarfecul
În abdomenul meu.
Nişte constructori
Uită neterminat drumul.
Un vânzător uită
Să ne întoarcă restul.
Ecoul uită cum să răspundă,
Spune: hau-hau în loc de: hei, heii
O minciună uită de unde vine
Şi zice că vine din rai.
Ghicitoarea uită răspunsul,
Nebunul ce-a întrebat.
Unul îşi uită bucăţica în gură,
Altul gura în bucăţică.
Cineva are carte
Şi uită că are şi parte.
Un poet uită-a se naşte,
Un călău uită să piară.
Plouă
Şi umbrela mea
E-n alt troleibuz.
O inimă tânără
Uită să bată.
Un bocanc
Uită să-şi mute pintenii
Din palma frunzei căzute.
Unul se culcă cu pieptul pustiu
Uitându-şi cerul afară.
Altul apucă de paloş cu mâna,
De-al lui ascuţiş,
Uitând că-i gol.
Unul uită începutul cântecului.
Altul nişte cuvinte. Altul
Mama îşi uită.
Plouă
Şi umbrela mea
E-n alt troleibuz.
Unul îşi uită ochii pe altul.
Altul urechea sub uşă.
Unul uită unde se duce. Altul
De unde vine.
Gura uită de inimă.
Ideea — de cei care o a născut.
Unul uită pe inima Hiroşimei
O bombă atomică.
Altul uită să iasă din peşteră.
Se uită o făgăduinţă,
O convenţie,
Un jurământ.
Nişte flori
Uită să mai răsară.
Nişte păsări să mai revină.
Nişte izvoare uită să curgă.
Încotro, globule,
Atât de grăbit,
Încotro, atât de distrat?!

BIBLIOTECILE UNIVERSITARE ÎN CONTEXTUL SISTEMULUI NAȚIONAL DE BIBLIOTECI

Oamenii au comunicat dintotdeauna. Cu intensitate diferită, utilizând forme şi tehnici diverse, corespunzător epocii istorice. Dezvoltarea continuă a societăţii a impus ordinea fluxurilor de informaţii, prelucrarea, înmagazinarea şi transmiterea acestora pe căi optime. Această realitate a influenţat, mai întâi de toate activitatea bibliotecilor – centre cu vechi tradiţii în acest domeniu.

Dar biblioteca este mai întâi de toate un adăpost al celor mai mari valori culturale, literare. La vechii egipteni biblioteca era considerată drept „leac pentru suflet". Marele bibliolog român Nicolae Georgescu-Tistu menţiona că învăţând să iubim şi să respectăm cartea, învăţăm totodată respectul şi dragostea pentru cultură şi implicit pentru Om – creatorul tuturor valorilor materiale şi spirituale.

În această ordine de idei, bibliotecile ştiinţifice, cu precădere cele universitare, se prezintă ca instituţii durabile, centre cu interferenţe multiple şi diverse, promotoare de idei progresiste, indicatori ai nivelului de dezvoltare a societăţii.

Şi cum ultimii ani sunt caracterizaţi de o tendinţă explicabilă de evaluare a potenţialului acumulat, e pe deplin îndreptăţită tentativa de a determina rolul şi locul bibliotecilor instituţiilor de învăţământ superior în structura cerinţelor de documentare.

Trebuie să recunoaştem de la bun început că drept imbold pentru realizarea studiului respectiv ne-a servit materialul dlui Mircea Regneală „Bibliotecile universitare franceze în contextul european" publicat în revista „Biblioteca" (nr.7-8, 1992).

În cadrul studiului preconizat urma să fie investigată situaţia bibliotecilor universitare, să fie realizată o analiză complexă a principalelor probleme din acest sector şi să fie avansate propuneri susceptibile de a constitui liniile directoare ale unui plan privind reînnoirea activităţii acestor biblioteci.

Având în vedere rolul complex şi specific al bibliotecilor universitare ca sistem cultural modelator şi pe acela al bibliotecarului ca specialist şi creator de valori culturale, sperăm să găsiţi utilă această cercetare prin datele selectate, precum şi prin analiza materialului faptic şi a concluziilor finale.

Pe de altă parte, ne-am propus ca studiul în cauză să scoată în evidenţă şi să evalueze potenţialul informaţional al bibliotecilor universitare, acum devenite parte integrantă a S.N.B.

Drept obiect al studiului au fost determinate bibliotecile universitare – centre de satisfacere a cerinţelor de studii şi cercetări ştiinţifice ale beneficiarilor.

În calitate de subiect al studiului în cauză s-a proiectat funcţionarea instituţiilor de învăţământ superior în contextul S.N.B.

Ipoteza de la care s-a pornit este următoarea: starea actuală a bibliotecilor universitare precum şi fluxul în continuă creştere a studenţilor la alte biblioteci denotă o recesiune a bibliotecilor instituţiilor de învăţământ superior.

În scopul depăşirii situaţiei în care se află actualmente bibliotecile în cauză, organizatorii studiului, Biblioteca Naţională şi Biblioteca Centrală Universitară (în calitate de centru metodic al bibliotecilor universitare), şi-au propus să analizeze următoarele momente:

- spaţii de lectură, păstrarea şi dezvoltarea infrastructurilor imobiliare;
- achiziţia de cărţi şi abonamente la reviste;
- probleme de personal, funcţionarea serviciilor de lectură şi informare, de împrumut intern şi internaţional;
- funcţionarea catalogului colectiv naţional al periodicelor;
- statutul bibliotecilor universitare, statutul social şi profesional al bibliotecarilor;
- cooperarea interbibliotecară.

Obiectivele cercetării au fost următoarele:

- cunoaşterea intereselor de lectură şi evaluarea capacităţii bibliotecilor de a răspunde acestor interese;
- investigarea rolului lecturii în rândurile publicului cititor.

La realizarea studiului au fost utilizate metode analitice, statistice, sociologice şi bibliografice. Culegerea datelor s-a făcut prin intermediul a 3 chestionare (pentru cititori, profesori şi bibliotecari). Concomitent au fost realizate interviuri cu cadre de conducere şi bibliotecari în scopul întregirii datelor obţinute prin analiza chestionarelor.

I. STUDENŢII ŞI BIBLIOTECILE

De ce am găsit prioritar anume acest subiect? Pentru că studenţii reprezintă o categorie de cititori pe care am putea s-o numim „de tranziţie". Sunt cititori în formare, mai maturi şi mai instruiţi decât elevii, au un alt orizont şi dispun de mai mult timp şi de mai multă libertate faţă de cei ce au început deja să-şi practice meseria.

Şi de ce anume bibliotecile de învăţământ superior? Se are în vedere mai ales profilul educativ al bibliotecilor,

ele fiind unităţi cultural-educative şi ştiinţifice, care contribuie la activitatea didactică şi de cercetare ştiinţifică din învăţământul superior, la răspândirea cunoştinţelor ştiinţifice şi culturale, la cunoaşterea marilor valori naţionale şi universale.

Am constatat că majoritatea bibliotecilor universitare dispun de suficiente locuri în sălile de lectură. Într-o situaţie favorabilă se află bibliotecile Universităţii de Stat (un loc la 5 studenţi), Institutului de Arte (un loc la 10 studenţi), Universităţii Agrare (un loc la 13 studenţi). La biblioteca Universităţii de Medicină însă există probleme în acest sens (un loc la 43 de studenţi). Pentru comparaţie: în Germania, Marea Britanie şi S.U.A. media este de un loc la 6 studenţi, în Franţa un loc la 13 studenţi.

Dar să nu scăpăm din vedere situaţia creată în ultimii cinci ani la Biblioteca Naţională. Din '89 încoace studenţii constituie anual circa 50 la sută din numărul total de cititori. Este de meditat asupra factorilor care dau avantaj Bibliotecii Naţionale: spaţiile de lectură, fondurile acesteia, diversitatea serviciilor prestate, climatul social-psihologic etc.

La întrebarea despre rolul şi importanţa bibliotecii universitare ca mijloc de satisfacere a cerinţelor de informare, 77 la sută din lotul investigat declară că biblioteca universitară trebuie să fie principalul mijloc de satisfacere a cerinţelor de informare ale studenţilor, 14 la sută consideră că atunci când pot apela la serviciile altor biblioteci rolul bibliotecii universitare e mai puţin pronunţat, 11 la sută declară că bibliotecile universitare nu pot asigura cerinţele de informare ale tineretului studios.

Afirmaţiile studenţilor referitoare la bibliotecă ca instituţie de informare şi instruire denotă că pentru o mare parte dintre cititori (46 la sută) biblioteca universitară răspunde doar parţial intereselor lor personale şi dezvoltării lor multilaterale, 38 la sută din lotul investigat au menţionat că biblioteca îi ajută să se informeze în diverse domenii. Există însă un grup de cititori (17%) care consideră minimă importanţa bibliotecii universitare.

Am fost interesaţi şi de felul cum apreciază studenţii capacitatea Bibliotecii Naţionale de a satisface cerinţele lor de lectură şi informare. Am constatat că cca 50 la sută dintre respondenţi sunt în general mulţumiţi de activitatea acestei instituţii.

Situaţia cu locul preferat de lectură se prezintă în felul următor: marea majoritate a studenţilor preferă să citească acasă – 68%, în sălile de lectură ale bibliotecilor universitare – 39%, iar 12% – în sălile de lectură ale altor biblioteci (printre acestea din urmă au fost mai frecvent menţionate Biblioteca Naţională, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu" Chişinău, bibliotecile „Transilvania" şi „Onisifor Ghibu", Biblioteca Academiei de Ştiinţe). O treime dintre subiecţi preferă lectura în aer liber, alţii (6 la număr) au făcut referinţă la lectura în transport.

Pentru a afla frecvenţa şi ritmul lecturii, timpul afectat acesteia în funcţie de programul de studii, am inclus în chestionar şi întrebarea „cât timp acordaţi lecturii?". Am obţinut următoarele răspunsuri: zilnic câteva ore – 46%, săptămânal câteva ore – 41%, ocazional – 22%. Fiind vorba de publicul studios, acest procentaj ar trebui să ne pună în gardă.

E firesc să ne intereseze faptul cum evoluează tineretul studios, iar pentru a-l cunoaşte este important să ştii ce anume citeşte el, pentru că fiecare generaţie se singularizează şi prin aceasta. Chestionarul pentru cititori a cuprins o listă de 8 genuri de cărţi, asupra cărora subiecţii urmau să-şi exprime opţiunea. După cum e şi firesc, întâietatea a revenit cărţilor de specialitate (72%). Corelaţia cu instituţia de învăţământ, indiferent de profilul acesteia indică o situaţie aproximativ similară. E îmbucurătoare predilecţia majorităţii pentru literatura contemporană (27%), operele literare clasice (24%), cărţile de divertisment (17%), urmează cărţile de istorie şi politică (15%), de popularizare a ştiinţei (10%), filozofie (10%), religie (6%).

La întrebarea care dintre genurile menţionate mai sus nu se găsesc în biblioteca universităţii, doar 2 la sută au declarat că sunt pe deplin satisfăcuţi de fondurile bibliotecilor instituţiilor de învăţământ superior.

Dar cum îşi aleg studenţii lecturile? Din anunţuri, semnalări, recenzii, cronici etc. – 21%; urmând recomandările cadrelor didactice – 60%; recomandările bibliotecarilor – 25%; recomandările cunoştinţelor – 19%; în funcţie de autor sau gen – 17%. Majoritatea deci acordă prioritate recomandărilor cadrelor didactice. Deşi cu o diferenţă mare de număr, totuşi a patra parte din respondenţi au recunoscut că la alegerea cărţilor ţin cont de recomandările bibliotecarilor.

Cât priveşte publicaţiile periodice, ca şi în cazul cărţilor, majoritatea studenţilor (67%) au indicat interesul pentru revistele de specialitate potrivit profilului instituţiei dar şi al specializării.

Ne-a interesat şi faptul dacă studenţii au posibilitatea de a cumpăra cărţi. Rezultatele obţinute se prezintă în felul următor: afirmativ au răspuns 20 la sută, „uneori" – 62 la sută şi negativ – 16 la sută. Deşi majoritatea studenţilor (82%) sunt dispuşi să procure cărţi în librării, capacitatea de cumpărare a acestora este redusă. Cauza este lesne de înţeles.

În cadrul cercetării s-au evidenţiat factorii ce contribuie la folosirea cât mai largă a serviciilor bibliotecii. Din datele obţinute am concluzionat că pentru o bună parte a cititorilor contează mai întâi de toate atmosfera din bibliotecă şi contactul direct cu bibliotecarul. Tot printre prioritare au fost menţionate următoarele condiţii: accesul la colecţiile bibliotecii, sistemul de informare al acesteia.

Să ne oprim puţin la serviciile suplimentare, recomandate, dar uneori cerute cu insistenţă nouă, bibliotecarilor, de către studenţi:

• spaţii de recreere în bibliotecă (locuri de odihnă, bar, fumoar)	34 (3%)
• operativitatea servirii	28 (2%)
• servicii multiplicare	23 (2%)
• accesul liber la colecţii	19 (2%)
• împrumutul publicaţiilor contra plată	14 (1%)
• computerizarea serviciilor	12 (1%)
• îmbunătăţirea condiţiilor în spaţiile de lectură	9 (1%)
• traducerea la comandă	1
• comandarea literaturii prin telefon	1

Poate că imaginea bibliotecilor ar avea de câştigat din publicitate? Am adresat această întrebare studenţilor şi configuraţia răspunsurilor a fost următoarea: 48 la sută au răspuns „da", 13 la sută au răspuns „nu" şi 32 la sută consideră că nu este important.

În veriga profesor-student-bibliotecar ar fi binevenită, chiar necesară, cooperarea dintre cadrele didactice şi bibliotecari. Intuind că acesteia din urmă întotdeauna i se acordă importanţa cuvenită, am solicitat opinia studentului.

Chestionarul a cuprins următoarea întrebare: credeţi că profesorii trebuie să prezinte bibliotecarilor bibliografiile obligatorii ale cursurilor predate? La această întrebare au răspuns afirmativ 66 la sută dintre subiecţi, negativ 11 la sută şi că le este indiferent 13 la sută.

În concluzie constatăm că marea majoritate a subiecţilor salută această colaborare.

II. PROFESORII UNIVERSITARI ŞI BIBLIOTECILE

Argumentul de bază pentru această opţiune este rolul profesorului – veriga de maximă importanţă în relaţia „student-bibliotecă", cea mai în măsură să asigure şi să amplifice o rodnică colaborare.

Prima întrebare inclusă în chestionar urma să evidenţieze surscle de informare privind noutăţile din domeniile de specialitate. Întâietatea revine bibliotecilor – 56 la sută, a treia parte din lotul investigat – 33 la sută – menţionează anunţurile, semnalările, recenziile, cronicile etc., 11 la sută au numit librăriile, 8 la sută – mass-media şi 2 la sută se documentează la recomadările cunoştinţelor.

În ce priveşte domeniile prioritare în procesul lecturii profesorilor, majoritatea (67%) a indicat literatura de specialitate; urmează pedagogia şi psihologia (38%), politica (33%), istoria (33%), beletristica (26%) şi lingvistica (25%).

Cercetarea a urmărit şi cunoaşterea canalelor prin care este satisfăcută nevoia de lectură. Datele cercetării relevă că profesorii împrumută de la biblioteci – 87 la sută, cumpără cărţi – 74 la sută, împrumută de la colegi – 54 la sută, nu citesc – 3 la sută.

Pornind de la obiectul cercetării – biblioteca universitară, am urmărit opţiunile cititorilor pentru această instituţie. I-am solicitat pe profesori să se pronunţe asupra capacităţii bibliotecii universitare de a satisface nevoile de lectură ale corpului profesoral. Răspunsurile au fost următoarele: au definit ca fiind satisfăcătoare 61 la sută, nesatisfăcătoare 26 la sută şi s-au abţinut să se pronunţe asupra activităţii bibliotecii 13 la sută dintre respondenţi.

Am ţinut să aflăm dacă profesorii apelează la împrumutul interbibliotecar când biblioteca universitară nu le satisface nevoile de lectură. Cu toate că în lot există un număr apreciabil de cititori (42%) care sunt adepţi ai schimbului interbibliotecar, 30 la sută dintre aceştia apelează foarte rar la acest gen de servicii şi 25 la sută – deloc. Un argument pentru aceştia din urmă ar fi folosirea serviciilor altor biblioteci (Biblioteca Naţională – 55%, Biblioteca Academiei de Ştiinţe – 7%, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu" – 6%, Biblioteca „O. Ghibu" – 4% şi Biblioteca „Transilvania" – 2%).

Am solicitat părerea profesorilor privind colaborarea acestora cu bibliotecarii în vederea documentării şi realizării bibliografiilor programelor de predare. Răspunsurile s-au redus la aprecieri de tipul: „colaborarea e necesară" – 18%, „colaborarea e bună" – 24%, „colaborarea e satisfăcătoare" – 7% şi „colaborarea e nesatisfăcătoare" – 2%.

Preferinţele pentru serviciile suplimentare urmează în ordinea opţiunilor: servicii multiplicare – 19%, servicii bibliografice – 15%, servicii pe calculator – 5%, împrumut la domiciliu – 5%, comandarea şi rezervarea cărţilor prin telefon – 4% şi traduceri şi redactare – 2%.

III. PERSONALUL BIBLIOTECILOR UNIVERSITARE

La acest capitol cercetarea a cuprins practic întreg personalul bibliotecilor universitare cu scopul cunoaşterii opiniei acestuia referitoare la unele aspecte ale activităţii bibliotecilor cercetate.

Ţinem să menţionăm că majoritatea bibliotecarilor de la bibliotecile universitare au o mare vechime în muncă la instituţiile respective şi, prin urmare, au şi experienţă pe acest tărâm.

La întrebarea referitoare la indicele de împrospătare a fondului de carte am obţinut următoarele răspunsuri: 71 la sută consideră acest indice ca fiind potrivit, 17 la sută socot că procesul este lent, 7 la sută – rapid. În continuare am încercat să suprapunem situaţiei la zi a achiziţiilor exigenţele cititorilor. Întrebarea sună în felul următor: consideraţi că ritmul de împrospătare a fondului de carte în biblioteca dvs. corespunde

cerinţelor de lectură ale cititorilor? Variantele răspunsurilor permiteau dar şi presupuneau o maximă obiectivitate. Răspunsurile s-au structurat în felul următor: da – 30%, nu – 14%, da, mai mult decât nu – 39%, nu, mai mult decât da – 14% şi nu ştiu – 1%.

Analizând anchetele am aflat următoarele date privind deprinderea de informare sistematică a studenţilor: 35 la sută dintre bibliotecari au menţionat existenţa acestor deprinderi la cititori, 31 la sută au răspuns negativ, 27 la sută – „da, mai mult decât nu" şi 4 la sută au răspuns „nu ştiu".

Principalele probleme menţionate de bibliotecari privind comportamentul cititorilor în bibliotecă ţin de deteriorarea publicaţiilor prin ruperea paginilor, uneori a capitolelor întregi, sustragerea cărţilor. Bibliotecarii sesizează şi unele probleme de ordin psihologic, vorba fiind în special de relaţia student-bibliotecar: 15 la sută dintre bibliotecari şi-au exprimat îngrijorarea în ceea ce priveşte tot mai frecventele situaţii de conflict provocate de studenţi.

Am chestionat personalul bibliotecilor universitare şi în legătură cu genul de carte care înregistrează cel mai mare indice de circulaţie. Majoritatea subiecţilor au indicat cartea de specialitate (86% din lot). Pe locul doi se plasează preferinţele pentru beletristică 14%.

Printre principalele modalităţi utilizate pentru creşterea rolului bibliotecii universitare ca factor determinant în asigurarea procesului de învăţământ au fost menţionate: informarea despre noile achiziţii (24%), colaborarea cu catedrele (12%), prelucrarea cât mai operativă a literaturii (10%), înfiinţarea unui salon de carte nouă cu acces liber (8%) ş.a. Au renunţat să se pronunţe 20%.

Principalele propuneri de optimizare înaintate de bibliotecari presupun: perfecţionarea şi reciclarea personalului de bibliotecă (35%), stabilirea relaţiilor cu bibliotecile din străinătate (15%), asigurarea unei stări mai satisfăcătoare a bazei tehnico-materiale (10%), prestarea pe scară largă a serviciilor cu plată (10%), regândirea structurii bibliotecii universitare (7%), majorarea salariului (5%) ş.a.

Tot mai frecvent se discută în ultima perioadă, la întruniri, în presa de specialitate, problema statutului social şi profesional al bibliotecarului. În cadrul investigaţiei noastre am solicitat opiniile bibliotecarilor de la instituţiile de învăţământ superior asupra acestei probleme. Se observă, că o bună parte din bibliotecari (77%) sunt nesatisfăcuţi de statutul lor profesional şi social. Ei consideră că factorii care ar conbtribui la afirmarea statutului sunt: salariul majorat (37%), profesionalismul (15%), crearea Asociaţiei Bibliotecarilor din Învăţământ (10%), condiţii bune de muncă şi de trai (7%), calitatea studiilor superioare de specialitate (5%) şi soluţionarea problemelor ce ţin de competenţa conducerii bibliotecii (3%).

IV. COOPERAREA INTERBIBLIOTECARĂ ÎN PROBLEMELE DE PERSONAL, FONDURI ŞI AUTOMATIZARE

Cunoscută fiind funcţia unei biblioteci universitare de a asigura baza documentară pentru o largă categorie de beneficiari, sarcina de a asigura creşterea colecţiilor este de primă importanţă.

Bibliotecile universitare din Moldova, majoritatea înfiinţate în anii '46-'48, urmăreau o anume politică de achiziţii şi erau biblioteci cu fonduri bune de carte în acea perioadă.

Schimbările intervenite după 1989 au presupus şi reorientarea direcţiilor de activitate a bibliotecilor. Nu se putea trece nici peste calitatea fondurilor bibliotecilor universitare. S-a impus insistent la ordinea zilei deideologizarea acestora. Cealaltă latură a problemei ţine de moştenirea politicii editoriale, orientată spre literatura în limba rusă. Aşadar, corespunzător stării de lucruri din întreaga republică, bibliotecile universitare erau puse în situaţia să familiarizeze cititorii cu valorile universale prin intermediul cărţilor în limba rusă. Ultimii ani au fost marcaţi de o turnură în politica de achiziţii: în republică s-a trecut la editarea cărţilor în limba română, pe de o parte, şi primirea donaţiilor de carte românească, pe de alta. Actualmente procentul de carte română în colecţiile bibliotecilor universitare este următorul:

1. Universitatea de Stat	8%
2. Universitatea Tehnică	20%
3. Universitatea Agrară	8%
4. Universitatea de Medicină	14%
5. Universitatea Pedagogică „Ion Creangă"	41%
6. Universitatea Pedagogică „Alecu Russo"	14%
7. Institutul de Arte	8%
8. Academia de Muzică	4%
9. Academia de Studii Economice	20%
10. Academia Naţională de Poliţie	69%
11. Institutul Naţional de Educaţie Fizică	32%

Aceste date denotă o situaţie alarmantă, care, se pare, nu va fi depăşită în viitorul apropiat. În primul rând nu se poate conta la nesfârşit pe donaţiile care ne sunt oferite cu mărinimie de fraţii de peste Prut. Donaţiile, oricum, nu ar putea acoperi necesitatea de carte pentru universităţi. Să ţinem cont de faptul că atât editurile cât şi bibliotecile din România traversează vremuri nu tocmai uşoare. Pe de altă parte editurile noastre nu pot asigura bibliotecile universitare cu literatura necesară desfăşurării procesului de învăţământ. Economia de piaţă nu ţine seama de criteriile estetice sau ştiinţifice, de prestigiul autorului. Cel puţin aşa cum se manifestă acum, agentul acestui tip de economie urmăreşte, în principal, profitul, renunţând

la alte principii. De aceea piaţa este invadată de cărţi mediocre, lipsite de orice valoare. Chiar şi editurile specializate „Ştiinţa", „Lumina", nemaivorbind de alte edituri de stat sau particulare, cu greu reuşesc să facă faţă necesităţilor de literatură pentru învăţământul superior.

În cadrul bibliotecilor universitare, care sunt de obicei specializate în anumite domenii, interesul de lectură al beneficiarului este determinat de planul şi programul de învăţământ, iar în sens mai restrâns de bibliografia obligatorie sau suplimentară indicată de cadrele didactice şi de necesitatea acumulării unor cunoştinţe necesare susţinerii examenului de promovare.

Baza documentară trebuie să răspundă unei largi categorii de beneficiari printre care principalii sunt studenţii. Pentru aceştia trebuie să se asigure un însemnat volum de manuale, cursuri, lucrări de laborator care să corespundă tuturor disciplinelor predate în corespundere cu profilul instituţiei. În cea mai mare măsură acestea trebuie asigurate prin editarea lor pe plan intern. Având însă în vedere că bibliografia obligatorie, ca şi cea facultativă, recomandă numeroase alte lucrări, este absolut necesar să se ţină seama şi de acestea.

Următoarea categorie de beneficiari o constituie cadrele didactice. Pentru procesul instructiv acestea trebuie asigurate cu ultimele noutăţi în domeniu. Cadrele didactice sunt antrenate şi în activitatea de cercetare, care trebuie asigurată cu baza de documentare de strictă specializare, şi de asemenea în totală concordanţă cu natura preocupărilor. De fapt, acestea reprezintă una din modalităţile prin care biblioteca răspunde cerinţelor principiului integrării învăţământului cu cercetarea şi producţia.

Pentru o bibliotecă specializată din sistemul învăţământului superior mai este caracteristică o categorie de beneficiari – specialişti din producţie – care apelează la serviciile bibliotecii pentru a obţine informaţii în legătură cu preocupările pe care le au la locul de muncă.

Este evident că preocupările tuturor categoriilor de beneficiari se concentrează pe anumite domenii, care determină în final structura colecţiilor bibliotecii.

O altă problemă este bugetul de care dispune biblioteca. Este cunoscut faptul că aproape toate creşterile sunt realizabile cantitativ şi calitativ numai în limita fondurilor de care dispune biblioteca. Cum cuantumul acestora este determinat de factori pe care biblioteca nu-i poate dirija, rămâne doar sarcina de a manifesta foarte multă circumspecţie cu prilejul fiecărei opţiuni exprimate.

Situaţia creată în ultima perioadă pune sub semnul întrebării chiar şi limita fondurilor asigurate altădată bibliotecarilor.

Bibliotecile în general şi cele specializate în particular nu pot funcţiona fără subvenţii de stat, dar şi acestea nu-s suficiente pentru asigurarea nivelului înalt al serviciilor, pentru acoperirea aşteptărilor beneficiarilor. Bibliotecile se văd puse faţă în faţă cu situaţia de a căuta şi a găsi noi metode şi strategii care să le asigure finanţarea.

În asemenea condiţii repartizarea fondurilor destinate achiziţiilor de carte, precum şi a fondurilor valutare, obţinute eventual prin sponsorizare, trebuie să se facă mai ales în favoarea catedrelor, specialiştilor de profil îngust.

În condiţiile trecerii la economia de piaţă nevoile consumatorului nu pot fi satisfăcute decât printr-o cooperare activă a bibliotecilor. Astăzi problema integrării cât mai eficiente trebuie să fie în centrul atenţiei specialiştilor.

Pentru ameliorarea situaţiei privind achiziţiile de carte este necesară creşterea substanţială a investiţiilor bugetare anuale.

Presa tot mai des abordează în ultima perioadă diversitatea şi modalităţile de prestare a serviciilor cu plată. E oarecum delicată situaţia bibliotecilor universitare: învăţământul care este deocamdată gratuit în majoritatea instituţiilor presupune şi servirea bibliotecar-informativă în aceleaşi condiţii. Nici nu credem că este normal să fixăm tarife la serviciile oferite de bibliotecile în cauză, ţinând cont de nivelul de trai şi aşa sub limită al studenţilor, precum şi de calitatea ofertelor.

„Informaţia este o marfă care înglobează o anumită cantitate de muncă omenească. Milioane de oameni cumpără informaţia indispensabilă activităţilor profesionale fără de care meseria lor n-ar mai exista" (M. Regneală).

Imperativul zilei ne impune să procedăm la serviciile contra plată. Nu credem că e cazul să ne opunem. Toate contraargumentele le-am putea „potoli" prin stabilirea tarifelor reduse pentru grupurile de cititori mai puţin asigurate.

Aceste preocupări ar reprezenta una din direcţiile politicii de marketing. În sens larg marketingul în bibliotecă înseamnă dezvăluirea căilor raţionale de comunicare între cei care oferă serviciile (biblioteca) şi cei care le „cumpără" (cititorii). Introducerea concepţiei de marketing nu înseamnă doar o schimbare organizatorică unică, ci un proces permanent şi care revizia temeinică a serviciilor.

În ceea ce priveşte cooperarea – activitatea de informare oferă un câmp larg de posibilităţi. Politica în domeniul informării şi documentării vizează o răsturnare fundamentală de concepţie, vizibilă atât în alcătuirea suprastructurilor, respectiv reorganizarea Ministerului Culturii, Ministerului Ştiinţei şi Învăţământului, cât şi a unităţilor din reţelele respective.

La capitolul „Mecanizare şi automatizare" nu sunt prea multe de spus. E oarecum ridicol să menţionăm că Universitatea de Arte nu dispune măcar de o maşină de scris, dar aceasta e situaţia reală. Majoritatea centrelor

universitare (Universitatea Pedagogică „Ion Creangă", Academia de Muzică, Academia de Poliţie, Institutul Naţional de Educaţie Fizică şi Sport, Universitatea Tehnică) nu au reuşit să asigure bibliotecile cu calculatoare. Despre importanţa acestora s-a vorbit în diferite rânduri. Nu credem că ar putea cineva să-şi asume îndrăzneala de a contesta necesitatea computerizării proceselor de bibliotecă şi cu toate acestea carul rămâne nemişcat.

A demarat acest proces la bibliotecile Academiei de Studii Economice, Universităţii de Medicină, Universităţii de Stat din Moldova, Universităţii Agrare, Universităţii Pedagogice „A. Russo" din Bălţi. Dar poziţiile din start sunt diferite, instituţiile recurg la diferite programe de computerizare, nu se întrevede o perspectivă de cooperare şi integrare a resurselor umane, informaţionale şi materiale.

Tot de cooperare ţine problema pregătirii şi perfecţionării profesionale. La nivelul universităţilor se recurge la aşa numitele „şcoli de măiestrie" (Bălţi), „şcoala conducătorului", „şcoala tânărului bibliotecar", diverse concursuri profesionale (organizate de B.U.P. „Ion Creangă"), A.S.E. organizează cursuri de perfecţionare profesională, discutarea unor articole din reviste de specialitate. Aceste activităţi sunt de salutat, dar nu sunt suficiente. Este necesar de a înfiinţa nişte cursuri de perfecţionare a bibliotecarilor organizate în baza unei concepţii întemeiate. Ele ar putea fi desfăşurate sub egida Ministerului Învăţământului în colaborare cu Ministerul Culturii, care are deja experienţă în acest domeniu. La baza concepţiei respective, în funcţie de disciplinele predate şi de numărul preconizat de ore sunt argumentate următoarele forme de pregătire şi perfecţionare profesională:

- cursuri de iniţiere în biblioteconomie;
- cursuri de perfecţionare pe activităţi.

Câţiva ani la rând s-a optat pentru crearea unui centru interdepartamental de perfecţionare. Din păcate ideea nu a avut răsunet. În aceste condiţii e cazul să se implice Asociaţia Bibliotecarilor din Republica Moldova prin comisia de perfecţionare a cadrelor (ca în marea majoritate a ţărilor cu tradiţii în biblioteconomie).

În rândurile de mai sus am trecut în revistă numai câteva din posibilităţile de colaborare între biblioteci. În orice caz o concluzie se desprinde clar: valorificarea raţională şi cu un randament maxim a potenţialului uman şi material de care dispunem poate asigura atât o creştere a eficienţei, cât şi un spor de calitate în tot ceea ce se întreprinde.

Natalia CHERADI
Rodica MARTIN

BIBLIOTECA DE POEZIE

Grigore VIERU

LOCUIESC

Locuiesc la marginea
Unei iubiri,
La mijlocul ei
Trăieşte credinţa mea.

Locuiesc la marginea
Unui cântec,
La mijlocul lui
Trăieşte speranţa mea.

Locuiesc la marginea
Unei pâini,
La mijlocul ei –
Dragostea mea pentru voi.

AM RUPT ACEST TRANDAFIR

Rostesc cuvinte,
Ca să iau aer.
Adorm,
Ca să nu mai ştiu.

Tai pâine,
S-o bucur pe mama.
Ascult mierla,
Ca să nu mint.

Mă uit la tei,
Ca să nu uit.
Am rupt acest
Trandafir. De ce?

Un centenar apropiat: VASILE HAREA

SĂ NU PĂRĂSIM FĂCLIA ȘI SCUTUL CARE NE-A MAI RĂMAS – NEAMUL

„Nimeni nu este orfan complet, cât timp își are ideea sa de neam".

Alexandru HÂJDEU

S-ar cuveni să fi așteptat ziua de 13 iulie când s-a născut, la 1895, în comuna Susleni, Orhei, această mare conștiință a Basarabiei, care a luptat și a suferit mult atât în perioada ce a precedat Unirea din 1918, cât și mai târziu – în calitatea sa de pedagog, gazetar, istoric literar, memorialist și filozof. Două momente însă, primul – faptul că Vasile Harea continuă să fie, așa cum scrie Constantin Bobeică în revista „Nistru" (nr.6, 1990), „un exilat din istorie", și al doilea – răvașele de răspuns primite recent de la fiul său Mihail Harea, din Iași, și de la publicistul Grigore Filip-Lupu, din București, m-au îndemnat să mă implic spiritual în repunerea în drepturile firești, în cadrul culturii noastre contemporane, a numelui distinsului cărturar.

Am rămas plăcut surprins că la Iași, în organizarea Societății „Ginta Latină" (președinte dl dr. Vlad Bejan) și a catedrei de slavistică a Universității, a avut loc, la Casa Universitarilor, un simpozion comemorativ, la care s-a constituit un comitet pentru elaborarea programului acțiunilor de sărbătorire a Centenarului Vasile Harea, manifestări care vor culmina la 13 iulie. De la București, dl Grigore Filip-Lupu (basarabean de origine, din s. Pănășești, Strășeni) scrie: „Vă trimit aceste note ale regretatului Vasile Harea, pe care mi le propuse înainte de a deceda, cu rugămintea de a le depune la Biblioteca Academiei Române pe numele său. Era în ultimele trăiri ale vieții, când nici nu prea putea merge... Aceste materiale s-au aflat la mine multă vreme și nu le-am valorificat. Întâi, pentru că mă hărțuiau întruna securiștii și apoi n-am mai avut puterea să le dau importanța ce se cuvine patriotului Vasile Harea".

Datorez recunoștință dlui Gr. Filip-Lupu. O să ne străduim ca aceste studii necunoscute încă cititorilor, apoi și cele care mai zac în fonduri arhivistice de oriunde, să fie date publicității, firește, în strânsă colaborare cu Mihail Harea-fiul. Prin acest act cărturăresc am scoate la lumină opera și personalitatea complexă, plurivalentă a lui Vasile Harea.

Din textele autobiografice (unul de proporții mai mari, altul mai mic), chiar la o lectură sinoptică, desprindem nu un trai de rentier, al unui subțire epicureu, ci o viață ca o curgere acvatică, spre izvoare, prin zăgazuri dezlănțuite...

Vasile Harea provine dintr-o familie de răzeși, „care din vremuri vechi au fost apărători ai Moldovei de năvălirile slavilor și nomazilor mongoli". S-au păstrat și acte, autentice, pe baza cărora Ștefan Ciobanu făcuse și o comunicare la Academie. Este curios faptul că încă pe când era elev la Chișinău (Seminarul Teologic), un profesor rus îi propusese să-și schimbe numele, căci, chipurile, sună urât. Vasile a ripostat, zicându-i că numele *Harea* e de origine greacă și în traducere înseamnă *vrednic, destoinic*. În unele izvoare (Iorgu Iordan, Gh. Ghibanescu ș.a.) i se atribuie înțelesul de „fiul lui Har", deci „fiul unui om cu har".

Școala primară și medie o face la Chișinău. Se înscrie mai apoi la Seminarul Teologic Inferior, unde începe „tocirea pe de rost a textelor biblice și bisericești anacronice și încă într-o limbă, de fapt, perimată, cea slavonă, pe care nici rușii n-o mai înțelegeau fără explicația textelor și fără tălmăcirea în limba rusă, texte de a căror absurditate îmi dădeam perfect de bine seama, mai ales că în seminar se și insista asupra formulei lui Tertullian: «credo, quia absurdum». Singurul lucru încurajator pentru mine era faptul că în studiul limbii latine, pe care o învățam foarte ușor..., constatam că cele mai multe cuvinte din

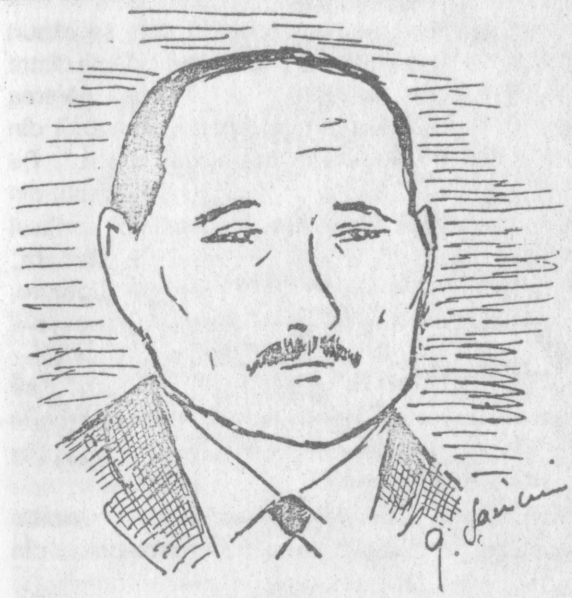

VASILE HAREA
Desen de Glebus Sainciuc
după o fotografie a timpului (1942)

această limbă a poporului roman, a cărui istorie o citisem cu legitimă mândrie, semăna perfect de bine cu cuvintele limbii mele natale". Între anii 1911şi 1917 face carte la Seminarul Teologic Superior, unde îi citeşte prelegeri protoiereul mitrofor, redactorul revistei „Luminătorul", părintele Macarie Untul, profesorul de istorie rusă I. Kurdinovski, profesorul de cântare bisericească M. Hodorogea şi alţii. În 1916 Pan Halippa îi recomandă să colaboreze la ziarul „Cuvânt Moldovenesc", V. Harea acceptă, mai târziu devenind chiar prim-redactor al acestei publicaţii. Funcţia de cenzor la ziar o îndeplinea Gheorghe Madan, cunoscut folclorist, care pentru semnătura sa, la un articol *(M.A. Dan)*, precum şi pentru alte „feste" de acest gen i-a pus pe gânduri pe cei „suspuşi" şi a fost eliberat din post. Ulterior Vasile Harea colaborează şi la alte publicaţii: „Ştiri ale cooperaţiei din Basarabia" (care mai târziu au apărut cu titlul „Furnica") – în funcţia de redactor responsabil, „România Nouă" – redactor şi membru al comitetului de conducere al ziarului editat de ardeleanul Onisifor Ghibu.

În aprilie 1917 termină studiile la seminar „ca primul absolvent după totalul notelor". În septembrie se înscrie la Universitatea din Kiev, însă după un an îşi retrage actele pentru a continua cursurile universitare la Iaşi. În 1918 renunţă la primul mandat de deputat în Sfatul Ţării, pentru a se putea concentra asupra problemelor presei din Chişinău. În 1919 susţine examenele de admitere la Universitatea din Iaşi, Facultatea de Istorie şi Litere, Secţia filologie, iar în 1924 este declarat absolvent al acestei instituţii. Teza sa se intitula: „Raportul dintre judecăţile şi categoriile kantiene". Este numit ca diurnist la reorganizarea Bibliotecii Centrale a Universităţii, apoi într-un post stabil de custode. La 1926 obţine titlul ştiinţific de licenţiat cu menţiunea „Magna cum laude". Peste un an primeşte un alt titlu – cel de profesor titular provizoriu în specialitatea de filozofie şi încă după un an – acelaşi titlu însă în pedagogie. În septembrie 1928 îl reîntâlnim ca profesor de filozofie şi pedagogie la Seminarul Teologic din Huşi, iar din 1929 – ca director al Liceului de Băieţi „Al.I. Cuza". E de menţionat şi un alt eveniment – căsătoria sa, în vara aceluiaşi an, cu profesoara Maria Andronic, originară din s. Jora de pe malul Nistrului. În noiembrie 1929 revine la Iaşi. La 1 ianuarie 1930 obţine o bursă pentru a-şi continua studiile în Franţa. Timp de doi ani urmează cursurile şi seminariile la Sorbona. În august 1932 revine în ţară şi îşi reia activitatea la Universitatea din Iaşi, ocupând concomitent şi postul de profesor secundar, apoi asistent la Şcoala Normală „Vasile Lupu", iar din 1933 este director al acestei şcoli. Mai târziu (în primăvara lui 1936) se transferă cu serviciul la Chişinău, unde i se propusese funcţia de şef de catedră la Liceul „Al. Donici" şi pe urmă la Liceul „B.P. Hasdeu", iar când aceste licee sunt comasate devine director (1939). Între timp, editează un manual didactic *Datoriile învăţătorului*. Dar fiind intimidat de evenimentele politice, se refugiază la Bucureşti (1940), unde este încadrat la Liceul „Gh. Lazăr".

Teza de doctorat cu tema „Filozofia lui Tolstoi" era de mult finisată şi trebuia prezentată şi susţinută la Universitatea din Iaşi, însă evenimentele declanşate de mişcarea legionară şi sfârşitul tragic al profesorului Petre Andrei au zădărnicit aceste intenţii. În 1941, după înăbuşirea „rebeliunii legionare", la sfatul lui Mihai Ralea, Vasile Harea propune teza sa pentru susţinere la Universitatea din Bucureşti. În iunie 1942 obţine acest fapt, cu menţiunea „Magna cum laude".

În 1944 este nevoit să se transfere cu traiul la Bucureşti. Între anii 1946 şi 1965 îndeplineşte diverse funcţii: şef de lucrări la catedra de pedagogie, conferenţiar de pedagogie, profesor de istorie a literaturii ruse (în română, iar din 1958 – în rusă). În 1966 îşi continuă activitatea la Universitatea din Iaşi, având în sarcină conducerea tezelor de doctorat. În total şi-au elaborat tezele sub „diriguirea" sa şase doctoranzi.

După pensionare (1965), Vasile Harea se consacră muncii asiduie asupra unor teme „basarabene" de stringentă importanţă.

... Relativ la „sancţionările" întreprinse din partea organelor securiste, semnalăm că în anul 1945 Vasile

Harea este suspendat din domeniul învățământului pe un termen de un an și trei luni de zile pentru faptul că nu recunoștea dreptul rușilor de a stăpâni Basarabia. A doua oară, la Iași, în 1952, este „expulzat" din Universitate și cinci ani la rând ține lecții de limba rusă la Institutul Politehnic. În 1954 se „alege" cu o nouă anchetare, fiind acuzat și catalogat „dușman al regimului democrat-popular".

Este un adevăr incontestabil că Vasile Harea n-a fost trimis la Canal, în închisoare, însă a robotit din plin la ocnele camuflate ale regimului odios (1952-1958), unde au fost și mulți basarabeni. A fost obligat să colaboreze cu Institutul de Studii Româno-Sovietice, este impus să traducă zeci de volume, fără a fi remunerat măcar cu o lețcaie. Ba mai mult, după cum mărturisește fiul său, Mihail Harea, el este mereu marginalizat în acțiunile sale culturale și literare.

Pe parcursul activității sale multilaterale V. Harea a elaborat și publicat numeroase lucrări, precum studiul *Legislația școlară rusească în legătură cu învățământul din Basarabia* (1920), traduce *Note de călătorie în România* (1921) de Vl. Korolenko, editează cartea *Românii de peste Nistru* (București, 1923, seria „Cunoștințe folositoare"), publică articole privind viața și opera lui L. Tolstoi, Turgheniev, Gladkov, Al. Tolstoi, Fedin, Șolohov, scrie despre creația lui Antioh Cantemir, Pușkin, I. Bunin (rămase în manuscris) etc.

În *Românii de peste Nistru* este descris tabloul real al răspândirii populației de origine română pe întregul areal de la Nistru până peste Bug, cu date extrase din diverse izvoare arhivistice, publicații (inclusiv și cele rusești), cu harta etnografică a acestei regiuni, pe care sunt indicate satele românești ce se țin lanț până hăt departe, în vechile gubernii – Podolia, Ekaterinoslav, Crimeea... Cuvintele din acest studiu sunt aidoma unui răsunet, strigăt puternic ce reverberează și astăzi în sufletele noastre ca o chemare: „Dacă pe vremuri s-au făcut atâtea jertfe pentru macedo-români, care sunt despărțiți de noi prin alte grupuri etnice, care vorbesc un dialect deosebit de al nostru, cum putem noi lăsa fără sprijin pe românii transnistrieni, care rostesc dulcele grai moldovenesc și la care nu s-a stins conștiința că sunt moldoveni" (p. 17-18).

Studiul monografic *Filozofia lui Tolstoi* (apărut în 1944 în ediție aparte) a avut o soartă anevoioasă, căci prin 1952 a fost interzis, ca mai apoi, în 1978, unele opinii din studiu să fie reluate în cartea soților Oprea *J.J. Rousseau și L.N. Tolstoi în căutarea vârstei de aur*. Cu acest studiu, de fapt, începe activitatea științifică a lui V. Harea în diverse domenii.

Vom menționa un manuscris, în care se expun considerații în legătură cu raporturile-incidente dintre Constantin Stere și Onisifor Ghibu. După părerea autorului faptele descrise „fac parte integrantă din istoria mai dezvoltată a poporului nostru". Pe parcursul a 68 de pagini se perindă evenimente din anii 1917-1920 ș.a., nume de oameni politici, scriitori (P. Halippa, O. Goga, I. Brătianu, S. Murafa, A. Murafa, A. Mateevici, Ol. Vrabie, Șt. Ciobanu, Al. Boldur, I. Macovei, A. Crihan, N. Popovschi, N. Iorga, P. Cazacu, I. Inculeț, I. Pelivan, D. Iov ș.a.). Într-o altă lucrare, „Execuții barbare", se consemnează unele cazuri autentice de masacrare păgână care au avut loc la Chișinău în decursul anilor 1940-1941 și după 1944.

Există și o serie de manuscrise de o valoare revelatoare de tipul: „Chișinăul în timpul războiului din anii 1941-1944", „Locul luptei dintre răzeșii orheieni și soroceni, conduși de Hâncu, Durac și Constantin, de o parte, și Grigore Duca, ajutat de turci și de tătari, de altă parte". Nu mai puțin importante, privind tematica abordată, sunt studiile inserate într-o listă selectivă de la finele unui manuscris autobiografic, precum urmează: „Legislația școlară rusească în legătură cu învățământul în Basarabia" („Revista pentru Reforma Socială", 1922), „Ideile gnoseologice ale lui L.N. Tolstoi", „Panslavismul, bolșevismul și România" („Revista Fundațiilor Regale", 1942), „Povestirile despre Vlad Țepeș" etc.

Nu putem încheia aceste enumerări de studii fără a aminti și despre acelea de mari proporții și de mare cuprindere de epocă: „Mișcarea unionistă din Basarabia între anii 1917-1918. Amintiri și comentarii" (depus, doar partea a doua, la Arhivele Statului, cu clauza 25 de ani), „Educația, învățământul și gândirea pedagogică în răsăritul Europei în orânduirea feudală", „Alecu Mateevici. Viața și opera" și multe altele care n-au văzut lumina tiparului – nici la Chișinău, nici dincolo de Prut.

Se stinge din viață la 30 ianuarie 1987, la Iași (fiind înhumat la Cimitirul Sf. Vasile), scăpând de persecuții, de traumele sufletești ce i se pricinuiau de către toate relele timpului. Însă Vasile Harea a supraviețuit, nu doar prin faptul că a trăit mult, ci prin aceea că a fost un luptător înflăcărat pentru școala națională, biserică, exproprierea moșiilor și împroprietărirea țăranilor; pentru a ne ține strâns legați de legea lăsată din moși-strămoși – a nu părăsi făclia și scutul care ne-a mai rămas – Neamul.

Vlad CHIRIAC

ION ŞPAC, OMUL ŞI BIBLIOGRAFUL

(65 de ani de la naştere)

Academicianul Tudor Vianu menţiona, că o bibliografie generală a literaturii române este un instrument util pentru oricine studiază istoria poporului şi a culturii româneşti sau pentru oricare cititor din publicul cel mai larg.

Bibliografia literară la români are vechi şi frumoase tradiţii. Marii noştri predecesori au susţinut-o şi adeseori s-au preocupat de ea. În prima sa lucrare „Divanul", apărută la Iaşi în 1698 în limbile română şi greacă, D. Cantemir include liste de bibliografie, în care recomandă cititorilor Biblia, operele lui Erasm din Rotterdam şi ale altor scriitori, printre care Seneca, Cicerone, Plutarh, Epictet, Crelius etc.

Gheorghe Asachi a introdus în limba română termenul de „bibliografie". Informaţia bibliografică va fi în permanenţă în paginile „Albinei româneşti" şi ale altor publicaţii periodice ale lui. Un model de bibliografie este articolul lui Al. Hâjdeu „Literaţii basarabeni", publicat în 1835 în revista rusă „Teleskop". Variată a fost activitatea bibliografică a lui B.P. Hasdeu, Al. Odobescu, Şt. Ciobanu, N. Georgescu-Tistu, D. Simonescu etc.

În cele ce urmează mă voi referi la activitatea unuia dintre contemporanii noştri – bibliograful basarabean Ion Şpac.

S-a născut la 11 martie 1930 într-o familie de ţărani din Camenca. Şi-a făcut studiile la Facultatea de Istorie şi Filologie a Universităţii de Stat din Moldova. După absolvire a lucrat în calitate de profesor de limba şi literatura română la şcoala din Bulboaca, Anenii-Noi. În 1960 se mută la Chişinău, unde îşi începe activitatea în domeniul bibliografiei, angajându-se la Biblioteca de Stat (actualmente Biblioteca Naţională).

Crearea unui sector, apoi a unei secţii de bibliografie naţională în cadrul acestei biblioteci a constituit un eveniment de seamă în viaţa bibliologică şi informaţională de atunci. Nicolae Sanati, Tamara Isac, Ion Şpac, Parascovia Cojuhar, Vladimir Chiriac şi subsemnatul au început procesul de investigare şi descriere a publicaţiilor despre Moldova ce se păstrau la Chişinău, Cernăuţi, Odesa, Moscova, Sankt-Peterburg, Kiev.

S-au adunat mii şi zeci de mii de note bibliografice care au servit la constituirea catalogului colectiv de cărţi şi a fişierului „Dacoromanica". Compartimentul consacrat literaturii noastre din cele mai vechi timpuri până în prezent, unul din cele mai bogate şi complete, a fost întocmit de Ion Şpac.

În 1967 Ion Şpac se transferă la Biblioteca Academiei de Ştiinţe în calitate de bibliograf principal. A activat apoi în secţia de informare în domeniul ştiinţelor sociale, a condus Biblioteca Academiei, iar acum câţiva ani s-a lăsat de directorat, ocupând postul de bibliograf-şef, ca să se consacre totalmente bibliografiei.

În 1965 la Editura „Cartea Moldovenească" a apărut prima lucrare semnată de Ion Şpac, indicele bibliografic *Scriitorii sovietici moldoveni*. Peste patru ani, în 1969, aceeaşi editură a pus la dispoziţia cititorilor o nouă ediţie a acestei lucrări, completată şi revizuită, cu titlul: *Scriitorii Moldovei Sovietice*, care include preţioase materiale despre 134 de scriitori şi conţine un bogat aparat bibliografic.

Împreună cu Mihai Cimpoi şi Vl. Chiriac, Ion Şpac a pus bazele vestitului cenaclu literar „Mioriţa". Deşi aveau loc în condiţiile grele de reacţiune şi tiranie bodiulistă, la şedinţele cenaclului participau numeroşi scriitori, artişti plastici, compozitori, interpreţi, medici, profesori, studenţi, iubitori de limbă şi cultură românească.

Ion Şpac este unul dintre autorii indicelui de recomandare *Moldavskaia literatura*, apărut la Moscova în 1972.

Harnicul şi eruditul bibliograf este autorul tuturor notelor biografice şi bibliografiilor, cât şi a studiilor consacrate lui Gh. Gheorghiu, A. Gromov, Al. Lipcan, Gh. Madan, Vl. Rusu ş.a. din dicţionarul *Profiluri literare* (1972). A scos la lumină un şir de fascicule ale buletinului *Anul literar* şi ale lucrării *Critica şi ştiinţa literară în Moldova*.

La propunerea Editurii „Literatura artistică" Ion Şpac a pregătit şi a prezentat spre sfârşitul anilor '80 manuscrisul dicţionarului biobibliografic *Literatura moldovenească contemporană*. Însă această amplă lucrare de referinţă destinată publicului larg nu a mai văzut lumina tiparului.

Ion Şpac este şi coautorul bibliografiei *Istoria, arheologia şi etnografia Moldovei* (Chişinău, 1973), lucrare valoroasă ce a avut un larg răsunet în presă şi în cercurile ştiinţifice şi didactice.

Autor a peste 20 de cărţi, Ion Şpac publică în continuare studii privind problemele stringente ale cărţii şi ale bibliografiei naţionale, procesul literar şi cultural din republică. De un binemeritat succes se bucură cartea *Unele aspecte ale bibliografiei literare moldoveneşti* (1990).

În această perioadă de renaştere naţională şi revenire la adevăratele valori spirituale ale neamului, este foarte importantă valorificarea publicaţiilor basarabene ce au apărut în anii 1918-1944, care au fost nimicite în perioada de după război sau puse la index cu inscripţia „ne vădaiotsea".

Ion Şpac este primul care a descris şi a sistematizat practic toate materialele din prestigioasa revistă „Viaţa Basarabiei" (1932-1944), ce cuprinde 2 850 de notiţe bibliografice. Este regretabil faptul că această valoroasă lucrare, distinsă cu premiul I la concursul pentru cea mai reuşită bibliografie (1993), nu a fost editată până în prezent. Au fost pregătite pentru tipar şi bibliografiile la revistele „Cuvânt moldovenesc", „Luminătorul", „Din trecutul nostru", „Arhivele Basarabiei", câteva lucrări consacrate lui Vasile Coroban, Eugeniu Rusev, Alexandru Kidel.

Activitatea dlui Ion Şpac, care este axată în ultimii ani pe repunerea în circulaţie a valorilor ce ţin de patrimoniul cultural naţional, este un exemplu bun de urmat pentru tinerii bibliografi şi bibliologi.

Ion MADAN

ALEXANDRU KIDEL – OM DE CULTURĂ

(90 de ani de la naştere)

La exterior era obişnuit. Nu se distingea prin nimic în mod deosebit. De statură mijlocie, elegant. Purta ochelari. Prefera culoarea gri. Rareori îl puteai vedea fără cravată. Avea ochi trişti, era mereu îngândurat, parcă fiind în căutarea cuvântului potrivit. Producea impresia unui automat, care pe de o parte acumula informaţia, iar pe de alta – o elimina. Era o personalitate foarte comodă pentru consumatorii de informaţie, şi aceştia din urmă se foloseau din plin de bunătatea şi cunoştinţele enciclopedice ale lui. O viaţă întreagă s-a aflat printre cărţi şi a lucrat cu cartea, fiind bibliograf la biblioteca organizată de el, devenită mai apoi academică. S-a născut la 28 octombrie (9 noiembrie) 1904 în oraşul Chişinău. Studiile medii le-a făcut la Liceul de Băieţi nr. 2 „M. Eminescu" din oraşul natal (1925) – o şcoală cu vădite tradiţii culturale. După examenele de bacalaureat din iunie 1925 se înscrie la Facultatea de Drept a Universităţii „Cuza-Vodă" din Iaşi. Absolvind-o (1928) a devenit posesorul *Diplomei de Licenţă în Drept cu menţiunea cinci bile roşii pentru a se bucura de toate drepturile şi prerogativele acordate de legi...* În anii următori a trecut toate examenele de doctorat, secţia politico-economică, însă fără a susţine teza...

Al. Kidel – bibliotecar

Se pregătea, dorea să devină cercetător, să studieze viaţa social-economică din ţinut, ba chiar întreprinse şi unele investigaţii destul de interesante, dar soarta-l făcuse să practice mai întâi avocatura (1929-1940), iar mai târziu (din 1940) – să exercite funcţiile de bibliograf, şef de bibliotecă, bibliotecar-şef la Institutul de Istorie, Limbă şi Literatură. Aici, la Chişinău, el este încadrat în procesul de organizare a bibliotecii ştiinţifice. Problema de prim rang era achiziţionarea literaturii. Primul botez avuse loc deja în vara anului 1940, când mulţi oameni de cultură îşi părăsise moşiile şi trecuse Prutul, iar el devenise martorul „descoperirii" unor biblioteci particulare destul de bogate, care, în urma unor proceduri oficiale, fusese transmise pentru păstrare bibliotecii institutului. Pentru depistarea şi procurarea, cărţilor rămase fără stăpân, s-a format un grup de cercetători de la institut, entuziasmaţi de ideea salvării acestor scrieri. Procesul acesta de acumulare a materialului ştiinţific a durat până în preajma războiului; fusese adunate şi depozitate peste un milion de exemplare. Printre documentele de mare preţ figurau şi câteva mii de cărţi şi alte documente din biblioteca şi arhiva cunoscutului cărturar şi bibliograf P. Draganov. Semnificativ e faptul că majoritatea din ele se refereau la istoria, cultura, literatura, viaţa socială şi politică a Basarabiei. Din păcate, lucrul acesta de achiziţionare a literaturii, de inventariere şi clasificare a ei, de catalogare şi organizare a sistemului de fişiere a fost din nou repetat şi după război, căci în timpul acestuia totul fusese pierdut. Din septembrie 1944, când Al. Kidel se întorsese cu institutul de la Bugurusian, şi până-n 1961 – anul organizării Academiei de Ştiinţe a Moldovei – Biblioteca Institutului de Istorie, Limbă şi Literatură constituia deja un centru informativ preferat nu numai de specialiştii din republică, ci şi de cei din alte părţi. Considerabil este aportul lui Al. Kidel mai cu seamă la organizarea fondurilor de literatură despre ţinutul natal („Moldovica"), de cărţi şi reviste cu privire la Basarabia, precum şi de publicaţii străine. Aceste compartimente şi azi şi-au păstrat prioritatea, fiind pe larg folosite de beneficiarii locali şi străini. Mare este contribuţia lui şi la organizarea primului sector de activitate informativă, devenind cu timpul o prestigicasă secţie bibliografică, înzestrată cu un fond specializat impunător.

Al. Kidel – bibliograf

Păşise pe calea bibliografiei nu atât din cauza unor împrejurări misterioase, cât din mare dragoste, pasiune faţă de carte şi din năzuinţa nestrămutată de a îmbrăţişa ştiinţa. Încă din anii studenţiei, şi mai cu seamă când îşi făcea doctoratul, se familiarizase cu biblioteca şi cu sursele bibliografice. Tot pe atunci îşi exprimase intenţia „să dea la iveală o bibliografie". Era vorba de lucrarea *Zamfir Arbure: Bibliografia scrierilor sale*, care fusese realizată abia în 1936 la Tipografia „Carmen Sylva" – un indice bibliografic individual (personal). Ediţia e de proporţii foarte mici, are doar 12 pagini, compoziţional este de asemenea extrem de simplă, fiind alcătuită din două părţi: o prefaţă cu unele date din viaţa şi activitatea scriitorului şi o listă de cărţi alcătuită din 27 de titluri. Totuşi, bibliografia prezintă interes din punct de vedere ştiinţific. Şi cu toate că autorul ei ne-a preîntâmpinat de la bun început că ea (lucrarea) „n-are pretenţii de operă ştiinţifică, şi că nici n-a urmărit scopul să se ţină de regulile stricte ale unei lucrări bibliografice" (p. 3.), bibliografia constituie o operă analitică. Aplicând metodele tradiţionale (ordinea cronologică de aranjare a documentelor), bibliograful a reuşit să sporească la maximum volumul şi valoarea informaţiei puse la dispoziţia cititorilor, iar prin folosirea cu pricepere a adnotării el a reuşit să insereze şi aprecieri la opera scriitorului, să completeze lista cărţilor cu alte documente puţin cunoscute şi, în fine, să folosească elementul creator în depistarea şi selectarea materialului informativ. Spiritul acesta gospodăresc al bibliografului Al. Kidel caracterizează cu prisosinţă şi ceilalţi indici ai săi ce au văzut lumina tiparului pe parcursul anilor 1957-1967: *Lucrările colaboratorilor Institutului de Istorie, Limbă şi Literatură, Relaţiile literare moldo-ruso-ucrainene, Nikolai Kirilovici Moghileanski, Aleksandr Ivanovici Iaţimirski, Indicele bibliografic al revistei „Octombrie" pe anii 1931-1956* ş.a. De notat că aproape toate ediţiile lansate de Al. Kidel fac parte din genuri şi specii bibliografice diferite. Fapt ce ne permite să constatăm că el, unul dintre primii făuritori de

biblioteci şi lucrări bibliografice publicate, este acel ce a stat la leagănul bibliologiei basarabene din preajma războiului şi, mai ales, după urgia distrugătoare a acestuia.

Al. Kidel — cercetător

În plan practic se manifestă în acest domeniu mult mai devreme decât în cel al bibliografiei. Primele investigaţii întreprinse de el, dar şi primele articole publicistice, după cum relatase folcloristul, etnograful şi bibliograful Petre Ştefănucă, se refereau la viaţa social-economică şi fusese realizate în anii de doctorat. Broşura *Contribuţiuni la bibliografia social-economică basarabeană*, editată la Tipografia „Carmen Sylva" în 1930 (Chişinău), constutuie o sinteză a cercetărilor efectuate de el în acest domeniu. Iar concluziile lui privitor la necesitatea de a studia problema dată, cât şi structura studiului serveşte ca argument că aceasta trebuia să fie o prefaţă, un cuvânt introductiv la teza de doctorat a autorului. Problemele vitale ale societăţii basarabene în plan retrospectiv şi-au găsit reflectare şi într-un şir de alte studii şi articole publicate pe parcursul anilor treizeci în revistele „Viaţa Românească", „Viaţa Basarabiei" ş.a. Semnalăm aici doar câteva: „O încercare de robire a ţăranului basarabean" (1819) cu subtitlul „O pagină de istorie socială" (V.R. – 1935. – Nr. 5-6. – P. 75-81), „Decabriştii şi masonii din Basarabia" (V.R. – 1934. – Nr. 15-16. – P. 74-88), „La curtea Ţarilor Rusiei: Contesa Roxandra Edling-Sturdza" (V.B. – 1934. – Nr. 3. – P. 1-17), „Maria Cantemir: Femeia cea mai cultă din epoca lui Petru cel Mare" (V.B. – 1934. – Nr. 6. – P. 9-16; Nr. 7-8. – P. 49-67) etc. Starea social-economică, politică şi culturală a Basarabiei din trecut, precum şi cea a basarabenilor aranjaţi cu traiul pe alte meleaguri, va rămâne în zona intereselor sale ştiinţifice încă pentru mulţi ani înainte. Cititorul permanent va întâlni în presa periodică diverse materiale despre viaţa şi opera reprezentanţilor poporului nostru, despre fapte şi evenimente din istoria ţării. El cu o regularitate de invidiat va scrie despre legăturile de veacuri dintre Moldova şi ţările din jur, despre mişcarea obştească şi revoluţionară din ţinut la diferite etape, despre oamenii de cultură şi scriitorii C. Negruzzi, I. Krâlov, T. Şevcenko, A. Veltman, A.Piămădeală, B.P. Hasdeu, D. Niculiţă, Gh. Pann, Al. Odobescu, B. Jukovski, Jan Bart, Henri Barbusse, H. Botev, L. Berg, despre revoluţionarii M. Beideman, S. Lazo etc., etc. Alături de problemele social-economice, el, în egală măsură, aborda chestiuni de istorie, literatură, bibliologie. În calitate de istoric, spre exemplu, dânsul este printre autorii studiului monografic *Istoria R.S.S. Moldoveneşti* (ed. din 1949, 1951, 1954), ca istoric şi critic literar semnează capitolul „Zamfir C. Ralli-Arbure" din partea I-a a *Istoriei literaturii moldoveneşti* (1958) şi editează pentru prima dată în Moldova volumele de *Scrieri* sau *Opere alese* ale scriitorilor N. Milescu Spătarul, Zamfir Arbure, Victor Crăsescu, Olga Nakko ş.a., scrie şi publică articole şi recenzii privind opera condeierilor români, francezi, ruşi, ucraineni, bulgari etc., traduce şi editează din scrierile lui N. Milescu, I. Turgheniev ş.a.

Al. Kidel — bibliolog

Pe lângă indicii bibliografici vizaţi mai sus, ne este bine cunoscut pentru broşura *Din istoria bibliotecii academice a R.S.S. Moldoveneşti* (1968) şi articolele inspirate din istoria şi activitatea bibliotecilor de prestigiu din ţară şi de peste hotare. Elocvent în acest sens este materialul *Fondurile de publicaţii moldoveneşti din Biblioteca „V.I. Lenin"*, (Nistru = Dnestr. – 1962. – Nr. 7). De observat că aspectul bibliologic din activitatea ştiinţifică a cărturarului nostru foarte strâns se întreţese cu funcţiile lui de bibliotecar şi bibliograf, mai concret, cu manifestările lui pe făgaşul propagării ştiinţei şi literaturii şi cu activitatea sa de informator. Mulţi savanţi cu renume: E. Rusev, E. Levit, I. Grosul preferau să depisteze informaţia necesară nu din izvoarele oficiale (enciclopedii, dicţionare, fişiere, indici bibliografici etc.), ci din gura lui Al. Kidel. Această formă de relaţii cu publicul, destul de des practicată de el, era preferată de mulţi consumatori de informaţie datorită operativităţii răspunsurilor. Al. Kidel, având o memorie fenomenală, răspundea beneficiarilor săi la diverse întrebări factologice cu privire la unele momente, evenimente, personalităţi din istoria Basarabiei. Şi, de regulă, îşi încheia răspunsul cu trimiteri la surse concrete, de unde ei puteau să se documenteze. Din păcate această formă de activitate informativă şi de popularizare a cărţii a rămas oarecum neoficializată şi puţin practicată în mediul bibliografilor. Era un stil de lucru caracteristic anume lui Al. Kidel.

Prezentarea în presă a unor personalităţi eminente, evenimente de cotitură din istoria ţării, a cărţii de valoare şi în special a noutăţilor editoriale prin diverse forme de publicaţii: studii, articole, cronici literare şi de creaţie, recenzii, liste şi indici bibliografici etc. constituie o altă modalitate de propagare a ştiinţei şi cărţii Moldovei din plin folosită de cărturarul nostru. În albia acestei activităţi el a scris şi publicat în periodice recenzii şi prezentări la sute de cărţi ale autorilor din republică şi de peste hotarele ei. Semnificativ este şi faptul că strădaniile propagatorului şi informatorului nostru îi privesc nu numai pe beneficiarii de acasă: de la academie, din Chişinău şi din Moldova întreagă, ci şi pe cei din alte ţări. Despre asta vine să ne mărturisească corespondenţa imensă întreţinută cu oameni de vastă cultură din România, Rusia şi Ucraina: M. Arbore, Gh. Bezviconi, Magdalena Cuţiuc, D. Mihalci, S. Fomin, I. Druţă, P. Darienco, A. Romaneţ ş.a., care se păstrează la Centrul Naţional de Studii Literare şi Muzeografie „Mihail Kogălniceanu", constituind o formă eficace de informare.

Îmi dau seama că prin cele spuse mai sus n-am reuşit să scot la lumină tot ce-a înfăptuit pe tărâmul culturii Al. Kidel. Însă ceea ce am adunat aici sper să fie de folos pentru a ne convinge, că Al. Kidel — bibliotecarul, bibliologul, istoricul, cercetătorul şi iscusitul popularizator al cărţii — a fost o personalitate, un om de cultură aleasă, un copil şi cetăţean devotat al acestui pământ, un truditor, care a contribuit în măsura puterilor sale la propăşirea culturii în acest colţ al lumii care poartă numele de Basarabia.

Ion ŞPAC

PAUL MIHAIL

(1905-1994)

La 11 octombrie 1994, la vârsta de 89 de ani, s-a săvârşit din viaţă, la Bucureşti, preotul avva dr. Paul Mihail, slujitor demn şi devotat al Bisericii Ortodoxe Române, distins cărturar – istoric, arheograf şi bibliolog – care din fragedă tinereţe şi până în ultima zi a vieţii sale a fost preocupat constant de valorificarea patrimoniului cultural al neamului românesc.

Născut la 29 iunie 1905 în satul Cornova, judeţul Orhei, părintele Paul Mihail, încă în anii de studenţie a fost absorbit pe de-a întregul de cercetarea şi introducerea în circuitul ştiinţific a unor informaţii şi documente inedite cu caracter istoriografic şi bibliologic, depistate în timpul investigaţiilor întreprinse în arhive, muzee, biblioteci, colecţii particulare din ţară şi din străinătate, toate atingătoare de spiritualitatea românească.

Absolvent al facultăţilor de teologie (cu sediul la Chişinău) şi de litere (secţia istoria românilor) ale Universităţii din Iaşi, în 1930, Paul Mihail a obţinut titlul de licenţiat în teologie cu menţiunea „Magna cum laude", iar în 1945 a susţinut, iarăşi cu calificativul „Magna cum laude", teza de doctorat.

O realizare de larg răsunet a eruditului şi laboriosului savant o constituie cartea premiată, în manuscris, la 1939 (Premiul Năsturel) şi editată în 1940 de Academia Română, *Tipărituri româneşti în Basarabia de la 1812 până la 1918*. Revăzută şi completată substanţial în colaborare cu fiica sa dr. Zamfira Mihail, această deosebit de valoroasă lucrare (primul volum *Acte în limba română tipărite în Basarabia. 1812-1830*, precedat de *Bibliografia tipăriturilor româneşti din Basarabia. 1812-1830*) a apărut în 1993, la Editura Academiei Române, şi pe bună dreptate este considerată drept o continuare la *Bibliografia Românească Veche* de I. Bianu, N. Hodoş şi D. Simonescu (4 volume, 1903-1944) şi *Tipăriturile româneşti în Basarabia sub stăpânirea rusă (1812-1918)* de Alexandru David (vol. I (1814-1880), 1934). De altfel bibliografia a fost una dintre preocupările de bază ale cărturarului. Rod al investigaţiilor migăloase de decenii în acest domeniu sunt *Contribuţii la Bibliografia Românească veche* şi *Vechi tipărituri româneşti*, inserate în anii de la urmă în *Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie «A.D. Xenopol»* din Iaşi.

De la 1989 încoace, când au putut fi restabilite legăturile între oamenii de ştiinţă şi de cultură de o parte şi de alta a Prutului, între instituţii, părintele Paul Mihail şi-a intensificat relaţiile cu meleagul natal pe care nu le-a întrerupt niciodată. În ianuarie 1990 a salutat cu bucurie înfiinţarea Societăţii Culturale Bisericeşti „Mitropolitul Varlaam" şi, ulterior, apariţia revistei „Datina Creştină" editată de această Societate. Numele cărturarului a devenit o prezenţă frecventă în paginile presei literare şi istorice de la Chişinău. În 1992 Editura „Ştiinţa" a scos de sub tipar, în colecţia „Pagini despre Basarabia", volumul *Mărturii de spiritualitate românească din Basarabia. Aşezăminte, scrieri, personalităţi*, în care pentru prima dată au fost adunate între coperţile unei cărţi studiile şi articolele elaborate de autor de-a lungul anilor şi inserate în diverse reviste de odinioară mai puţin accesibile astăzi, precum şi unele contribuţii inedite.

Aceeaşi editură a scos de sub tipar, tot în 1993, cronica lui Ion Neculce copiată de Ioasaf Luca, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Zamfira şi Paul Mihail, manuscrisul aflându-se în posesia îngrijitorilor ediţiei, descoperit fiind în casa părinţilor, dascălul Iustin şi Elena Mihail din comuna Cornova, judeţul Orhei.

Contribuţiile documentare istoriografice, studiile şi cercetările de bibliologie ale părintelui Paul Mihail, inserate, de-a lungul întregii sale vieţi dedicate investigaţiilor ştiinţifice, în serioase publicaţii de profil din ţară, cărţile apărute la Iaşi, Bucureşti şi Chişinău, au umplut nu un gol, ci un imens hău, provocat de intemperii, în cultura noastră. Opera ştiinţifică, publicistică şi epistolară a părintelui Paul Mihail, repusă acum parţial (în Basarabia natală) în circuitul de idei, vine să revigoreze, în această parte a ţării, cu o putere nestăvilită, firul subţiat al tradiţiei cărturăreşti autentice.

Biblioteca Naţională din Chişinău l-a omagiat pe distinsul cărturar în iunie 1992, la împlinirea a 87 de ani, în cadrul Athenaeumului de Cultură şi Credinţă „Biserica Albă", acordându-i titlul de membru de onoare.

Mărturiile de spiritualitate românească din Basarabia, depistate cu migală şi valorificate cu atenţie şi grijă pentru existenţa noastră zbuciumată, cu înţelegere şi interpretare de erudit, cu cuget şi simţire de împătimit, nu vor putea fi trecute cu vederea de cei ce se vor apleca asupra trecutului istoric, cultural şi religios al acestui meleag. Contribuţiile ştiinţifice ale părintelui Paul Mihail vor servi drept piatră de temelie la edificiul unor viitoare lucrări de sinteză privind diversele aspecte ale vieţii social-politice, culturale şi bisericeşti.

Cu încetarea din viaţă a părintelui Paul Mihail s-a stins un univers întreg de gânduri şi idei nobile, de sentimente înălţătoare, de dragoste cu adevărat creştinească pentru semeni; cu dispariţia-i se încheie un capitol important din opera de valorificare a trecutului nostru istoric, cultural şi bisericesc. Lucrarea de o viaţă a părintelui Paul Mihail („Eu nu cunosc pe altcineva dedicat cercetării ştiinţifice şi inzestrat cu atâta generozitate folositoare culturii româneşti", Dan Simonescu) îşi aşteaptă continuatorii.

Părintele Luminilor să-l odihnească în pace...

Vasile MALANEŢCHI

CUVÂNT LA TRECEREA ÎNTRU CELE VEŞNICE A PĂRINTELUI PAUL MIHAIL

Stăruie în conştiinţa tuturor celor ce s-au aplecat cu înţelegere asupra creaţiilor spirituale româneşti din trecut uimirea că valoroase, unice opere au fost realizate la noi în vremuri de încercare şi restrişte, de apăsare, războaie şi avanii, cu totul neprielnice înfăptuirilor de seamă.

Aceeaşi uimire o încearcă oricine cercetează atent împlinirile sau, cum ar fi spus Părinţii, faptele bune ale duhovnicului şi cărturarului Paul Mihail, judecate după cursul zbuciumat al vieţii lui.

A spus psalmistul: „Zilele anilor noştri ... şaptezeci de ani, iar de vor fi în puteri, optzeci de ani, şi ce este mai mult decât aceştia, osteneală şi durere" (Ps. 89, 10-11). Cei care-i cunosc viaţa – şi între ei, în primul rând, soţia şi fiica Părintelui – ştiu că de fapt mai toată petrecerea pe pământ i-a fost „osteneală şi durere".

Dar atâtea împliniri într-o viaţă atât de vitregă, la fel ca înaltele reuşite din zbuciumata istorie a poporului român, mărturisesc însuşiri deosebite, putere, credinţă, şi întăresc cuvintele atât de drepte ale Cronicarului: „Sunt, şi în Moldova, oameni". Am zice, azi, Oameni adevăraţi, modelaţi de Hristos, Dumnezeu şi Om, puţini în vremea noastră.

Părintele Paul Mihail a ajuns din Cornova Orheiului, unde se născuse la 29 iunie 1905, prin trudă şi aspră disciplină, la treapta cea mai înaltă a studiilor teologice pe care le putea dobândi acasă. A plecat apoi, pentru desăvârşirea pregătirii sale, la cercetări în arhivele şi bibliotecile din Bulgaria, Grecia şi Turcia, în condiţii, am spune azi, de umilitoare sărăcie, de lipsuri şi jertfe, de nevoinţă zilnică, acceptate însă cu hotărârea şi bucuria unui mucenic al ştiinţei, cum atât de limpede citim în jurnalul acelei memorabile călătorii. A fost silit de împrejurările vitrege care au sfârtecat de două ori ţara – în 1940 şi 1944 – să-şi părăsească vatra, agonisită, dar mai ales acea avere la care ţinea mai mult, cărţile şi atelierul de lucru intelectual, pentru a-şi afla adăpost şi a-şi reface căminul în România rămasă liberă. N-a fost niciodată îndeajuns preţuit şi răsplătit pentru valoarea sa adevărată şi rareori folosit potrivit înaltelor sale însuşiri, care i-ar fi îndreptăţit, într-o lume normală, activitatea într-o universitate sau un centru de cercetări. A fost constrâns, ca atâţia alţi cărturari ai noştri timp de peste patru decenii, jumătatea cea mai eficientă a vieţii sale, să rabde povara unui regim fără Dumnezeu, care îi tăgăduia convingerile şi voia să-i anuleze împlinirile.

Dar Părintele Paul Mihail s-a ridicat mai presus de „osteneală şi durere", mai presus de calvarul în care i-a fost dat să trăiască, primindu-le pe toate cu creştinească răbdare, slujindu-şi fără preget semenii cu la fel de creştinească dragoste.

Cum a putut cărturarul marginalizat de legi nedrepte, îngrădit necontenit de lipsuri materiale, urmărit şi suspectat de cei puternici pentru cugetarea, cuvintele şi scrierile sale, să rodească atâta grâu curat între mărăcini, să lase ştiinţei româneşti şi Bisericii Ortodoxe atâtea pietre de vad? Pentru că a adunat, cu răbdare de furnică dar cu viziune de uriaş, spre pilda generaţiilor noi de teologi şi istorici, sute de documente inedite despre trecutul nostru şi al Bisericii noastre descoperite în arhive străine, pe care le-a publicat, pe unele le-a adus în ţară şi le-a dăruit ca un filantrop instituţiilor publice. A pregătit ediţii de scrieri vechi, istorice şi duhovniceşti, ca *Leastviţa* Sfântului Ioan Scărarul tălmăcită de Mitropolitul Varlaam, sau *Slujba cuviosului Paisie de la Neamţul*, versiuni necunoscute ale operelor lui Antim Ivireanul şi Ioan Neculce, instrumente de permanentă referinţă ale cercetării ca bibliografia *Tipărituri româneşti în Basarabia de la 1812 la 1918* (parte a Bibliografiei naţionale a poporului nostru, realizată de un singur cărturar!) sau *Catalogul manuscriselor româneşti din Mitropolia Moldovei*, aproape 400 de cărţi, studii, articole şi contribuţii diverse în câteva zeci de reviste ştiinţifice româneşti şi străine.

Cum a reuşit Cărturarul să-şi împlinească, în acelaşi timp, cu deplină ascultare, smerenie şi bogată rodire datoriile primei sale chemări de Preot şi Duhovnic?

Cum a strâns în trupul său firav puterea de a întemeia şi îndruma pilduitor o familie cu adevărat creştină, rară în zilele noastre, prin iubire, credinţă şi unire?

Din ce tezaur lăuntric izvora nesfârşita sa iubire de oameni din care noi înşine ne-am împărtăşit îndeosebi, într-un ceas de mare încredere, când l-am avut alături spontan, ziditor, providenţial?

O făclie de ceară curată luminează cu aceeaşi tărie până la ultima ei picătură. Despre această virtute a Părintelui putem mărturisi. În chiar ziua adormirii sale, Părintele Paul Mihail ne-a încredinţat prin fiica sa şi prietena noastră, dr. Zamfira Mihail, ultima sa lucrare, ca întotdeauna ştiinţifică şi duhovnicească. Este ediţia comentată a unui preţios document despre obştea Mânăstirii Neamţul în perioada paisiană, contribuţie la volumul care se pregăteşte pentru al doilea centenar de la adormirea Cuviosului. Aşadar, Părintele Paul Mihail a ţinut condeiul în mână, a slujit prin ştiinţa şi scrisul său Adevărul, Biserica şi Istoria românească până în ultimele sale clipe.

La vremelnica noastră despărţire de cei pe care i-am cinstit şi i-am iubit – vremelnica despărţire, pentru că toţi suntem supuşi unei legi de care uităm, adesea, iubind prea mult viaţa trecătoare, obişnuim să rostim cuvintele îndătinate de rugăciune, bun rămas, veşnică pomenire pentru cel plecat dintre noi şi de mângâiere pentru cei rămaşi. Ele s-au spus cu reverenţă şi afecţiune pentru Părintele Paul Mihail. Le-am spus şi noi, îndureratei familii, încredinţaţi că primirea Părintelui întru veşnică odihnă, în loc de pace şi de verdeaţă, în rândurile drepţilor, singur şi-a arvunit-o prin nevoinţă, fapte bune şi rugăciune. Cât de senină şi luminoasă este trecerea drepţilor întru cele veşnice am înţeles din nou la pogrebania slujită în Biserica Popa Nan din Bucureşti, ultimul altar al Părintelui, de un sobor în frunte cu Prea Sfinţitul Episcop Vicar-Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanul, şi din aflarea locului de veci alături de cuvioşii nevoitori paisieni ai Mânăstirii Căldăruşani, prin chibzuinţa şi cu binecuvântarea Prea Fericitului Patriarh Teoctist, vechi prieten şi preţuitor luminat al avvei Paul. La această vremelnică despărţire ne mai rămâne a spune, numai, cât de privilegiaţi am fost, noi cei care l-am cunoscut şi l-am iubit pe Părintele Paul Mihail, pentru că i-am fost contemporani, apropiaţi şi folosiţi, prin duhovnicie şi învăţătură, de un Drept al lui Dumnezeu, în vremuri de nedreptate.

Prea Cucernice Părinte Paul Mihail, în calea de lumină pe care păşeşti acum, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!

Academician Virgil CÂNDEA

(Vestitorul Ortodoxiei, nr. 124, 15 n., 1994)

BIBLIOTECA DE POEZIE

Grigore VIERU

LACRIMA

Acest chip de zeu stelar
Lacrima
Acest greier de cleştar
Lacrima
Acest creier gânditor
Lacrima
Acest soare arzător
Lacrima
Acest fără paloş lat
Lacrima
Ci cu inima-mpărat
Lacrima
Acest deal de soare greu
Lacrima
Acest chipot, acest zeu
Lacrima.

LUCIAN BLAGA

Numele-acest
are ceva în el
care sună nespus de frumos –
e ca şi cum
boabele copiilor
semănându-ne de Anul Nou
s-ar lovi de trupul unei viori.

Numele-acest
are ceva nespus de limpede în el –
e ca şi cum te-ai uita la o stea
prin altă stea.

Numele-acest
are în el ceva amăţitor de adânc –
e ca şi cum te-ai uita
în oglinda unei fântâni
prin altă fântână.

Numele-acest
e ca streaşina casei noastre
pe fiecare literă a lui
rândunica îşi poate clădi
cuibul de lut:
Lucian Blaga.

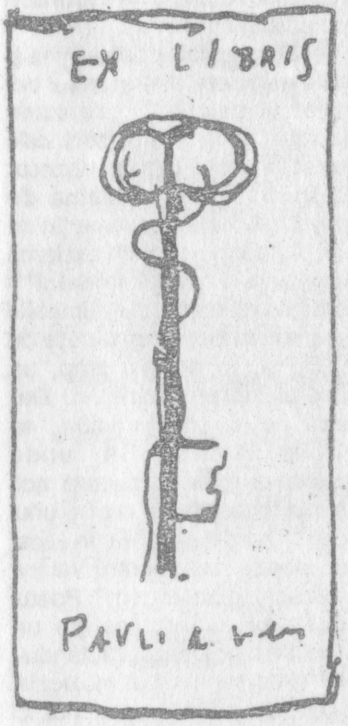

DESENELE LUI PAUL VALERY

Cu mai mulți ani în urmă, citind și recitind poemul *Tânăra Parcă* al lui Paul Valéry, poem care, după însăși mărturisirea autorului, ar fi o „autobiografie în formă", constatam în taină și cu disperare că el nu are nici un sens, ori, mai exact, că nu pot să-i dau vreun sens. Starea-mi de moment o întăriră enunțurile lui Léon Daudet, criticul care respingea poezia valeryană de plano, dar mai cu seamă cele ale lui Emil Cioran, filozoful în care credeam orbește și care afirmă că Paul Valéry nu e decât un epigon imitându-l pe Mallarmé. Totuși, un nu știu ce și un nu știu cum te fascina în acel poem, te seducea. Era ca și cum ai fi ascultat o simfonie, și ai reveni la ea mereu, ori, de câte ori ai ocazia, pentru a încerca să mai descifrezi câte ceva din alcătuirea ei. Dar dacă în simfoniile ce le cunoșteam puteam sesiza totuși niște linii directorii, niște motive puse în opoziție unul față de altul sau antrenate într-un dialog, apoi în *Tânăra Parcă* toate acestea părea că lipsesc.

Fiind și un desenator (chiar un pictor) iscusit, Paul Valéry și-a executat un ex-libris. Acest gen de grafică încifrează, de regulă, calitățile esențiale ale persoanei căreia îi este dedicat. Auto-ex-librisul valeryan însumă doar două detalii: o cheie și un șarpe încolăcit pe ea. E o imagine cu semnificații cunoscute demult, așa încât, examinând-o, dedusei că cheia poeziei valeryene este rațiunea, iar faimoasa sa poezie pură nu e decât o formulă de ermetism.

Așa crezând, am abandonat poemul acela pentru câțiva ani. Și când am revenit iar la el, dar mai ales la ex-libris-ul Paul Valéry, mi-am dat seama că greșisem. Or, la o examinare mai atentă, se vede că ceea ce încolăcește cheia nu e un șarpe, ci o râmă! Viermele interior care-l roade pe omul viu, conștiința – iată cheia înțelegerii artei și personalității valeryene. După ce am descifrat ex-librisul, am recitit *Tânăra Parcă* și de data aceasta am găsit în el un sens, acel sens pe care îl poate avea o simfonie. Dialogul lăuntric între două euri: un eu al gândirii raționale și un eu misterios al sensibilității – alcătuiesc conflictul simfoniei, care conflict este o tentație a spiritului pur și a afectivității, a morții și a vieții. Și într-adevăr, Paul Valéry a fost, vorba lui Ștefan Augustin Doinaș, o personalitate despicată, un fel de Ianus bifrons, al cărei dualism interior i-a provocat adevărate drame sufletești. În acest sens ni se pare foarte exactă remarca lui Albert Thibaudet: „Două extreme se ating în el. De o parte, darul deplin al poeziei pure... De altă parte, un sens aparte al preciziei, obiectul de a concepe orice operație a spiritului ca o victorie a preciziunii asupra vagului".

Nu numai ex-librisul, ci și mai toate desenele și acuarelele lui Valéry sunt niște chei întru înțelegerea operei sale poetice. Mai mult, ele fac parte integrantă din însuși procesul de creație, acesta fiind constituit, la Valéry (aceasta e opinia mea subiectivă) din trei faze: elaborarea conceptului teoretic, căutarea formelor de realizare artistică și scrierea poemelor. În faza medie, Paul Valéry umplea caietele sale cu diverse desene, așa încât desenatul era, pentru el, un fel de a stimula (dar și a ilustra) gândirea, iar operele sale grafice

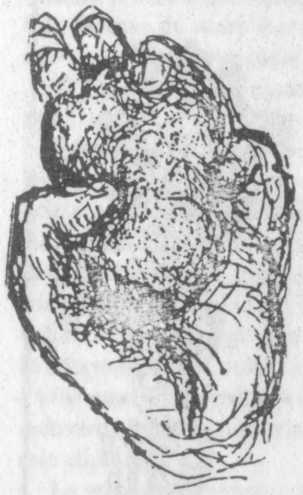

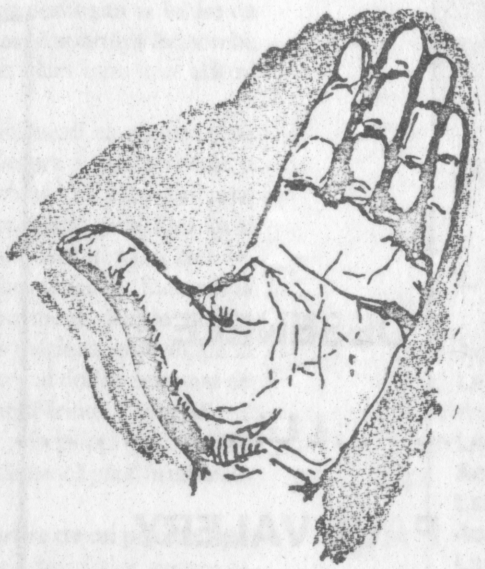

sunt veriga ce leagă conceptul teoretic de realizarea lui în poeme.

Înainte însă de a trece la desene, să zăbovim un pic asupra câtorva concepte valeryene. Supranumit „prinț al spiritului", marele poet francez respingea din principiu orice recurs la transcendență („Tot ceea ce vine de la zei așază un infern în om"), protesta împotriva intruziunii afectelor de poezie și promova ideea despre deplina raționalitate a actului creator. Nu revelația și nu „darul înnăscut" e important la un poet, zicea el, ci meșteșugul, mânuirea instrumentului. „A scrie, declară Valéry, ia pentru mine întotdeauna forma unui anumit calcul". Poetica înseamna pentru el (teoretic) a face, a construi, a compune, munca poetului fiind tot atât de grea ca și cea a unui inginer, sau a unui compozitor, care, atunci când face o simfonie, aplică rigorile aproape matematice ale armoniei. Inspirația nu este altceva, pentru Valéry, decât o stare de extremă luciditate, bazată pe un calcul prealabil. În ce constă acest calcul? Citim în eseul *Cuvânt înainte la cunoașterea zeiței*: „Trebuie să plătești cu un preț necunoscut plăcerea de a nu folosi ceea ce se cunoaște de mai înainte. Un arhitect poate disprețui statistica sau poate încerca să nu fie fidel formulelor rezistenței materialelor. Asta înseamnă să-ți râzi de probabilități; sancțiunea, o mie contra unu, nu se va lăsa așteptată. Sancțiunea în literatură este mai puțin înspăimântătoare; este de asemenea mai puțin promptă; dar timpul totuși are grijă să se răspundă destul de repede uitării regulilor celor mai simple ale psihologiei aplicate, prin uitarea unei opere. Suntem deci interesați să ne calculăm curajul și prudența cât mai corect cu putință". Deci, după cum reiese din cele citate, Valéry tindea să-și calculeze, nici mai mult nici mai puțin, nemurirea! Gândul la așa ceva însă se leagă întotdeauna de o emoție foarte puternică, fapt care îi dă teren de acțiune viermelui interior. Mulți exegeți au remarcat, în acest sens, contradicția dintre teoria și poezia valeryană.

Tot de calculele poetului ține și vestita disociere dintre versul dat și „versul calculat". „Versurile calculate, zicea poetul, sunt cele care se prezintă în mod necesar sub forma unor probleme de rezolvat". Aceste probleme țin de limbaj („Ador cuvintele!", exclamă Valéry) căruia „prințul spiritului" îi acordă un rol primordial. Limbajul este o convenție, o combinație de cuvinte și, în același timp, un reflex al lucrării spiritului. Dar poezia nu se află în limbaj, ea trebuie iscată. De unde necesitatea unor combinații noi, în sânul limbajului, a creării unui limbaj de gradul al doilea. În acest sens, poezia este, pentru Valéry, „une machine de langage". Poetul folosește cuvântul ca pe un material, îl modelează, căutându-i virtuți extra-semantice, muzicale, iar literatura nu mai e conținut, ci numai formă.

În vederea „mânuirii" eficiente a cuvintelor, poetul își elaborează câteva reguli de „tehnică" a scrisului, pe care le expune într-o scrisoare adresată lui Pierre Louÿs: „1. Cuvintele sunt elemente ca și culorile și notele. 2. Înainte de orice compoziție sau porțiune arhitectonică a Operei. Cuvântul la locul său unic. 3. Fiecare vers având muzica sa. 4. Ritmurile nu sunt indiferente. Fiecare ritm exprimă ceva. Prin ele ajungi să dai modul major sau minor. 5. Acompaniamentul în poezie este epitetul – dând

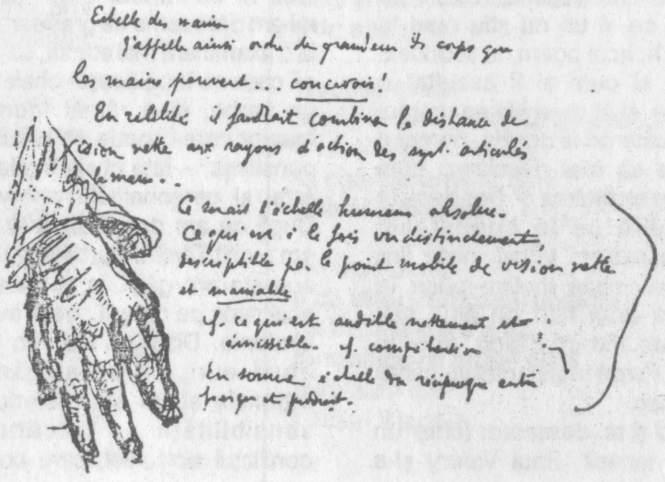

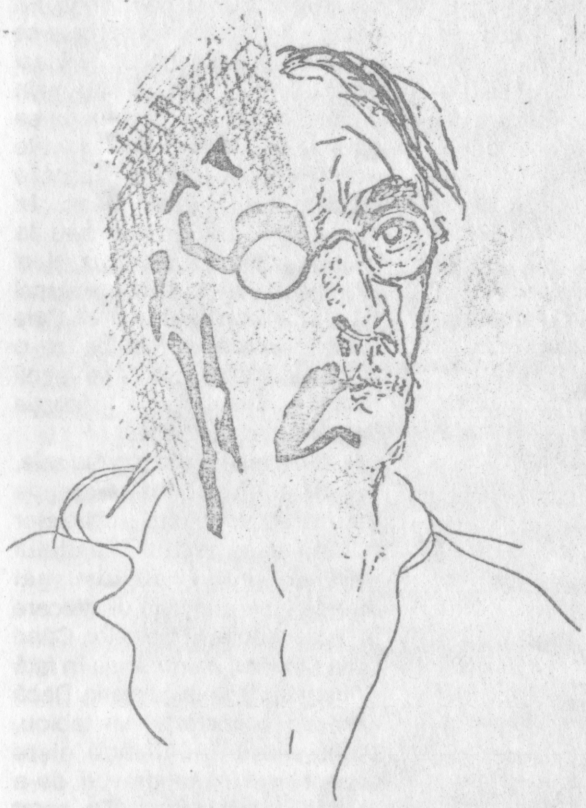

culoare și decor. 6. Sugestia înainte de orice. Se ajunge la ea prin cazul particular. 7. Arta e pentru mine sintetică. 8. Idealul este să faci o simfonie...".

De numele lui Paul Valéry e legată și o nouă teorie a lecturii. „Un poet, scria el, nu are rolul de a resimți starea poetică: aceasta e o chestiune deosebită. El are rolul de a o crea la alții. Poetul se recunoaște – sau, cel puțin, fiecare îl recuncaște pe al său – din faptul simplu că el face din cititor un inspirat". Prin urmare, poezia, după Valéry are rostul nu de a transmite un mesaj, ci de a crea o stare poetică. „Versurile mele au sensul ce li se acordă", scria el, anticipând estetica receptării de astăzi. Aceasta însă presupune un travaliu din partea cititorului, care, așa cum menționează Șt.A. Doinaș, „nu mai poate să rămână un element pasiv, ci trebuie să devină o conștiință activă, în care se actualizează virtuțile secrete ale textului... Însușirea unui text poetic modern de a degaja semnificații coerente multiple e virtualitate pură: ea are nevoie de o conștiință formată, ridicată la propriul ei nivel, pentru a ne găsi în fața unei noi variante semantice... Asemeni unei partituri, un poem – pentru a exista – trebuie «executat» de cititor, adică readus la starea de act care-i este specifică".

Apropo de partitură. Stéphane Mallarmé afirma că poezia sa este un clavir. „Așezându-se" la el, fiecare cititor culege melodia care îi iese. Valéry este un discipol al lui Mallarmé, ba chiar a fost, la începuturi, tributar al conceptelor acestuia dintâi, așa că nu putea să nu fie și el obsedat de această idee, dovada făcând-o chiar desenele sale, la care tocmai e oportun să revenim.

În cazul lui Valéry, ideea de clavir este valabilă nu doar pentru cititor, ci și pentru autor, care, așa cum se vede în regula 1 a tehnicii sale, operează cu cuvintele precum un compozitor combină notele muzicale. În muzică, mâna compozitorului ori a interpretului (pianist, violonist etc.) este în centrul atenției atât în viață, cât și după moarte, în muzee fiind expuse fotografii sau copii sculpturale ale mâinilor de muzicieni. De altfel, tot așa stau lucrurile și în arta plastică. În virtutea concepției sale muzicale asupra poeziei, Valéry își studiază mereu mâinile, executând un șir de desene: mână odihnind, mână în stare de gestație, mână creând (muncind), mână sub aspect chiromantic (probabil, în acel moment maestrul încerca să-și ghicească (calculeze) în palmă viitorul său). Și cum poetica e înțeleasă de el ca o muncă asiduă, ca aceea a inginerului, un desen reprezintă o mână frământând un boț (de lut? de cuvinte?). În general, în toate ipostazele în care sunt surprinse de Valéry-desenatorul, mâinile țin de un realism neretușat, adică sunt niște mâini trudite, nu rareori chiar bolocănoase.

Un compartiment esențial în grafica lui Valéry îl ocupă autoportretele. Aș îndrăzni să

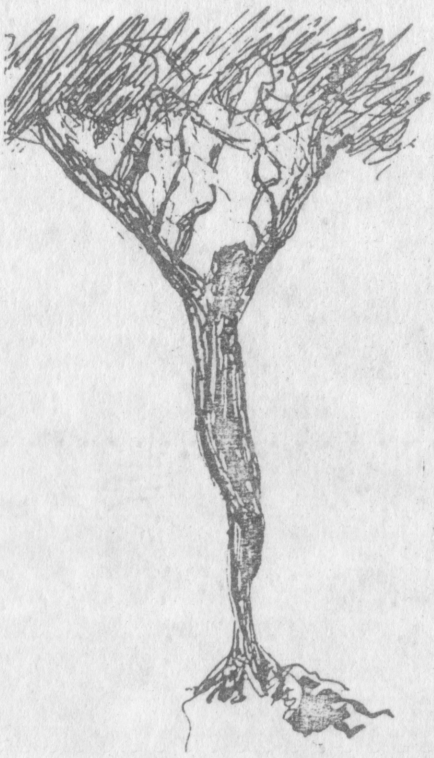

afirm că cel mai profund autoportret al său, unul interiorizat și incifrat, desigur, este ex-librisul Paul Valéry, care ne dă cheia înțelegerii abisurilor ființiale valeryene. Un alt autoportret ne redă o față dedublată, jumătate în umbră, jumătate în lumină, aluzie la contradicțiile interioare. Și nu doar atât. Acest desen pare să explice afirmațiile teoretice despre sine însuși și, totodată, să fie ca un act de pregătire către unele poeme „autobiografice în formă". Iar Valéry se autocaracteriza astfel: „...mi s-a revelat de către doi îngeri teribili, Nous și Eros, existența unei căi de distrugere și de limitare și a unei Limite sigure la capătul acestei căi. Și cei doi îngeri ei înșiși gonindu-mă în fața lor, eu nu mă mai luptam decât cu o singură forță, odată ce simțeam Zidul în spatele meu... Am preferat să vád această Bornă și să definesc acest Zid". Comentând această afirmație Șt.Aug. Doinaș va remarca: „Drama unui asemenea spirit apare imediat și umanizează înfricoșătoarea „mașină de gândit". De fapt, în măsura în care a fost „un prinț al spiritului pur", Valéry a fost de asemenea „un cavaler al frontierelor conștiinței". Limita – iată obsesia capitală de neînlăturat a gândirii lui. „Eu nu sunt întors spre lume. Eu stau cu fața spre Zid", scrie undeva poetul".

Autoportretul despre care tratăm aici e tocmai o aluzie la aceste adevăruri, jumătate de față fiind ascunsă ca după un zid. E redată, prin expresie, o stare ca din poezia *Silful*, de pildă:

Nevăzut neștiut
Eu sunt numai parfum
Viu și totuși postum
De-un zefir abătut.

Nevăzut neștiut
Geniu sau întâmplare?
Iată-abia apărut
Totu-i gata în zare!

Necitit ne-nțeles?
Unui spirit ales
Ce eroare promisă!

Nevăzut neștiut
Cât un sân gol văzut
Sub cămașa deschisă!

Și în desen, și în poezia aceasta și-a găsit continuare cunoscutul enunț teoretic al lui Valéry: „...viitorul nu este un judecător cu necesitate lucid și echitabil". Avem aici un exemplu elocvent când desenele intermediază conceptul teoretic și poezia (jumătatea de față ce se iscă de după zid, privește cu un fel de neîncredere spre noi, spre viitor, spre zarea în care totu-i gata).

Și desenele reprezentând mâinile, și autoportretele redau starea artistului. E ca și cum poetul, recapitulând principiile sale teoretice, se autostudiază întru a-și afla starea de moment și a-și „calcula" forțele în vederea realizării poemului proiectat.

Odată terminată această „operațiune", poetul trece la „facerea", la constituirea poemului. Nu rareori această fază începe și ea cu desenatul. Iată, de exemplu, niște desene privind feluri'e de înnodare a cravatei. Au ele ceva comun cu poezia? Au! Să ne amintim de Lev Tolstoi care se întreabă: „Cum e mai ușor să faci un nod: cu mâinile sau prin cuvinte?". La același lucru se gândea și Valéry. Apoi diferite desene conținând calcule matematice referitoare la dinamism, bunăoară, sau la proporții. Viitorul dialog e și el reprezentat grafic printr-un fuscel cu o funie încolăcită în juru-i. Cele două capete fiind trase ba într-o parte, ba în alta, fuscelul se va roti mereu în direcții opuse, în funcție de tensiunea dialogului.

Cum reiese și din regulile sale, Valéry acorda o mare atenție „acompaniamentului", epitetelor adică, și sugestiei. Fundalul natural, realul, au fost mai întotdeauna punctele de plecare în faza elaborării poemelor. Când scria *Cimitirul marin*, avea în față o ilustrată cu cimitirul marin. Dacă nu avea o ilustrată, un tablou, picta singur, realizând niște acuarele și niște gravuri de-a dreptul impresionante. De notat este că natura însăși, mai întâi în desenele și apoi în poeziile valeryene nu stă numai ca un fundal parnasian. Ea pulsează, ea este mai întâi comparată cu omul, apoi personificată ca până la urmă să fie pe deplin antropomorfizată. În această ordine de idei este deosebit de concludent motivul copacilor. Înainte de a scrie poemul *Platanul*, Valéry zugrăvește un platan, înainte de a realiza poezia *Silful* – desenează un copac adecvat etc. Copacii aceștia sunt, de fapt, niște oameni. Cu picioarele împlântate în sol (în matcă), cu trunchiul încordat, ei susțin pe ramuri-brațe cetina albastră, bolta de azur. Ei sunt ca niște atlanți care sprijină frumosul, spiritul. E încă o aluzie la ideea că poezia e un travaliu diurn. De fapt, în acest sens, copacii valeryeni sunt și ei niște autoportrete, tot așa cum sunt considerate autoportrete anemonele lui Ștefan Luchian.

Acuarelele valeryene merită, poate, un studiu special, căci ele

scot la iveală alesele virtuți de pictor ale poetului. Combinarea culorilor calde cu cele reci, conjugarea limbilor muzicale cu dreptele, a formelor fluide cu cele rigide țin și ele de esența dual a ființei valeryene. Totuși, spre deosebire de desene, acuarelele sale nu sunt atât de subordonate rigorilor conceptuale. Din contră, ele, contrar preceptelor de luciditate și raționalitate ale lui Valéry, sunt pline de duioșie, de beatitudine și chiar de romantism. De fapt, această abatere tocmai vine să confirme ceea ce exegeții au numit contradicție între teoria și arta marelui poet francez.

Lucrările grafice și picturale ale lui Valéry au, se pare, pe lângă funcțiile amintite anterior, și pe aceea de a-l ajuta pe poet să ajungă la starea de creație, de poezie. Or, dacă autorul nu atinge această condiție, atunci ceea ce produce el cu greu ar putea să-l aducă pe cititor la starea poetică de receptare. Unele autoportrete și în special acuarelele dezmint, într-un fel, afirmația valeryană că un poet nu are rolul de a resimți starea poetică, pentru că în ele se resimte nu doar acel singur tip de entuziasm, acceptat de poetul francez și numit de el emoție intelectuală în fața șanselor de a construi o operă, de a reconstrui — mereu — universul, ci și multe alte emoții și chiar multă reverie și stare de vis.

Situat, ca proces, în centrul triadei actului său creator, desenele lui Valéry incifrează conceptele sale teoretice și în același timp dau cheia înțelegerii multora din poemele sale „simfonice". Mai mult, ele par a avea, ca element median, și rolul dantesc de purgatoriu.

CITIȚI DE ȘI DESPRE MARELE POET FRANCEZ:

Valéry, Paul. Poezii. Dialoguri. Poetică și estetică, București, 1989.

Valéry, Paul. Versuri: Vrăji, Chișinău, 1979.

Negreanu, Gabriela. Paul Valéry și modelul Leonardo, București, 1978.

Naumescu, Virgil. Paul Valéry, București, 1975.

Noica, Constantin. Eminescu, sau gânduri despre omul deplin al culturii românești, București, 1975 .

Doinaș, Ștefan Augustin. Orfeu și tentația realului, București, 1974.

Mavrodin, Irina. Spațiul continuu, București, 1972.

Alexe RĂU

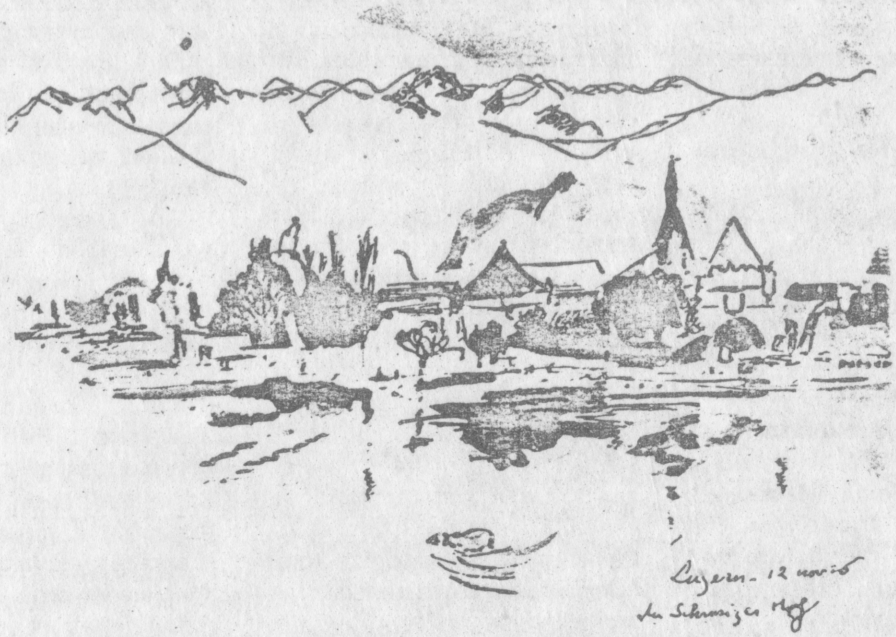

Valéry a fost un bun cunoscător și prețuitor al literaturii noastre. A fost inițiatorul înființării și a condus catedra „Eminescu" la Centrul Universitar Mediteranean de la Nisa.

„În 1844 Kogălniceanu, împreună cu P. Balș și I. Ghica, scoate o altă revistă cu titlu de la sine vorbitor, *Propășirea*, foaie pentru interesurile materiale și intelectuale. Numărul 1 din 2 ianuarie cuprindea, pe lângă program, *Unirea vămilor între Moldova și Valahia* de I. Ghica (articol discret unionist), *Călugărul și pistolul* de Alecsandri, *Un vis al lui Petru Rareș* de Kogălniceanu, *Păstorul și țânțarul*, fabulă de Al. Donici. Numărul fu ciopârțit de cenzură, care suprimă cea mai mare parte din program, articolul lui Ghica și titlul. La 9 ianuarie apăru un alt număr 1 cu titlul *Foaie științifică și literară* și în locul celor suprimate cu un articol de P. Balș *(Despre ministerul public)* și o scrisoare de C. Negruzzi *(Despre limba românească)*. *Propășirea* n-avu nici ea viață lungă...“

(George CĂLINESCU, Istoria literaturii române)

RĂFUIALA AUTORITĂȚILOR ȚARISTE CU REDACTORUL «PROPĂȘIRII»

Grație unor circumstanțe favorabile și stăruitoare eforturi ale înaintașilor români din Moldova și Țara Românească, la începutul lunii ianuarie 1844, a fost posibilă apariția la Iași a hebdomadarului *Propășirea* care devine un continuator devotat al cauzei „Daciei literare“ suprimate de domnitorul M. Sturdza la 23 august 1840.

Animatorul și diriguitorul spiritual al noii publicații a fost, de altfel, ca și al precedentei, același M. Kogălniceanu.

Printre colaboratorii *Propășirii* se evidențiau moldovenii: V. Alecsandri, C. Negruzzi, Al. Donici, C. Negri, muntenii: I. Ghica, N. Bălcescu, I. Eliade, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, I. Văcărescu, transilvănenii: C. Boliac, A. Mureșanu.

De la bun început noua publicație s-a ciocnit de un tratament aspru din partea autorităților. Numărul întâi, datat 2.01.1844, a fost confiscat, interzicându-se difuzarea lui. Cauza a constituit-o chiar însăși denumirea hebdomadarului, considerată de autorități „revoluționară și incendiară“.

Primul număr apare abia la 9 ianuarie. Cenzura suprimase titlul inițial, menținând doar subtitlul ei — *Foaie științifică și literară*. S-au operat multe omisiuni și modificări în materialele inserate în primul număr.

„Programul“ noului săptămânal, semnat de M. Kogălniceanu și inclus în numărul acesta prevedea necesitatea promovării unei lupte consecvente pentru renașterea culturii naționale, pentru progresul social-economic. Se preconiza valorificarea grijulie a folclorului național, refuzul de a publica traduceri din literatura occidentală de bulevard, oglindirea consecventă a procesului literar din cele trei principate românești.

Apariția revistei *Propășirea* a stârnit îngrijorarea și nemulțumirea consulilor ruși de la Iași și București. O deosebită repulsie le producea acestora activitatea tânărului redactor al noului hebdomadar.

Consulii ruși, în iarna începutului de an 1844, în corespondența lor diplomatică, atenționează pentru prima oară guvernul rus asupra pericolului ce-l prezenta pentru protectorat activitatea acestui luptător român[1].

Nemulțumirea consulului Kotzebue era provocată în special de articolul lui M. Kogălniceanu „Dezrobirea țiganilor“, publicat în suplimentul la nr. 5 al *Propășirii* (din 6 februarie). Diplomatul rus constata că acest articol „oferă o idee despre spiritele ce domină printre tineri: el e cu atât mai remarcabil, cu cât autorul se califică pe sine însuși cât și pe prietenii săi ca partizani ai noilor idei“[2].

Kotzebue își asumă responsabilitatea să suprime această publicație recalcitrantă. El scrie cancelarului Nesselrode că „s-a considerat dator a împiedica această revistă ca să devină organul ideilor subversive“[3]. Pentru început, consulul rus a găsit de cuviință să acționeze într-un mod indirect, încercând să-și asigure asistența „francă și loială“ a domnitorului în interzicerea organului de presă „rebel“. În acest scop, Kotzebue i-a demonstrat Alteței sale articolul în cauză. Ultimul i-a adus asigurări că n-a avut nici o cunoștință despre aceasta, enunțând intenția „de a mustra cenzura, pentru că a admis publicarea articolului“[4].

M. Kogălniceanu este su, ds din partea consulilor ruși de la Iași și București unei supravegheri permanente. Chiar și din Petersburg se urmărea cu vigilență deosebită orice pas întreprins de cărturarul moldovean. Astfel, la 4 aprilie, cancelarul Nesselrode îl somă pe Korzebue să nu admită călătoria lui Kogălniceanu în străinătate[5]. Dar acest ordin al Petersburgului va întârzia, căci la 15 aprilie, ultimul, însoțindu-și sora care avea nevoie de tratament, avea să plece spre Viena. În capitala Austriei M. Kogălniceanu urma să prezinte lui Metternich un memoriu acuzator împotriva lui Mihail Sturdza, pentru ca mai apoi să-și continue călătoria la Paris[6]. La 17 aprilie, Kotzebue îl informează pe cancelar că a reușit totuși să-l angajeze pe domnitor, ca, prin intermediul baronului Philippsborne (corespondentul său la Viena), să-i interzică lui Kogălniceanu călătoria la Paris. În același raport, consulul rus mărturisește lui Nesselrode că „uneltirile tineretului moldovean reclamă tot mai mult vigilența noastră, în care noi suntem departe de-a fi secundați de către guvernul moldovenesc". În calitate de argument era adusă informația conform căreia același M.Kogălniceanu, înainte de plecarea sa în srtăinătate, împreună cu Nicolae Istrati, a călătorit prin două districte din Moldova de Sus, unde și-a permis să blameze, în prezența mai multor boieri, insuportabilul protectorat rus, insistând asupra necesității susținerii Principelui Sturdza, cu toate abuzurile administrației sale și considerându-l singurul om capabil de a dejuca intrigile ruse[7].

Domnitorul Sturdza, în virtutea indicațiilor parvenite din Petersburg, expediază baronului Philippsborne (la Viena) ordinul ca lui Kogălniceanu să i se retragă pașaportul, iar el să se înapoieze la Iași. În iulie, Kogălniceanu revine în capitala Moldovei. Aici își reia activitatea sa de redactor la *Propășirea* și cea de avocat. Dar norii grei continuau să se adune. Pe consulul rus la Iași îl supăra în continuare publicația recalcitrantă. Pe domnitor îl nemulțumea tot mai mult activitatea de avocat a lui M. Kogălniceanu. Ultima picătură care a provocat mânia violentă a lui M. Sturdza fu procesul dintre „vechilii obștei Botoșani" și călugării greci de la Popăuți, în care Kogălniceanu a susținut legitimele drepturi ale botoșenenilor, lezând, în același timp, interesele beizadelei Grigore M. Sturdza, feciorul domnitorului[8]. Răfuiala cu avocatul nesupus a urmat imediat după acest proces. M. Sturdza, pentru a evita nemulțumirea opoziției, a căutat să facă tot posibilul ca inițiativa în această chestiune să-i aparțină consulului rus. Însă Kotzebue i-a ghicit intențiile și a refuzat să-și asume o asemenea responsabilitate. Ultimul îl informa pe cancelar că: „Domnitorul, prevăzând urmările unei măsuri severe contra vinovatului asupra spiritelor boierilor, a dorit ca toată vina în adoptarea unei asemenea decizii impopulare să cadă pe consulat"[9].

M. Sturdza s-a văzut nevoit să acționeze fără concursul fățiș al consulului rus. În una din conversațiile sale cu Kotzebue, el îi mărturisea că, în conformitate cu împuternicirile ce i le acordă Regulamentul Organic, intenționează să-l exileze pe Kogălniceanu pe malul drept al Dunării, urmând să-l informeze pe pașaua de acolo și Poarta Otomană asupra motivelor acestei măsuri[10]. Consulul i-a replicat că această măsură furniza boierilor ocazia de a protesta, deoarece un alt articol al Regulamentului Organic prevede că nimeni nu poate fi condamnat fără judecată, de aceea i se părea mai convenabilă convocarea Consiliului administrativ, în cadrul căruia cazul lui Kogălniceanu urma să fie supus deciziei sale. Iar referitor la pedeapsă – sfătuia diplomatul rus – numai domnitorul putea determina în ce măsură starea spiritelor putea să permită gradul de severitate a pedepsei ce urma să fie aplicată lui Kogălniceanu. Kotzebue recomanda exilarea acestuia într-o mănăstire, pedeapsă destul de frecvent utilizată în țară. Consiliul administrativ l-a condamnat pe M. Kogălniceanu la exil în mănăstirea Râșca, motivându-și decizia prin amenințările acestuia la adresa domnitorului și cuvântarea rebelă în Divanul domnesc[11].

În ziua aplicării pedepsei, M. Kogălniceanu a reușit să adreseze un protest consulului rus, originalul căruia se află actualmente în Arhiva de Politică Externă a Imperiului Rus și care până în prezent n-a fost cunoscut biografilor marelui patriot. Iată ce scria în acest document tânărul Kogălniceanu: „Azi, la ora 1 după-amiază, Aga al orașului a venit și mi-a ordonat, în numele Alteței Sale serenisime a Principelui Moldovei, să-l urmez cu scopul de a fi trimis în exil la mănăstirea Râșca. Eu am obținut un răgaz de o oră și profit de aceste minute pentru a mă adresa Dumneavoastră, Consulul Majestății Sale Împăratul tuturor rușilor, Augustul protector al moldovenilor, împuternicit să vegheze aplicarea Regulamentului în toată plinătatea sa. În numele Majestății Sale, al cărui nume îl invoc, eu protestez solemn contra acestei violențe, care mi-a fost aplicată. Eu consider decizia adoptată față de mine arbitrară, deoarece aceasta nu este bazată pe nici o sentință judiciară și legea, care ne este garantată de către Majestatea Sa Împăratul,

salvează de la moarte chiar asasinul, dacă el mai întâi nu este condamnat de către judecată. În virtutea acestei legi, care nu face nici o excepţie,. eu cer să fiu judecat înainte de a fi condamnat. Dacă, totuşi, nu i se va acorda importanţă întemeiatei mele cerinţi, în numele Majestăţii Sale protestez contra oricărei violenţe, care mi se va aplica, eu protestez contra pierderii fortunii mele, care va fi un rezultat inevitabil al exilării. Şi în numele Majestăţii Sale a Împăratului eu vă cer să-mi acordaţi ajutor şi protecţie"[12].

Dar consulul Rusiei la Iaşi, chemat să supravegheze aplicarea corectă a Regulamentului Organic în Principatul Moldova, a ignorat acest protest, din considerente lesne de înţeles; dându-şi perfect de bine seama că se comitea o gravă încălcare a legislaţiei în vigoare. În raportul adresat cancelarului Nesselrode, Kotzebue recunoaşte că s-a văzut nevoit a refuza să răspundă protestului, „ţinând cont de antecedentele care merită să fie criticate, cât şi de purtarea proastă a domnului Kogălniceanu". Unicul compromis, pe care el l-a admis, în cazul lui Kogălniceanu, era propunerea făcută domnitorului, ca înainte de a pronunţa sentinţa, Consiliul să-l invite pe vinovat pentru a-i comunica decizia[13].

După şapte săptămâni de arest, Kogălniceanu este eliberat din surghiunul de la mănăstirea Râşca[14]. Consulul rus, în raportul de la 14 decembrie 1844, adresat cancelarului, motiva această decizie a lui M. Sturdza prin faptul că măsura severă, aplicată lui Kogălniceanu, şi-a atins scopul şi prin aceasta s-a demonstrat supuşilor că domnitorul nu poate fi atacat fără a fi pedepsit cel ce va face acest lucru. O a doua cauză a punerii în libertate a răzvrătitului înaintaş moldovean era înrăutăţirea stării sănătăţii sale „în urma tratării proaste în timpul exilului acestuia". Kotzebue mai relata că, „la insistenţa părinţilor lui M. Kogălniceanu, el s-a văzut nevoit să intervină oficial pe lângă Domnitor în favoarea tânărului aghiotant, intervenţie care a fost foarte bine primită de M. Sturdza"[15].

Consulul rus a fost determinat să ia o asemenea atitudine nu atât din intenţia de a supraveghea respectarea Regulamentului Organic, cât din teama ca „întâmplarea" cu M. Kogălniceanu să nu servească drept pretext pentru opoziţia boierească din Moldova, nemulţumită de administraţia lui M. Sturdza, dar şi de protectoratul rus[16].

Eliberarea lui Kogălniceanu a fost condiţionată de un şir de restricţii. Tânărul urma să fie ulterior supravegheat de către poliţie, interzicându-i-se, în acelaşi timp, să practice avocatura.

Viaţa pentru el în Moldova devine aproape insuportabilă; demisionat din armată, lipsit de dreptul de a profesa avocatura, înglodat în datorii, mereu ameninţat şi persecutat de oamenii lui M. Sturdza, el hotărăşte să plece peste hotare. Dar pentru aceasta trebuia să obţină permisiunea domnitorului, cât şi a consulilor ruşi de la Iaşi şi Bucureşti. M. Kogălniceanu face, astfel, un şir de demersuri întru obţinerea unui paşaport pentru străinătate ca să-şi întremeze sănătatea zdruncinată în urma surghiunului.

Abia peste un an va obţine, în cele din urmă, consimţământul guvernului rus de a pleca în străinătate. Ambasadele şi consulatele ruse din ţările occidentale au primit indicaţia cancelarului Nesselrode de a urmări vigilent activitatea fruntaşului român în capitalele europene[17].

Kogălniceanu intuia acest lucru şi căuta în fel şi chip să dejoace intenţiile ruseşti. A fost nevoit să recurgă la prudenţă, abilitate şi chiar la promisiuni de a-şi schimba comportamentul, reuşind să adoarmă întrucâtva vigilenţa diplomaţilor ruşi din Principate.

Tactica promovată de tânărul Kogălniceanu i-a permis, peste un an şi jumătate, să revină în ţară şi să ocupe, din nou, un loc de frunte în lupta pentru emanciparea poporului român. Activitatea sa pe tărâm naţional, inclusiv cea de publicist din perioada revoluţiei de la 1848 şi din perioada Unirii, vine să confirme această afirmaţie.

NOTE

1. Arhiva de Politică Externă a Rusiei (APER), F. Arhiva Principală din Sankt-Petersburg 1-9, inv. 8, 1830, dosar 13, Ch. Kotzebue către K. Nesselrode, 21.02.1844, f. 145.

2. Ibid, Ch. Kotzebue către K.Nesselrode, 02.03.1844, f. 155.

3. Ibid.

4. Ibid.

5. Ibid, Ch. Kotzebue către K.Nesselrode, 17.04.1844, f. 162.

6. Pop A.Z.N. Pe urmele lui Kogălniceanu, Bucureşti, 1979, p. 108-110.

7. APER, F. Arhiva Principală..., inv. 8, 1830, dosar 13, Ch. Kotzebue către K.Nesselrode, 10.04.1844, f. 162-163.

8. Pop A.Z.N. Op. cit., p. 116.

9. APER, F. Arhiva principală..., inv. 8, 1830, dosar 13, Ch. Kotzebue către P.A.Daşkov, 25.10.1844, f. 176.

10. Ibid, f. 178.

11. Ibid, Copia Hotărârii Consiliului Administrativ din 22.10.1844, f. 180-181.

12. Ibid, Copia protestului lui M.Kogălniceanu, 22.10.1844, f. 182.

13. Ibid, Ch. Kotzebue către P.A.Daşkov, 25.10.1844, f. 179.

14. Zub, A. Kogălniceanu – istoric, Iaşi, 1978.

15. APER, F. Arhiva Principală..., inv. 8, 1830, dosar 13, Ch. Kotzebue către K.Nesselrode, 14.12.1844, f. 189.

16. Ibid, P.A. Daşkov către K.Nesselrode, 30.03(11.04)1845, f. 197.

17. Ibid.

Ion VARTA

PROBLEME DE CULTURĂ GENERALĂ ÎN REVISTA «PROPĂȘIREA»

O țară nu poate să-și îndreptățească existența fără cultură – afirma G. Călinescu acum 56 de ani în numărul 2/1939 al revistei „Jurnalul literar". Aceleași gânduri îl frământau și pe M. Kogălniceanu – o stare de îngrijorare față de soarta culturii românești – cu 150 de ani în urmă, când bătătorea drumurile pe la diferite instanțe guvernamentale pentru a obține dreptul de a edita cu începere din 1844 revista *Propășirea*.

În cele ce urmează ne vom opri cu deosebire la problemele de cultură generală reflectate în revista *Propășirea* în cele 10 luni de existență.

Chiar și o simplă trecere în revistă a principalelor probleme de cultură din săptămânal va depăși volumul unui simplu studiu. Dar să le luăm pe rând și, în măsura posibilităților, să le raportăm la momentul zilei, la aceste vremuri destul de grele, dacă nu cumva mai vitrege ca acele de pe timpul *Propășirii*, când după expresia lui I. Ghica (unul dintre cei mai harnici colaboratori ai *Propășirii*) „întunecimea la noi a ținut până la vremele de la urmă". Iar noi sesizăm faptul că întunericul mai persistă în Moldova și azi și riscăm să fim aruncați într-un infern misterios, atunci când ne aflăm într-o criză generală de cultură. Pentru a ne face o imagine amplă despre starea social-politică și culturală în care societatea se afla pe timpuri ne vom referi la un citat care îi aparține unui neamț românizat, colaborator al *Propășirii*, impertinent, poate, în aprecieri: „În Moldova starea cultivatorului (aici a țăranului) se află într-un grad de cultură cu totul înjosit, pentru că abia poate sărmanul a-și întâmpina cele neapărate pentru o viață așa de departe de a fi câtuși de puțin ticnită" (Despre cămătorie, în *Propășirea*, nr. 6, 13 februarie, 1844). Existența unei crize de cultură de la mijlocul secolului trecut a motivat asocierea unui grup de intelectuali entuziaști, în frunte cu M. Kogălniceanu, și înființarea de către ei a unei reviste întru propășirea acestui neam. Din articolul-program al săptămânalului *Propășirea* reținem: „Lepădând din coloanele sale tot ce se înțelege sub strânsul cuvânt „politică", neocupându-se nicidecum cu discuțiile și noutățile politice dinafară, precum și cu întâmplările zilei, foaia noastră nu va cuprinde decât compuneri împărțite în 3 secții:

1 Științe exacte
2 Științe morale și politice
3 Literatură românească,

silindu-ne prin toate acestea a deștepta un interes mai viu pentru știință și nație".

Deși era un program cu intenții iluministe și foarte moderat, sistemul de guvernământ opresiv l-a corectat până la așa o stare încât nu a mai rămas chiar nici titlul inițial al revistei – *Propășirea* – titlu care avea nevinovata intenție de a trezi un popor și a-l scoate din sărăcia spirituală.

Orientarea spre cultură era obiectivul principal al revistei și, bineînțeles, una dintre cele mai mari contribuții ale *Propășirii* a fost dezvoltarea și propagarea culturii. Programul ei conținea toate domeniile culturii și civilizației românești de la jumătatea secolului al XIX-lea: știință, învățământ, economie, jurisprudență, geografie, lingvistică, literatură etc.

Orice criză a culturii este o parte a unei politici guvernamentale. Acest gând a fost exprimat de către I. Ghica, în articolul „Însemnări asupra învățăturii publice", printr-o frază foarte elocventă: „Fericit stăpânitorul acela care știe să aleagă oamenii după trebuințele statului, să puie pe fiecare la locul său, căci atunci carul guvernamental se mișcă cu înlesnire și cu deosebite puteri, care trag toți într-o parte, îl duc cu cea mai mare înlesnire spre desăvârșirea lucrurilor, ce are a îndeplini, în vreme ce oamenii care nu-s fiecare la locul său, lucrează cu neplăcere, cu lene, paralizează unul lucrurile altuia și mașina guvernamentală, în loc de a înainta repede, merge înapoi, stă pe loc". Aici referințele și doleanțele sunt îndreptate către sistemul de guvernământ al

domnitorului M. Sturza. Nouă însă nu ne rămâne decât să menționăm cu adâncă amărăciune în suflet actualitatea cuvintelor lui I. Ghica, în special acum când cultura se distruge în mod sistematic și din cauza crizei economice. În această operă de distrugere, poate nu direct, dar este implicat în mod obiectiv și prezentul sistem de guvernământ. Revenind la *Propășirea* și prezentând redactorii revistei: M.Kogălniceanu, I. Ghica, P. Balș, V. Alecsandri, sesizăm că toți ei erau culți, inteligenți, oameni de viță cu adânci tradiții culturale. Ei năzuiau spre o cultură cu tradiții pur românești, dar asociată la cultura și civilizația modernă, înțelegeau că pentru a salva țara de „întunecime" era nevoie ca ea să intre în lumea civilizată și în primul rând în Europa (aceleași veșnice probleme pentru biata Moldova), dar pentru asta era necesar ca noua cultură românească să se conformeze obligațiunii de a nu nega dezvoltarea științei, tehnicii etc.

Răsfoind paginile revistei *Propășirea* și analizând minuțios conținutul ei, putem afirma la sigur că unul dintre cele mai mari merite în abordarea problemelor de știință și învățământ în acest săptămânal îi aparține lui I. Ghica, care încă cu 150 ani în urmă exclama: „Astăzi nu există propășire fără știință". Un interes deosebit în această privință îl prezintă articolul „Ochire asupra științelor", la care ne vom referi în continuare. Aici se încearcă de a clasifica științele, în temeiul unei clasificări universale și se explică dependența și ierarhia treptelor pe care este plasată fiecare știință. La o analiză mai profundă a acestei clasificări ne dăm seama că ea se apropie mult de acea clasificare zecimală universală pe care o folosesc azi bibliotecile la plasarea publicațiilor în fond și la elaborarea diverselor lucrări bibliografice. Pentru argumentarea celor spuse vă propunem un extras din „cadrul de clasament" al lui I. Ghica:

„1. Științe morale
Religia
Jurisprudența
Economia politică

2. Științe pasive
Fizica
Chimia
Astronomia
Geologia, Mineralogia

3. Științe aplicate
Chimia organică
Energia solară
Electricitatea ..."

În paginile săptămânalului I. Ghica era preocupat și de pedagogie. Această preocupare acoperea alte interese științifice și literare ale autorului. Vom consemna aici în primul rând „Însemnări asupra învățăturii publice", unde o atenție primordială îi este atribuită învățământului primar. Oprindu-se asupra importanței cunoștințelor, pe care ar putea copiii să le ia de la școală, el vorbește și despre mijloacele de întreținere a școlilor de la sate și avantajele pe care le-ar avea proprietarii școlii din întreținerea ei, metodele de influență și convingere a părinților pentru a trimite copiii la școală.

Școala și biserica au jucat un rol hotărâtor în opera de instruire și ridicare a nivelului de cultură a diferitelor generații de-a lungul secolelor. De aceea nu e deloc întâmplător că în paginile revistei *Propășirea* aflăm și publicații despre mănăstiri și biserici. La acest capitol ținem să menționăm traducerea lui M. Kogălniceanu *Mănăstirile Moldovei din Carpați (Din Albumul unui neamț în Moldova)*, ce conține un bogat material factologic despre mănăstirile Văratec și Agapia.

Multe idei referitoare la propășirea și instruirea tineretului român, cultivarea patriotismului și a mândriei de neam le găsim în publicațiile redactorului principal al revistei M. Kogălniceanu. În studiu' „Cuvânt pentru deschiderea cursului de istorie națională în Academia Mihăileană", rostit la 24 noiembrie 1843 și publicat în nr. 37 și 38 ale *Propășirii*, M. Kogălniceanu declara: „O singură istorie completă și sistematică nu avem încă despre români [...]. Documentele oficiale și acturile publice, care sunt cea dintâi și cea mai puternică dovadă a dezvăluirilor istorice ne lipsesc cu totul [...] ele sunt pierdute pentru totdeauna, sau împrăștiate prin țări străine [...] în bibliotecile Ungariei, Poloniei [...] a Moscovei și Petersburgului, Vienei și chiar a Stockholmului" (Propășirea, 1884, nr. 37, 1 oct.). În același studiu M. Kogălniceanu concepe istoria nației românești în felul următor: „Dacă grecii au căzut odată sub jugul lui Filip și în urmă sub jugul romanilor este că au vroit să fie platieni, tebini, ateniani, spartiani și nu elini; tot așa și strămoșii noștri au vroit să fie ardeleni, munteni, bănățeni, moldoveni și nu români, rareori ei au vroit să se privească între dânșii ca o singură și aceeași nație; în neunirea lor dar trebuie să vedem izvorul tuturor nenorocirilor trecute, a căror urme încă astăzi sunt vii pe pământul nostru". Ce trist adevăr și al zilelor noastre! Citim în continuare: „Eu privesc ca patrie a mea tot acea întindere de loc, unde se vorbește românește și ca

Istorie națională istoria Moldovei întregi, înainte de sfâșierea ei, a Valahiei și a fraților din Transilvania". Aici Kogălniceanu nu amintește nimic despre Basarabia anexată atunci de Rusia. Motivul e clar. La Iași își avea reședința „Curtea protectoare", și cenzura zdrobitoare ar fi închis pe loc revista. Spre sfârșitul articolului autorul conchide cu durere: „noi n-am ajuns încă așa departe ca să putem trata încă cu nepărtinire istoria contemporană: aceasta este treaba viitorului."

Nu-și putea închipui autorul că și peste 150 de ani istoria noastră va fi tratată în mod arbitrar. Altfel cum am explica faptul că într-o lucrare apărută acum 3 ani, cu un titlu destul de semnificativ *Din istoria jurnalisticii românești* (Chișinău, 1992) este astfel tălmăcit un pasaj din ultimul articol al lui M. Kogălniceanu, publicat în revista *Propășirea*: „În «Cuvântul introductiv» istoricul nostru nu ratează ocazia de a vorbi despre rolul pozitiv pe care l-a jucat cultura rusă pentru prosperarea învățământului public și a științei naționale, «căci dascălii, caligrafii și pravilиștii români se chemau la curtea țarilor Rosiei, și un fiu al Moldovei se învrednicește a fi învățătorul lui Petru cel Mare»" (p. 95). N-am vrea să fim prea categorici, dar dorim să-i reproșam dlui D. Coval, căci el este semnatarul cărții, că o astfel de interpretare a cuvintelor istoricului nostru e pur și simplu părtinitoare.

M. Kogălniceanu nici pe departe nu pomenește despre „rolul pozitiv" al culturii ruse. El proslăvește neamul și cultura românească, vorbește cu mândrie despre strămoșii noștri spunând că deși se aflau necontenit în războaie (se are în vedere perioada 1366-1688) românii nu uitau de reforme în interiorul țării. „În veacurile XVI și XVII mai ales ei fac mari înaintări în civilizație. Școalele lor sunt vestite în întreg Orientul, Moldova este una din cele întâi țări a Europei în care invenția lui Gutenberg, tipografia, se introduce. Dascălii, caligrafii și pravilиștii români se cheamă la curtea țărilor Rosiei...". În acest context vorbește M. Kogălniceanu și reiese că ai noștri cărturari care cunoșteau câte 4-5-6 limbi influențau pozitiv cultura rusă și nu viceversa.

Nu lipsesc din raza de activitate a revistei nici alte domenii, cum ar fi tiparul, teatrul, literatura, arhitectura. Fiecare dintre acestea ar putea face obiectul unui studiu aparte. Noi însă terminăm aici cu un citat foarte actual și azi despre importanța tiparului: „Tiparul la noi nu este încă destul de slobod și de împrăștiat, noi nu avem încă publicată în limba națională măcar o istorie universală, și ce să vorbesc despre istorie universală, când chiar analele patriei noastre zac în întuneric. Și cu toate acestea tiparul ar fi cel mai sigur și mai grabnic mijloc, ca să ajungem la civilizația societății. Noi carii ne fălim cu propășirile ce socotim că facem, noi carii nu vorbim decât luminare și civilizație" (M. Kogălniceanu, *Cuvânt introductiv*). Cu speranța că doleanțele lui Paul Gore expuse în schița istorică „Anexarea Basarabiei", publicată în monografia lui Șt. Ciobanu *Basarabia* (Chișinău, 1926), se vor realiza vreodată, încheiem acest studiu cu o notă de optimism lăsându-vă să meditați în continuare asupra semnificației și a profunzimii cuvintelor lui P. Gore: „Neamul Românesc n-a încetat a crede, sub toate loviturile cele mai crude ale soartei, că ceasul de răsplată și de dreptate va veni și pentru Statul lui mic, înconjurat din toate părțile de dușmani seculari neîmpăcați. Ceasul acesta a sunat și dacă noi vom pricepe cum trebuie să evităm toate defectele caracterului nostru național actual, consecințele triste ale trecutului nostru întunecat de stăpânirea păgânilor [...] și ale înrâuririi prea mari și nefaste străine, atunci viitorul senin și frumos este asigurat".

Olga BÂRLAD

APOSTOL CULEA – ÎNDRUMĂTOR AL LECTURII LA „ȘCOALA BASARABIEI"

Lecturând „Școala Basarabiei", revistă de o frumoasă ținută intelectuală din perioada interbelică, mi-au atras atenția articolele despre carte și bibliotecă, literatură pentru copii și cultivarea interesului pentru lectură, toate semnate de Apostol Culea, prim-redactor al acestei reviste. După studierea acestora și după ce am luat cunoștință de cele 9 cărți din colecțiile Bibliotecii Naționale, l-am descoperit pe Ap. Culea ca pe o personalitate care poseda o cultură foarte serioasă, un pedagog înzestrat cu un adânc s'mț artistic și sete științifică, pentru care școala, copilul, cartea și omul cult au constituit sensul vieții lui, trăită cu o deplină dăruire.

Apostol Culea face parte din generația învățătorilor din școala lui Spiru Haret. S-a născut în 1882 în Sudiți, județul Ialomița. După școala normală din Galați a lucrat ca învățător în satul de baștină, apoi la Galați, Tulcea și în cele din urmă la București. Pe tot parcursul activității sale s-a afirmat ca un neobosit cercetător, susținător al mișcării pedagogice și culturale din timpurile sale. În perioada 1918-1922 a condus activitatea culturală din Basarabia, în calitate de prim-redactor al revistei „Școala Basarabiei", a colaborat la „Cuvântul Moldovenesc", „Sfatul Țării" și „România Nouă", în care a pus mult suflet și multe idei frumoase, alături de profesorul Ștefan Ciobanu, folcloristul Tudor Panfile și marele scriitor Mihail Sadoveanu.

Ap. Culea a fost un înfocat susținător al ideilor culturale ale lui Nicolae Iorga și al școlii acestuia de la Vălenii de Munte. Ca director în Ministerul Educației Naționale și apoi la Fundația Culturală „Regele Mihai I" el s-a străduit să pună în aplicare multe dintre dezideratele acestui curent cultural. De aici pornesc preocupările lui Culea pentru carte și lectură și doar acest aspect al activității sale îl voi aborda în rândurile ce urmează.

Apostol Culea era un om foarte bine informat, fiind la curent cu publicațiile periodice din Europa și S.U.A., scriitori și psihologi ai vremii, cunoștea la perfecție literatura pentru copii și toate cercetările făcute asupra lecturii copiilor și tineretului. Fiind în permanență preocupat de culturalizarea populației de la sate el constata: „Țăranul nu citește pentru că n-a avut de la cine deprinde gustul cititului; în copilărie, la școala satului nu i s-a cultivat interesul pentru citirea liberă a cărților frumoase. Nu i s-a insuflat interesul pentru lectură pentru că nici învățătorii în majoritatea cazurilor nu-l au, pentru că și aceștia, la rândul lor, nu l-au căpătat de la profesorii lor. De aici și definiția: *„Adevărata școală, adevăratul învățător ar fi acela, ai cărui foști elevi s-au ales de la dânsul cu gustul de a citi".*

Apostol Culea n-a fost un cercetător propriu-zis. Lucrările lui sunt mai curând eseuri cu o bogată prezentare bazată pe experiența culeasă din practica lui de învățător. Expunând pe scurt teoriile susținute de el, referitoare la literatura pentru copii vreau să mă opresc la următoarele momente.

Autorul promovează aceleași idei pe care le expunea Mircea Eliade în culegerea sa de eseuri *Fragmentarium*, privitor la *Manualul perfectului cititor* El își închipuie rafturi în care să se găsească cărți potrivite pentru copii, corespunzătoare temperamentului și gustului său.

Pentru timizi Culea recomandă texte exuberante, hazlii, pentru cei cu fantezie săracă – basme și povestiri de călătorii, pentru cei mai neastâmpărați și agitați – lectură cu multe descrieri, povestiri realiste.

Este valoroasă clasificarea operelor literare făcută de Culea, de fapt prima încercare de acest fel în literatura noastră, despărțind strict povestirile fantastice de acele realiste și acordând o deosebită atenție legendelor și povestirilor istorice, literaturii cu caracter informativ-științific.

Autorul acordă un spațiu larg discuției asupra rolului educativ al basmului, observând că nu orice basm e indicat pentru copii. El elimină variantele cu influențe străine spiritului folcloric și ca rod al selecției pe care o face ne oferă o listă cu basme românești și străine, listă care prin justețea cu care e întocmită și doar cu puține completări și eliminări poate fi folosită și astăzi.

Autorul pune mare accent pe „ședătoarele cu copiii", inspirându-se din realizările de peste hotare. Cu acest prilej el prezintă pe larg metoda americană a „orelor plăcute de lectură", dă detalii de organizare, programe integrale, liste bibliografice cu texte literare bine selecționate.

În 1932 sub ministeriatul lui N. Iorga și D. Gusti, Culea reușește să obțină decizia prin care ora săptămânală de lectură și bibliotecă devine obligatorie în școală. Elaborează o serie de culegeri și texte literare potrivite

pentru organizarea şezătorilor, tot cu aceeaşi intenţie adună în cartea *Pentru a înţelege şi iubi copilăria* fragmente din amintirile despre copilărie ale marilor scriitori Anatol France, R. Roland, Tolstoi, Dickens, Goethe ş.a. N. Iorga îşi exprimă mirarea şi satisfacţia pentru adâncimea de gândire a acestui învăţător.

Culea acordă o atenţie sporită actului psihologic al lecturii. El distinge între lectură-divertisment şi lectură care îmbogăţeşte mintea. Bine îndrumată lectura copiilor poate da rezultate remarcabile. Arta lecturii trebuie învăţată din şcoală, pentru aceasta este necesar ca învăţătorii, profesorii şi bibliotecarii să primească o pregătire corespunzătoare: să fie şi buni pedagogi, şi psihologi, şi actori.

Apostol Culea acordă bibliotecii şi bibliotecarului un rol deosebit în îndrumarea lecturii copiilor. Cititor pasionat al revistelor de specialitate din străinătate, el extrage date şi informaţii cu privire la bibliotecile pentru copii din S.U.A., Franţa, Elveţia, Belgia. „Biblioteca pentru copii, observă Culea, este tot o şcoală, dar o şcoală a orelor libere, o şcoală în afară de acea obligatorie; aici copilul vine nu dintr-o constrângere, ci benevol, din plăcerea de a afla lucruri noi şi interesante".

Fiind descurajat de lipsa sprijinului din partea statului, Culea pregăteşte un plan de organizare a bibliotecilor, pentru care întocmeşte liste bibliografice şi *Catalogul cărţilor pentru copii*, care rămâne un document de valoare pentru cercetătorii de azi, deoarece conţine o listă aproape exhaustivă a cărţilor pentru copii, apărute până în 1923: cărţi originale şi traduceri din literatura universală. Catalogul este însoţit de o listă completă a operelor scriitorilor noştri clasici, accesibile copiilor.

După Culea au publicat liste şi cataloage de cărţi pentru copii şi alţi cercetători, printre care, în primul rând, profesorul Dan Simonescu. Toate aceste lucrări nu au putut fi întocmite fără a porni de la catalogul lui Ap. Culea.

S-a trecut din viaţă în 1951. Nu l-am găsit în *Istoria literaturii române* a lui George Călinescu, deşi a desfăşurat o vastă activitate de ziarist şi publicist, autor a peste 15 cărţi: opere literare, culegeri, traduceri. Dar a rămas în istoria pedagogiei române ca cea mai proeminentă şi cea mai cuprinzătoare figură a învăţătorului, autor a 46 de metodici şi manuale, 18 volume de studii despre şcoală şi bibliotecă. Iar pentru faptul că pe parcursul a peste trei ani de zile din 1918 până în 1922 a drumeţit prin Basarabia ca un adevărat apostol al românismului, precum şi prin numele de botez a fost predestinat, pentru aceasta – trebuie să-i cunoaştem numele şi viaţa.

Tatiana COSTIUC

Omagiu lui Apostol Culea. Bucureşti, 1940, 230 p.

Stanciu, I.; Diaconescu, V. Apostol D. Culea – Îndrumător al lecturii tineretului. În: Limbă şi literatură, nr. 12, 1966, p. 455-470.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ
A LUCRĂRILOR
LUI APOSTOL CULEA

Biblioteca învăţătorului în Basarabia: o propunere. În: Şcoala Basarabiei, nr. 2, 1918.

Cât trebuie să ştie oricine despre Dobrogea. Bucureşti, 1928, 260 p.

Cultura gustului de citit la sate. În: Şcoala Basarabiei, nr. 4, 1919.

Datini şi muncă. Bucureşti, 1945, 502 p.

Însemnări din cultura Italiei. Bucureşti, 1914, 242 p.

Învăţământul despre natură în şcoala primară. Bucureşti, 1910. 560 p.

Învăţătorul satului meu, învăţătorii generaţiei mele. Bucureşti, f.a., 19 p.

Literatura copilărească originală. În: Şcoala Basarabiei, nr. 1-2, 1923.

Pentru a iubi copilăria. Bucureşti, 1923, 288 p.

Şcoala unitară a satului. Bucureşti, 1938, 384 p.

Voinicul şi calul în istorie, literatură populară, datini şi cântece pentru tineret şi iubitorii de cultură ţărănească. Bucureşti, 1941, 23 p.

BIBLIOTECA DE POEZIE

Grigore VIERU

DESPRE FERICIRE

Sunt fericit
Că n-am cântat păunii.
Cântat-am mărul înflorit:
Cel ruşinându-se
De trupul gol al Lunii.
Izvorul care reînvaţă
De unde vine,
Când s-a fost născut
Şi malul sfredelit
De ţipătul durut,
Pe care-i dau lăstunii.
Sunt fericit
C-am plâns ori
M-am bătut în vatră
Cu hoarda
Ploilor cu piatră,
C-am încălzit
Cu sângele-mi rănit
Pământul
(ori poate-mi încălzii
Mormântul?!),
C-am fost o trestie
Cu-ngândurată pleoapă
În aer jumătate
Şi jumătate-n apă.
Sunt fericit
C-aud cum sună-n faţă
Prea tainic şi integru
Focul unui gând
Necunoscut,
Şi că mă latră-n urmă
Cu cerul gurii negru
Prăpastia
Pe care zburător
O am trecut.
Că nu aurul eu număr,
Ci stelele din cer
Şi-n lacrima de lut
Străbunii.

Erou nu sunt,
Măriri nu cer,
Sunt fericit
Că n-am cântat păunii.

BIBLIOTECA ACAD. ȘTEFAN CIOBANU

Până nu demult numele acestui conațional de-al nostru, mare patriot și luptător înflăcărat pentru Unirea Basarabiei cu România, era prea puțin cunoscut aici la noi.

Ștefan Ciobanu, profesor, om de stat, academician, s-a născut la 23 noiembrie 1883 în satul Talmaz, județul Tighina. Studiile primare și le-a făcut la școala din Bairamcea. În 1905 a absolvit Liceul nr. 1 din Chișinău, continuându-și studiile la Universitatea din Kiev, secția de slavistică. În 1911, absolvind facultatea cu „Magna cum laude", urmează niște cursuri postuniversitare, apoi își începe activitatea în calitate de profesor de limba rusă la Jitomir, transferându-se apoi la Bolgrad.

Reîntorcându-se în Basarabia devine unul dintre militanții cei mai activi ai mișcării de renaștere națională. În noiembrie 1917 ia parte la ședințele Sfatului Țării, iar la 9 decembrie este numit director general al învățământului din Basarabia.

Anul 1918 este de asemenea un an bogat în evenimente istorice. Și din nou Ștefan Ciobanu este unul dintre cei mai activi participanți la aceste evenimente de neuitat. La 27 martie votează actul Unirii Basarabiei cu Patria-mumă. În plan personal, dar nu numai, a fost un eveniment alegerea savantului în calitate de membru activ al Academiei Române (la 10 octombrie 1918). Autoritatea științifică a academicianului Ștefan Ciobanu a fost neclintită: 30 de ani a fost membru activ, iar șapte ani a fost vicepreședinte al Academiei Române.

Din 1918 până în 1928 este profesor și director la Liceul „Alecu Russo" din Chișinău. Începând cu anul 1926 este profesor universitar la catedra de istorie a literaturii române vechi la Facultatea de Teologie a Universității din Iași, care-și avea sediul la Chișinău. În 1938 se transferă la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București, unde a activat până la sfârșitul vieții, adică până la 28 februarie 1950. Încă un amănunt care se cere menționat: în 1940, cu câteva luni înainte de „căderea" Basarabiei, a fost numit în postul de Ministru al Cultelor și Artelor.

Am făcut aceste incursiuni în biografia savantului pentru a vă face cunoscută, în linii generale, viața aceluia ce a deținut o importantă colecție de cărți și reviste din diverse domenii, multe din ele conținând dedicații autografe. O parte din biblioteca lui Ștefan Ciobanu se află acum la Chișinău grație unei întâmplări fericite. Acum câțiva ani un consătean de-al savantului, cercetător și el, doctorul în istorie Vasile Grosu, lucra asupra unui studiu monografic despre satul Talmaz. Iată mărturisirea dlui Grosu, publicată într-un articol din revista „Literatura și Arta": „În căutarea materialului (acte, documente, fotografii etc.) referitoare la istoria satului, am ajuns și în casa nr. 21 de pe bd. Ghica Tei, București, unde și-a petrecut ultimii ani de viață Domnia sa Ștefan Ciobanu.

În prezent în această casă locuiește unul din nepoții lui Ștefan Ciobanu — Victor-Dorian Mancaș. Cu învoirea mamei sale, Ala Mancaș, fiica lui Ștefan Ciobanu, care nu mai stă în București, dl Victor Mancaș, mi-a pus la dispoziție biblioteca bunicului său, mai bine zis ceea ce a mai rămas din biblioteca sa. Majoritatea cărților au fost predate Arhivelor Statului din București și Bibliotecii Academiei Române. După aproape trei săptămâni de lucru la bibliotecă am descoperit documente care îmi vor fi de folos pentru studiul meu monografic. Cu învoirea și amabilitatea dlui Victor-Dorian Mancaș, am adus la Chișinău, la Biblioteca Academiei Republicii Moldova, biblioteca bunicului său..." („Literatura și Arta", 16 decembrie, 1993, p. 8).

„Actul de donație" a acestei părți din biblioteca lui Ștefan Ciobanu, semnat la 20 ianuarie 1994, la București, determină: „Subsemnatul, Mancaș Victor-Dorian, domiciliat în București, bd. Ghica Tei 21, nepotul academicianului profesor Ștefan Ciobanu, în memoria bunicului meu, și spre folosul fraților Români din Basarabia, donez Bibliotecii Academiei de Științe din Republica Moldova un număr de 619 cărți, reviste, extrase literare...".

Aducem și pe această cale sincere mulțumiri dlui Mancaș pentru generosul și frumosul gest. Trebuie menționat că acest fond a fost catalogat și se păstrează separat în colecțiile bibliotecii noastre, astfel încât

fiecare cititor are posibilitatea să consulte orice volum din acest patrimoniu.

Biblioteca acad. Şt. Ciobanu, ce se află la Chişinău, cuprinde 487 de volume din diverse domenii, şi dacă le-am clasifica pe subiecte, atunci am avea următorul tablou: cultură şi învăţământ – 25, lingvistică – 28, literatură – 52, enciclopedii, dicţionare – 28, literatură populară, folclor – 26, artă – 5, economie, industrie – 12, medicină, biologie – 27, drept – 12, filozofie – 4, ştiinţă – 8, religie – 38, gospodăria sătească – 2, geografie – 1. Cele mai multe lucrări sunt din domeniul istoriei: istorie universală – 22 volume, istoria României – 73 de volume şi istoria Basarabiei – 44 de volume, 68 de publicaţii sunt reviste şi publicaţii în continuare (seriale).

Academicianul Virgil Cândea, referindu-se la biblioteca stolnicului Cantacuzino, menţiona: „Biblioteca Cantacuzinilor a fost o bibliotecă vie, iar nu o colecţie de curiozităţi pentru impresionarea oaspeţilor de ocazie. Din ea stolnicul a făcut un cabinet de muncă ştiinţifică, literară şi politică". Acelaşi lucru l-am putea spune şi despre biblioteca lui Ştefan Ciobanu, chit că astăzi nu ştim încă numărul de volume pe care le-a deţinut. Este însă indubitabil faptul că biblioteca i-a servit drept reazem în toate activităţile: ştiinţifico-didactică, politică şi literară. Numai în fragmentul acesta de bibliotecă s-au păstarat 44 de volume despre trecutul Basarabiei, adică o bună parte din acele cărţi care erau tipărite în acea perioadă la tema dată. Pe baza acestor studii, probabil, în momentul când la Paris se discuta problema apartenenţei Basarabiei (deci din nou apăruse necesitatea unor argumente ştiinţifice), Şt. Ciobanu scrie studiul *La continuité roumaine dans la Bessarabie* (Bucureşti, 1920). Tot cărţile din bibliotecă i-au servit drept suport savantului pentru cea mai importantă şi valoroasă lucrare a sa *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusească* (Chişinău, 1923).

Majoritatea publicaţiilor din *Biblioteca acad. Ştefan Ciobanu* sunt în limba română. Totuşi colecţia cuprinde şi o serie de cărţi şi reviste în limbile ucraineană, bulgară, rusă, franceză. Această bibliotecă a fost adunată cu o pasiune deosebită şi a fost păstrată cu mare grijă de către Ştefan Ciobanu.

Cercetând colecţia în cauză, am căutat să ţin în mână fiece volum, să răsfoiesc filele (unele îngălbenite de vreme) ale fiecărei cărţi. Foarte multe cărţi, dar şi reviste, conţin dedicaţii – în total am depistat 71 de astfel de autografe, dintre care 57 pe publicaţii româneşti, iar celelalte 14 – pe publicaţii în limbile slave. Majoritatea acestora sunt scrise pe pagina de titlu, doar unele pe copertă. Dedicaţiile oglindesc individualitatea, stilul şi modul de gândire a celor ce le-au scris. E foarte interesant că aceste note conţin şi titulatura funcţiei pe care o exercita Ştefan Ciobanu la acea dată. De exemplu, pe cartea *Metodica limbii române. Vol. 1* (Bucureşti, 1905) de Gh. Costescu, directorul Şcolii de Băieţi „Ienăchiţă Văcărescu" din Bucureşti, citim: „Dlui Ştefan Ciobanu, Directorul Învăţământului din Basarabia în semn de afectuoasă stimă". Urmează semnătura, data însă lipseşte. În altă carte, tipărită la Chişinău în 1928 şi intitulată *Biserica Sfântului Gheorghe din Chişinău*, găsim dedicaţia autorului ei, P. Constantinescu-Iaşi: „Dlui Şt. Ciobanu, cu vii mulţumiri pentru înlesnirea publicaţiei".

Cei ce-l cunoşteau pe Ştefan Ciobanu, scriitori, istorici, ţineau neapărat să-i facă cadou cărţile scrise de ei, conţinând dedicaţii autografe. Printre aceştia se numără: Nic. Moroşanu, N. Dunăreanu, N. Spătaru, dr. P. Cazacu etc. Iată ce scrie Ion Buzdugan pe volumul său de poeme *Păstori de timpuri* (Bucureşti, 1937): „Dlui profesor Şt. Ciobanu, Ministru al Cultelor şi Artelor – în semn de omagiu, recunoştinţă şi devotată prietenie. Bucureşti, 1940. Ion Buzdugan". Cu ani în urmă, pe volumul *Cântece din Basarabia* (Chişinău, 1921) acelaşi autor scria: „Dsale Dlui Şt. Ciobanu, Membru al Academiei Române şi Director General al Instrucţiunii Publice din Basarabia. Omagiu şi drag. I. Buzdugan. 25 febr. 1921. Chişinău". În lucrarea sa *Contribuţia Basarabiei la dezvoltarea literaturii naţionale* (Bucureşti, 1941) academicianul Şt. Ciobanu scria despre poetul Ion Buzdugan următoarele: „De un talent real este şi poetul I. Buzdugan. În nota tradiţionalistă a lui, care se apropie de „semănătorism", vedem puritatea simţirii şi a cugetării poporului nostru românesc dintre Prut şi Nistru".

De obicei cărţile erau dăruite chiar în anul apariţiei. De exemplu, L.I. Husărescu, autorul cărţii *Mişcarea subversivă în Basarabia* (Chişinău, 1925), nota pe prima pagină, cu cerneală neagră: „Domnului Ştefan Ciobanu, profesor şi membru al Academiei Române, afecţiune şi deosebită stimă. 1925. oct. 26". Preotul Vasile Ţepordei, cel care a editat la 1937 versurile lui Alexe Mateevici, îi scria cu dragoste lui Ştefan Ciobanu, prefaţatorul ediţiei în cauză: „Închin această modestă lucrare d. profesor universitar Şt. Ciobanu în semn de adâncă recunoştinţă pentru atitudinea părintească faţă de ucenicii săi şi pentru toate îndrumările valoroase de orientare ce mi le-a dat la alcătuirea acestui început de descoperire şi de slăvire a trecutului basarabean. Chişinău, 18 august 1937. V. Ţepordei".

Şi alţi foşti studenţi de-ai profesorului şi-au lăsat autografele pe cărţile lor. „Profesorului meu Domnului Ştefan Ciobanu în semn de deosebit respect. Bucureşti, 10.VII-1947", îi scria autorul I.Chiţimia pe cartea *Din viaţa folklorică a unor cuvinte* (Bucureşti, 1947). Gh. Cronţ, un

alt învățăcel, nota pe cartea sa *Alegerea ierarhilor în biserica ortodoxă* (București, 1937): „Domnului Profesor Ștefan Ciobanu, Membru al Academiei Române, omagiul respectuos al autorului. Gheorghe Cronț".

O carte rară din biblioteca academicianului este manuscrisul operei lui F.F. Vighel, fost viceguvernator al Basarabiei, *Zameceánie na nâneșnee sostoianie Bessarabii. Pisano v okteabre m-țe v Kișiniove. 1823* („Observații asupra situației actuale a Basarabiei. Scrisă în luna octombrie la Chișinău, 1823"). Coperta manuscrisului e din carton, îmbrăcată în percal, pe partea interioară a ei se găsește ex-librisul lui Paul Gore „Honor Patria fide". Manuscrisul conține 99 de pagini, hârtia are filigran, pe copertă e imprimat la rece titlul manuscrisului în limba rusă. Pe prima pagină citim: „Mult iubitului și scumpului profesor Ștefan Ciobanu în semn de adâncă admirație, cu dragoste V.P. Gore. Chișinău, 4.VI-1931".

Prețuirea înaltelor calități de savant și cercetător o desprindem și din însemnările ce urmează: „5 oct. 1942. Dlui Prof. Șt. Ciobanu, omagiu eminentului cercetător al culturii noastre vechi" îi scria I. Zamfirescu pe forzațul cărții sale *Spiritualitatea românească* (București, 1941). G. Murnu, traducătorul *Odiseei* lui Homer (București, 1940) îi aducea elogiile sale: „Scumpului meu coleg și prieten Șt. Ciobanu cu toată prietenia și prețuirea de mare învățat și bun Român..."

Desigur că cele mai frumoase urări vin din partea prietenilor. Gh. Bezviconi scrie pe cartea sa *Profiluri de ieri și de azi* (București, 1943): „Prietenului meu Șt. Ciobanu în speranța că va găsi și calități în acest op literar". Pan Halippa pe cartea sa de versuri *Flori de pârloagă* (Iași, 1921) îi aducea omagiul său: „Prietenului vechi al culturii și literaturii românești în Basarabia în semn de ... și pentru cinstirea raporturilor din trecut spre viitor. Pan Halippa. 31/XII". Ulterior cartea a fost compactată și integritatea notei a suferit în rezultatul micșorării filei.

După cum e și firesc, i-au dăruit rodul creației lor științifice colegii de la Academie: Al. Procopovici, I. Simionescu, I. Nistor, L. Mrariu, Gr. Antipa, Al. Iordan. Astfel se explică prezența în biblioteca academicianului a lucrărilor din diverse domenii. De exemplu, dr. Gr. Antipa, autorul unei monografii voluminoase *Pescăria și pescuitul în România* (București, 1916), îi dăruia cartea, scriindu-i: „Colegului Șt. Ciobanu în semn de multă stimă și afecțiune". Data lipsește, dar cu siguranță această carte i-a fost oferită nu mai devreme de anul 1918, an în care Șt. Ciobanu a fost ales membru al Academiei Române.

Printre prietenii ce i-au dăruit lui Șt. Ciobanu cărți se află o singură femeie, Maria Pelivan, traducătoarea studiului lui Zucker *Basarabia 1834* (Chișinău, 1932). Pe volumul dăruit de ea citim: „Dlui și Dnei Ciobanu cu cea mai bună prietenie. Maria Pelivan".

Cărțile autorilor ruși conțin autografe lapidare, de felul: „Mnogouvajaemomu S.N. Cebanu ot avtora" sau „Dorogomu S.N. Cebanu ot avtora" (note de pe cărțile savanților ruși N.K. Gudzi, S.A. Șceglov, Iu.A. Iavorski etc.).

În biblioteca lui Șt. Ciobanu s-au păstrat câteva volume din *Viețile sfinților*, editate la Chișinău în limba română, cu caractere chirilice, în perioada anilor 1909-1915. Este vorba despre volumele I, II, III, V și VIII, care conțin, fiecare în parte, același autograf: „Onoratului Directorului de instrucțiune publică al Basarabiei, Domnului Ștefan Nicolae Ciobanu de la Comitetul Tipografiei Eparhiale Chișinău. 28 oct. 1919. Protoiereu Constantin *Partenie, Preot Constantin Ursu*".

Același Constantin Partenie îi dăruia savantului o carte (probabil tot pe la 1919), *Polojenia ob eparhialnâh siezdah...* (Chișinău, 1909), ce conține dedicația: „Domnului Ștefan Nicolae Ciobanu Director de instrucțiune publică al Basarabiei – unul din cei mai buni naționaliști-moldoveni – luptător pentru interesurile neamului românesc în timpul 1917-1919. Spre bune amintiri. Autorul Constantin Partenie".

Trei cărți din colecția academicianului Șt. Ciobanu conțin ex-librisul „Bessarabiana" al lui Manuil Poleac - „Habent sua fata libelli" („Cărțile își au destinul lor"). Pe o singură carte, cea a lui I.S. Sventițki, *Opis muzeia Stavropliskogo Instituta vo Lvove* (Lvov, 1908), este imprimat pe foaia de titlu: „Ex libris S.N. Cioban". Cred că este un ex-libris din timpul studenției sau de până la anul 1917, dar care vorbește clar despre viziunea lui Șt. Ciobanu – caracterele sunt latine.

Știm că academicianul Ștefan Ciobanu a lăsat drept moștenire peste 60 de lucrări tipărite. În colecția care ne-a fost dăruită nouă, Bibliotecii Academiei, se păstrează 19 titluri din lucrările savantului în limbile română, rusă și franceză.

Multe ar mai fi de spus despre biblioteca academicianului Șt. Ciobanu. Cred că este necesar a întocmi un catalog al acestei biblioteci, lucru care ar putea fi realizat în colaborare cu Arhivele Statului din București și Biblioteca Academiei Române, unde de asemenea se păstrează volume din bogata-i colecție.

Elaborarea acestei lucrări ar contribui la o mai bună cunoaștere a celui care a fost Ștefan Ciobanu, personalitate marcantă a vieții politice și culturale a României reîntregite.

Claudia SLUTU-GRAMA

CARTEA NAȚIONALĂ LA RĂSCRUCE

La o bibliotecă publică din Chișinău am vizitat recent o frumoasă expoziție de cărți „Neamul de la răscruce". Erau prezentate cărți și periodice despre trecutul și prezentul Moldovei, apărute în ultimii ani atât în română cât și în alte limbi. Un neam la răscruce de drumuri. Și tot la răscruce se află și cartea națională a acestui neam — una din cele mai mari averi ale lui. În decurs de decenii și chiar sute de ani acest mult pătimit popor era lipsit de averea sa spirituală, dându-i-se una falsă sau impunându-i-se alta străină.

E drama moldovenilor din Basarabia și Transnistria, căci după cel de-al doilea război mondial bibliotecile ce cuprindeau bogate colecții de cărți tipărite cu caractere latine au fost nimicite, iar puținele exemplare de publicații rămase au fost puse la index. Generații întregi au făcut școală pe baza cărților sovietice, scopul cărora era menținerea regimului totalitar și propaganda ideologiei comuniste. Abia în ultimii 4-5 ani au fost puse în circulație cărți de mare valoare din patrimoniul cultural național și universal, tipărite în limba română și, bineînțeles cu caractere latine.

Pentru teoria și practica bibliologică se impune necesitatea de a clarifica ce înseamnă carte națională, dacă o avem și să medităm asupra căilor de salvare a acesteia.

Dicționarele enciclopedice românești, rusești ș.a., accesibile aici la Chișinău, cuprind termenii „bibliografie națională" și „bibliotecă națională" și scapă, trec cu vederea noțiunea de „carte națională". La conferința a doua bibliologică unională din 1974, care a avut loc la Moscova, s-a vorbit în treacăt și de cartea națională. Dar specialiștii din Sankt-Peterburg și Moscova abordau această problemă unilateral și chiar eronat. Elaborarea și precizarea acestui termen vine să înlesnească studierea și oglindirea obiectivă a istoriei cărții și respectiv a bibliotecii, a funcționării acestora în societate.

Pentru a defini termenul de „carte națională" e binevenit ca mai întâi de toate să ne oprim asupra noțiunii de „carte" în genere. Cartea este un rezultat al vieții spirituale și produs al lumii materiale. De regulă noțiunea de „carte" este folosită cu două sensuri: în primul rând, cu sens numit „cibernetic", cartea este un document, o informație fixată pentru transmitere în spațiu și timp; în al doilea rând, cartea este un produs (monument) al unei culturi anumite. În ultimul sens este vorba de carte ca atare sau înțelegem cartea ca o anumită avuție, apartenență națională.

Cartea este un fenomen complicat, ceea ce se răsfrânge și asupra definiției de „carte națională". În decurs de veacuri s-au schimbat granițele statale ale țărilor. Benevol sau forțat avea loc trecerea de la o grafie la alta, fapt ce și-a lăsat amprenta asupra orientării cărții. În anii de dominație a imperiului rus apoi a celui totalitar comunist limbile popoarelor băștinașe au fost strâmtorate și chiar înlăturate din viața social-politică, din instituțiile de învățământ, știință, sfera de deservire, ca urmare s-a agravat situația lingvistică, ceea ce s-a reflectat și asupra cărții naționale a popoarelor respective.

La determinarea granițelor cărții naționale trebuie să fie luate în considerație mai multe criterii. În primul rând cel al limbii. Tipăriturile originale sau traduse într-o anumită limbă constituie partea determinantă a cărții naționale apărute pe teritoriul poporului respectiv. Și cărțile apărute în limba națională a poporului dat în afara statului sau a statelor respective trebuie numaidecât să fie atribuite la cartea națională a poporului dat. Cărți în limba română au fost tipărite la Buda, Viena, Sankt-Peterburg, astăzi ele apar la Paris, Madrid, Bruxelles etc.

Alt criteriu pentru cartea națională este cel teritorial. În afară de publicațiile în limba poporului numele căruia îl poartă statul, pe teritoriul lui apar publicații în limbile conlocuitorilor sau în limbile moderne pentru popularizarea istoriei, culturii realizărilor poporului băștinaș pe meridianele lumii. Totalitatea publicațiilor apărute pe teritoriul dat demonstrează aportul nației respective la patrimoniul culturii universale.

Anume reieșind din criteriul de limbă și cel teritorial au purces la întocmirea bibliografiei naționale marii noștri înaintași Ioan Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu. În „Bibliografia românească veche" ei au inclus tipăriturile în limba română și cele apărute pe teritoriul Țărilor Românești în alte limbi de la începuturi, adică din 1508 până la 1830. Mai mult chiar, această lucrare fundamentală, care după cum menționa încă la 1903 Nicolae Iorga este „una din cele mai frumoase opere ale curentului european modern, ce a învins deplin în știința noastră istorică", cuprinde și lucrările conaționalilor apărute pe alte meleaguri în alte limbi (de exemplu, operele lui D. Cantemir editate în Anglia, Germania, Franța în limbile respective).

În Basarabia lucrurile sunt mai complicate. Atât în perioada Rusiei țariste, cât și în anii imperiului sovietic aici în Basarabia, apoi în R.S.S.M. majoritatea cărților ce se tipăreau erau în limba rusă, adeseori cu conținut străin față de istoria, cultura, tradițiile noastre. Ele urmăreau scopul de deznaționalizare și rusificare a băștinașilor. Chiar în anii 1988-1990 în perioada deșteptării naționale a basarabenilor editurile din Moldova scoteau un șir de

cărți în limba rusă cu un caracter antinațional, antiromânesc: *Lenin i Moldavia; Velikii Okteabr i proletarskii internaționalizm; Protiv falsifikații istorii borbî sovetskogo gosudarstva za spravedlivoe reșenie bessarabskogo voprosa (1918-1940)* etc. Ba mai mult, în 1989 a apărut într-un tiraj de 500 de exemplare o lucrare tendențioasă *La Moldavie contemporaine* de M. Sâtnic și V. Țaranov.

Renumiții bibliografi Alexandru David și Paul Mihail au fost preocupați doar de tipăriturile românești apărute în Basarabia anilor 1812-1918, cât și de cărțile editate în limba română la Petersburg pentru basarabeni. Anume această carte în viziunea lor este exponentul de vitalitate și continuitate a culturii și spiritualității românești în Basarabia.

Cartea națională este totalitatea producției de cărți a poporului dat publicate de acest popor la el în patrie (sau în limba sa pe alte meleaguri) pentru cititorii propriului popor, cât și pentru alte popoare și țări și care prezintă, de regulă, lucrări ale autorilor acestui popor, precum și ale reprezentanților altor popoare conlocuitoare în limba originalului sau în traducere.

În activitatea bibliografică și științifică apare încă un criteriu – cel al conținutului publicației. Acestea sunt tipăriturile despre poporul respectiv, statul dat (statele date) apărute în alte limbi pe alte meleaguri. Dar aceste publicații nu pot lărgi într-atât noțiunea de „carte națională". Cărțile despre Moldova și România, despre limba noastră apărute în franceză sau armeană se referă la cartea națională a poporului respectiv.

În ultimii 3-4 ani editurile „Hyperion", „Lumina", „Universitas" și în special „Știința" din Chișinău au editat un șir de cărți de o incontestabilă valoare. E variată tematica lor – cărți de istorie, operele scriitorilor români, manuale, literatură creștină, lucrări de referință, cărți pentru copii. De o deosebită apreciere la cititori se bucură colecțiile „Columna" și „Pagini despre Basarabia". O adevărată minune a zilelor noastre este colecția „Moștenire" lansată de Editura „Știința", în cadrul căreia au apărut operele lui A. Mateevici (2 vol.), P. Ștefănucă (2 vol.), B. Delavrancea (2 vol.), Al. Vlahuță (2 vol.), L. Rebreanu (2 vol.), Iacob Negruzzi (2 vol.), D. Ralet, I. Neculce, O. Goga, M. Sadoveanu (2 volume din 20), B.P. Hasdeu (1 volum din 16).

Donațiile de carte națională venite din România au constituit un sprijin deosebit pentru îmbogățirea colecțiilor bibliotecilor științifice și publice.

Începutul a fost bun și promițător. Dar ne-am pomenit într-o situație dramatică. Astăzi, aici la noi, în Basarabia, suferă cultura, și în primul rând cartea și biblioteca. Se vehiculează din nou teza bolșevicilor despre două națiii, două limbi, se lățește românofobia. Cartea națională trăiește zile foarte grele. Factorii negativi: lipsa unui sprijin elementar al editurilor din partea guvernului; scumpetea publicațiilor în limba română; prezența permanentă a munților de carte și periodice în limba rusă, inclusiv a celor de pornografie și aventuri scandaloase; situația lingvistică nefavorabilă și imprevizibilă pentru băștinați.

Să medităm. În 1973 în R.S.S.M. s-au tipărit 1720 de cărți cu un tiraj de circa 20 milioane exemplare (de altfel 65-70% din tirajul acelor ani se tipăreau în limba rusă). În 1993 în Republica Moldova după datele Camerei Naționale a Cărții au apărut 819 cărți cu un tiraj de 11 470 exemplare, dintre care editurile de stat au scos doar 264 titluri, iar ministerele, instituțiile și comercianții – 463 titluri. Cărțile în limba română constituie mai puțin de 50%.

În anul 1994 au fost editate numai 806 cărți cu un tiraj de 8 423 exemplare, dintre care 6 edituri de stat au scos 230 titluri, iar organizațiile și persoanele investite cu drept editorial – 576 titluri. În luna decembrie a anului trecut „Universitas" a scos o singură carte, „Știința" – 4, iar „Hyperion" – nici una.

Cine își mai bate capul de cartea națională în Moldova? Editurile de stat se află într-o situație dezastruoasă. Bibliotecile nu primesc alocațiile necesare ca să procure macar acele puține cărți în românește ce se editează la Chișinău. Despre dramatismul cărții naționale în condițiile actuale se vorbește în scrisoarea deschisă către Președinte, Parlamentul și Guvernul Republicii Moldova „Strigătul de durere al editorilor de carte din Republica Moldova", publicat în săptămânalul „Literatura și arta" din 15 decembrie 1994. În ea sunt propuse măsuri concrete pentru ameliorarea situației în acest domeniu:

„Guvernul să asigure finanțarea unei comenzi de stat în vederea completării fondurilor de carte ale tuturor bibliotecilor, cu orientarea spre un tiraj mediu de 5 mii de exemplare anual, pentru fiecare titlu nou de carte;

în același fel să fie asigurată desfacerea prin rețeua comerțului public de carte a unui număr strict de titluri și tiraje necesare pentru interesele statului și evoluția normală a societății;

să fie redresat sistemul de stat al comerțului cu cartea, asigurându-se totodată controlul cuvenit asupra stabilirii prețurilor...".

Cartea și biblioteca sunt baza culturii, repere sigure ale instruirii și educației. De starea lor actuală depinde viitorul neamului. Să susținem și să ocrotim cartea națională.

Ion MADAN

În nr. 1/1994 al revistei noastre, la aceeași rubrică – Orientări. Realizări. Tendințe – a fost inserat articolul dnei Rodica Martin „C.Z.U.: probleme actuale de aplicare" ce conține un șir de întrebări, oarecum retorice, adresate specialiștilor de la Camera Națională a Cărții. Ținem să menționăm că nu am avut intenția de a „exercita presiuni" asupra cuiva sau de a leza pe cineva publicându-l. În pofida acestui fapt, la sfârșitul anului 1994 am primit la redacție un „răspuns" scris în termenii cei mai duri, semnat de bibliograful de categorie superioară A. Bogdan care activează în cadrul instituției sus-numite.

Reproducem în continuare textul în cauză, păstrând particularitățile stilistice și lingvistice ale autorului, precum și ortografia și punctuația originalului.

dreptul la replică

RĂSPUNS LA ARTICOLUL "CZU : PROBLEME ACTUALE DE APLICARE" PUBLICAT ÎN "MAGAZIN BIBLIOLOGIC" (N 1, 1994) SEMNAT DE RODICA MARTIN

În condițiile complicate de reînoire a societății se simte acut influența factorului subiectiv. Activitatea Bibliotecii Naționale se personifică în liderism. Pe parcursul anilor se simte tendința unei presiuni deosebite.

Am făcut cunoștință cu articolul "CZU : Probleme actuale de aplicare" în revista "Magazin bibliologic" (N 1, 1994). Am ajuns la concluzia, că autorul articolului e lipsit de fermitate, clarviziune, capacitate de a promova compromisurile. Studiind tabelul "comparativ" de clasificare dat la sfârșitul articolului am înțeles, că autorul se contrazice pe sine însuși.

Criteriile, ori principiile de clasificare în CZU sunt foarte diferite și e imposibil de a le uni pentru a primi o tipizare unică atotacceptabilă și valabilă pentru toate cazurile vieții. Este de asemenea cert, că orice tipizare are și anumite lacune și poate fi supusă criticii, dar cu o condiție - să fie argumentat științific !

Noi, specialiștii de la Camera Națională a Cărții, facem bibliografie și nu politică. Bunăoară, referitor la indicele din compartimentul istoriei și anume - istoria Moldovei.

În clasificarea zecimală universală (ediție prescurtată), recent publicată de Biblioteca Națională, și nu cea menționată de autor (CZU pentru bibliotecile mici (București, 1991), nu am întâlnit indicele istoriei Basarabiei, pentru care pledează atît de mult autoarea. De exemplu - în ediția sus numită, pag. 246, este indicat indexul 947.89 istoria Moldovei și mai jos se dă indicile comun de timp a perioadei respective.

Orice întrebare privitor la CZU, dacă ea reflectă o latură sau alta a realității se cere studiată. Numai atunci poate fi utilă. Varietatea de tratări nu trebuie să fie piedică în calea analizei și sintezei lor în elucidarea adevărului. Aș vrea să menționez, că specialiștii de la Camera Cărții operează corect cu indicii CZU. Chiar aș spune, dna R.MARTIN face haz de necaz. Nu înțeleg, despre ce delimitare teritorială vorbește persoana în cauza ?

Mă refer la un caz concret : să luăm același exemplu : romanul Lidiei Istrati "Goana după vînt", apărut la editura Hyperion în 1992. E sistematizat : 859.0(478.9)-31, care se descifrează în felul următor: literatura română din Republica Moldova. Nu e nici o contrazicere cu CZU. E sistematizat foarte corect.

Deschideți de interes aceiași ediție prescurtată a CZU (publicată de B-ca

Națională) la pag. 236, compartimentul 84 - Literaturi romanice, și veți vedea, care este indicele literaturii române din Republica Moldova?

La fel stau lucrurile privitor la clasificarea publicațiilor cu caracter istoric. Luăm același exemplu, despre care vorbește autoarea :

MIHAIL BRUHIS : Rusia, România și Basarabia : 1812, 1918, 1924, 1941, apărută în 1992 la editura Universitas. Clasificarea la fel corespunde metodicii CZU. Cartea e clasificată / 947.0+949.8+947.89/"18/19", adică istoria Rusiei, a României, a Republicii Moldova. Consider indicele 947.89 - corect, (atât timp cât IFLA nu-l va schimba), care atît de mult nu-i este pe plac autoarei, numindu-l "monstruos și ruşinos".

Doar figurează indicele auxiliar de timp, accentuez, care se utilizează pentru indexarea epocii, perioadei concrete în cadrul căruia a avut loc evenimentele din publicația dată. E clar, cà Moldova în secolele XIX-XX e Basarabia.

În structura acțiunii umane formele esențiale de activitate se găsesc în strînsa corelație.

Orice activitate practică este motivată teoretic și poate fi realizată în aspect ideal, iar orice activitate teoretică are un suport practic și poate avea și un rezultat practic. Autoarea articolului e lipsită de acest "suport". Se simt multe goluri, să zic așa. Aș vrea să-i doresc să acorde mai mare atenție studierii mecanismului formării indicelui CZU, în genere a metodicii și pe urmă să judice despre nivelul de pregătire a cadrelor de la Camera Cărții.

În tabela anexată, la rubrica prezentată de R. MARTIN : Indexul C.Z.U. corect, aș înlocui "Indexul C.Z.U. greșit", cu excepția a 2 cărți, care nici nu au fost prezentate de editori spre a fi sistematizate la Camera Cărții. Mă refer la : 1) CRISTESCU FLORIAN. Povestea neamului nostru. - Ch., 1992. Redactorii editurii au atribuit cărții indexul vechi: după CBB.

2) IORGA NICOLAE. Istoria României pentru poporul românesc. - Ch. - Uniunea scriitorilor, 1992. Clasificare - după CBB.

S-ar putea de adus multe exemple de acest fel, care dovedesc în mod obiectiv la alte așa numite corectări scoase la iveală de dna R.MARTIN, dar consider că e de prisos. Exemplele aduse în acest articol vorbesc de la sine însuși.

Nu accept provocarea colegei privitor la replica : "determinarea indicelui C.Z.U. se face dacă nu la Moscova atunci cel puțin la Tiraspol". Mă întreb, oare Biblioteca Națională nu a făcut traducerea CZU (ediț. prescurtată) după aceleași ediții de la Moscova?

Politica este legată de relațiile dintre oameni și exprimă activitatea oamenilor între oameni cu întreaga lor gamă de interese și necesități, idealuri, experiență, emoții și cultură. Trebuie să menținem relații de prietenie și cu Rusia și cu România, Ucraina ș.a. dacă acestea sunt de folos.

Numai într-o privință sunt de acord cu autoarea : necesitatea de a crea un organ competent cu drepturi de expertiză a sistematizării publicațiilor în apariție. Acest organ e bine să fie format din specialiști, reprezentanți a mai multor centre bibliologice.

30 noiembrie 1994

A.BOGDAN
bibliograf
de categorie
superioară

REPLICĂ LA REPLICĂ

Trebuie să recunosc de la bun început că este pentru prima dată când mi-am pus întrebarea ce sentimente trăiește un autor primind răspuns la vreunul dintre articolele sale? Cred că în primele clipe îl trec fiorii de teamă să nu fie prea aspru criticat, dar mai apoi chiar și în cazul unei nereușite, încearcă sentimentul reconfortant de a se fi făcut auzit. Am simțit și eu la fel, citind „Răspuns la articolul..." semnat de dna A. Bogdan. Fără a avea intenția de a provoca discuții „colțoase", vă prezint succint următoarele argumente:

1. Ideea scrierii articolului „C.Z.U.: Probleme actuale de aplicare" mi-a venit în vara anului '93 când colegele mele din serviciul sociologie și marketing tocmai erau antrenate în realizarea „Topului cărții '92" și în acest sens concentraseră în birou câte un exemplar din edițiile apărute în acel an. Recunosc că am profitat de ocazie: am răsfoit cărțile și ca cititor am remarcat pentru mine care dintre acestea merită să fie procurate, iar în calitatea mea de bibliotecar am constatat starea de lucruri pe care am reflectat-o în articolul sus-menționat. M-am simțit oarecum îndrept s-o fac pentru că o perioadă, lucrând la Biblioteca de literatură română „Onisifor Ghibu" (prima în republică care oferea cititorului, dar și bibliotecarului, un fond cotat și clasificat conform C.Z.U., precum și descrierea bibliografică realizată în baza ISBD), am făcut clasificare. Destul de puțină, poate, pentru a fi acumulat prea multă experiență, dar suficientă pentru a deveni o dată și pentru totdeauna un adept înflăcărat al C.Z.U. și un mare pasionat de aceasta.

Departe de mine gândul de a ataca pe cineva. Am constatat la moment că deși se împlineau aproape doi ani de la aprobarea Ordinului nr. 215 din 08.10.91 al Ministerului Culturii „Despre revenirea la clasificarea zecimală universală a publicațiilor intrate în biblioteci", acesta se realiza, practic, în proporția care reieșea din tabelul anexat la articol.

Revista „Magazin bibliologic" din motive obiective a întârziat puțin să-l publice. Între timp a mai intervenit câte ceva care i-ar interesa pe specialiștii în clasificare:

a) școala biblioteconomică românească a uniformizat în primăvara anului trecut clasificarea cărților de istorie și geografie prin integrarea în indicele principal a indicelui de loc. Astfel, pentru o lucrare tratând istoria României în loc de 93(498) se atribuie indicele 949.8. La fel și geografia;

b) Biblioteca Națională a scos în 1994 o ediție prescurtată a Clasificării Zecimale Universale, elaborată în baza edițiilor existente în limbile română și rusă și la care face referire dna Bogdan.

2. Am ținut neapărat să văd aceste tabele, mă interesau în special clasele 8 (literatură) și 9 (istorie). Cu tot respectul pentru colectivul care a colaborat la realizarea acestei ediții trebuie să recunosc că am încercat sentimentul unei mari deziluzii ca să nu spun mai mult. Pentru cititorul care nu are în față Tabelele în cauză reproduc întocmai cum sunt prezentate la pag. 246 subdiviziunile de istorie a Moldovei:

947.89 Istoria Moldovei

947.89 „04/14" Istoria Moldovei în Evul Mediu (sec. V-XV)

→ 939.8 Istoria Moldovei până la sec. V

947.89 "05/08" Istoria Moldovei în sec. VI-IX

947.89 "15/19" Istoria modernă a Moldovei (sec. XVI-XX)

947.89 "16" Istoria Moldovei în sec. XVII

947.89 "17" Istoria Moldovei în sec. XVIII

947.89 "18" Istoria Moldovei în sec. XIX

947.89 "19" Istoria Moldovei în sec. XX

947.89 "1941/1945" Istoria Moldovei în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

Să-mi fie iertată îndrăzneala, dar după mine nu e nimic mai mult decât o simplă exersare în utilizarea indicilor auxiliari comuni de timp! Chiar și bruma de cunoștințe la istorie pe care o avem din școala prin care am trecut cu toții ar fi suficientă pentru a înțelege că în răstimpul de la „Moldova în Evul Mediu" până la „Moldova în sec. XX" au avut loc evenimente cu implicații politice majore și, evident, teritoriale. Astfel, teritoriul Moldovei lui Ștefan cel Mare nu poate fi exprimat altfel decât prin indicele de loc (498.3). Iar ceea ce încercăm noi să numim Moldova

începutului de secol XX este Basarabia cu indicele de loc (498.7). Și dacă mai utilizăm în prezent (478.9) pentru Republica Moldova este numai pentru că deocamdată nu au fost adoptate la nivel de IFLA schimbările de rigoare.

O fi fiind ei comuni, indicii auxiliari de timp, dar nu cred că în așa măsură încât să operăm cu ei la trecut pentru a face referire la anumite teritorii. Doar un manual de istorie a Greciei antice îl vom clasifica la 938 (istoria Greciei antice) și nu la 949.5 (istoria Greciei) și indicele auxiliar comun de timp pentru antichitate "...". Anume de această natură sunt manipulațiile care se fac la clasificarea lucrărilor ce țin de istoria Moldovei. Eu nu cred că trecutul nostru este într-atât de rușinos încât să ne ferim de el, să-l camuflăm.

Și singurul compromis pe care l-aș admite ar fi în determinarea cotei pentru aranjarea sistematico-alfabetică a publicațiilor la raft. Dar în nici un caz mai mult!

Cred că este inutil să revin asupra clasificării beletristicii. Și aici rămân pe pozițiile mele și consider că nu se împacă nicidecum indicele de literatură română 859.0 cu cel de loc al Republicii Moldova (478.9). Îndrăznesc doar să vin cu o propunere. Deoarece de curând Constituția Republicii Moldova a proclamat limba moldovenească limbă de stat, deduc că și literatura care se face la noi este moldovenească. Poate recurgem la o „decizie metodică" prin care să găsim o modalitate de a renunța la indicele de literatură română?!

Țin să-mi închei „intervenția" referindu-mă la problema colaborării. Aceasta ar trebui să presupună după părerea mea și pregătirea temeinică a specialiștilor, inclusiv a celora care fac clasificare. Sunt destul de optimistă în această privință, pentru că nu cred că mai există îndoieli referitor la direcția din care ne vine „lucoarea biblioteconomică". Înaltul profesionalism și bunăvoința vor fi până la urmă acei piloni care ne vor permite să depășim dificultățile prin care trecem. Important e să recunoaștem că oricând mai avem ce învăța, să nu ne sfiim de acest adevăr, dar nici să nu întârziem prea mult s-o facem.

Deoarece clasificarea în sine e ceva complex, în permanentă schimbare și dezvoltare, intuiesc că pe viitor ar mai putea să apară momente discutabile, chiar contradictorii în utilizarea ei practică. În acest context țin să scot în evidență rolul important de mediator al Asociației Bibliotecarilor, mai cu seamă a comisiei de catalogare și clasificare a acesteia. Discuțiile constructive între specialiști ar putea fără îndoială găsi soluții inovatoare în utilizarea tabelelor C.Z.U., demonstrând că acestea nu sunt o dogmă, dar nici nu pot fi interpretate în mod voluntarist.

Rodica MARTIN
Biblioteca Națională

BIBLIOTECA DE POEZIE

Grigore VIERU

INTERIOR

Zice corbul negru,
Negru ca un hău:
— Tu de ce iertării
Nu pleci capul tău?!
— N-am spurcat fântâna,
N-am furat lăicer,
Corbule, iertare,
Eu de ce să-ți cer?

Zice corbul negru
Corbul uneori:
— Sus de ce ții capul,
De ce nu-l cobori?!
— N-am ucis pe nimeni,
Numai am născut,
De ce-aș merge oare
Gârbov și scăzut?!

Vine corbul suflă
Într-un colț de nai,
Întrebând ironic:
„Tot mai cânți? Ei, hai!"

— Cum să nu-mi cânt draga
Și izvorul clar?!
N-am ucis pe nimeni,
Nici pe tine chiar!

Zice corbul negru,
Cel în mine stând,
Câte vrei și nu vrei
Zice ani la rând.
Ani la rând în sine-mi
Zic înverșunat
C-am să-l dau afară
Și-ncă nu l-am dat.

ANDREI PLEŞU

CONŞTIINŢA PATRIOTICĂ ÎN CULTURA ROMÂNEASCĂ MODERNĂ

Era fatal ca o prelecţiune despre patriotism să înceapă cu o mică probă de patriotism local şi să-mi atribui pe bună dreptate această apartenenţă moldovenească. Nu am ales subiectul pe care l-am ales cu conştiinţa că pot deveni contributiv, am ceva nou să vă spun. Ceea ce mi-am propus să vă spun este să repun în discuţie şi în circulaţie publică câteva elemente de ordinul bunului simţ. Pentru că problema patriotismului şi a conştiinţei naţionale este o problemă extrem de actuală, e o problemă cu care ne întâlnim zilnic, e o problemă pe care radioul, televiziunea, presa ne-o fac prezentă de la o clipă la alta, aşa încât suntem mereu puşi în situaţia de a ne raporta la această temă.

Există riscul ca atunci când ceva devine cotidian să nu mai fie reflectat, să nu mai fie luat în serios, şi despre o asemena neluare în serios şi respectare a unui concept cotidian, vreau să vorbesc.

Ştiu că problema patriotică şi a conştiinţei naţionale e o problemă actuală. Adaug că în România modernă, problemele actuale, cu adevărat sunt actuale de vreo două sute de ani. Tot ceea ce era actual în cultură, chiar pentru cei care au început să facă cultură în această casă, este în continuare actual pentru noi şi suntem încă în plasa dezbaterilor pe care le-au deschis ei. Este un fapt că în veacul trecut România a devenit ea însăşi în varianta ei modernă, într-un mod paradoxal, printr-o injecţie de europenitate, adică a devenit specifică, sincronizându-se cu ceva care era exterior. Şi e destul să aruncăm o privire în domeniul care mi-e mie mai la îndemână, în domeniul artelor plastice, ca să ne dăm seama în ce fel s-a putut face lucrul acesta. Gândiţi-vă că primii pictori moderni ai României moderne sunt Livaditti, Schiavoni, Kladek, gândiţi-vă că primul sculptor al României moderne, fondatorul şcolii de sculptură, din care quasi-direct a derivat Brâncuşi, era Karl Stork, care nici nu ştia românește când a venit în ţară. Gândiţi-vă că arhitectura modernă românească a început cu neoclasicul venit din sursa răsăriteană (în Iaşi aveţi numeroase exemple) sau că un om ca Nicolae Grigorescu a trebuit să trăiască în 20 de ani o aventură spirituală pe care puţini români au trăit-o vreodată şi de care merită să ne amintim în anul acesta, când e o dată aniversară legată de Nicolae Grigorescu. În 1850, omul acesta făcea icoane cu o uşoară tentă de pictură europeană, învăţată de la Kladek, profesorul său, pentru ca după 20 de ani să facă pictură de tip Barbizon. Şi după alţi câţiva ani să fie contemporan cu momentul impresionist, frizând în definitiv etape postimpresioniste. Un singur om în 30 de ani — un comprimat de transfigurare a spiritului local într-un spirit european. Faptul că un om a putut suporta această tumbă extraordinară arată ce oameni speciali au fost aceia care au construit România modernă. S-a întâmplat o teribilă accelerare de ritm. A vorbit despre această accelerare de ritm profesorul Zub, în cartea sa, *Cunoaştere de sine şi integrare*. O teribilă accelerare de ritm istoric s-a petrecut în veacul XIX românesc, şi asta n-o vedem numai noi astăzi, o vedeau şi o simţeau toţi cei care făceau veacul.

Desigur, cultura românească modernă nu vrem să spunem că s-a făcut fără resurse româneşti sau că ar fi trebuit să facem import de oameni de cultură. Dar e un fapt că nu ne-am găsit pe noi înşine decât cu acest ocol european.

Vă reamintesc un text din Alecu Russo, care atesta conştiinţa contemporanilor cu epoca de care vorbim, că se întâmplă ceva nemaipomenit în epoca lor. Textul din 1851, din *Studie moldovană*: „În 16 ani, de la 1835 până la 1851, mai mult a trăit Moldova decât cele 500 ani istorice, de la descălecarea lui Dragoş, de la 1359, până în zilele părinţilor noştri. Viaţa părinţilor a trecut ca şi viaţa strămoşilor, adică lină ca un râu ce cură prin livezi şi se perde fără huiet în Siret. Întâmplările lumii dinpregiur murea la graniţă,

vălmășagul veacului îi găsea și-i lăsa liniștiți. Viața noastră nu are legătură cu a lor. Am putut să zicem mai că nu suntem fiii lor. Părinții noștri au deschis ochii în leagănul strămoșesc; oamenii de la 1835 care inaugurează generația de față, au răsărit în larma ideilor nouă. Ochii și gândul părinților se învârtea la răsărit. A noștri sunt țintuiți spre apus, deosebire ca de la cer până la pământ".

Cu acest paradox ne vom confrunta astăzi: specificitate și europenism, obținute simultan. Astăzi, lucrurile stau puțin diferit, pentru că în secolul XIX, ideea națională era o idee europeană. Secolul nostru este un secol al națiunilor, cum știți. Și era un paradox curent în epocă, să se cupleze cele două concepte, în vreme ce rămâne să ne întrebăm dacă astăzi ideea națională mai este o idee europeană, dacă evoluția europeană astăzi nu are alt tip de model istoric, decât cel al naționalităților.

În orice caz, sarcina noastră este ingrată, pentru că patriotismul despre care urmează să vorbim este în fond o specie a iubirii. Și conține un coeficient de iraționalitate și de nedemonstrabil, care face să nu-ți dai seama de riscuri, decât când e prea târziu, de obicei, plus că e antipatic în general să vii cu luciditate într-o zonă a emotivității și a angajării. Este foarte antipatic să-i spui unui îndrăgostit că exagerează. Dar nu de îndrăgostitul autentic ne ocupăm în cele ce urmează, ci de cel care crede că e îndrăgostit și, de fapt, nu e, sau de cel care se preface că e îndrăgostit, în vederea unor avantaje, de un fel sau de altul, și care compromite o idee gravă, constitutivă, a ființei naționale, ideea patriotică.

Să facem mai întâi, cu oarecare pedanterie, un examen fenomenologic al conceptului de patriotism. Ce înseamnă patriotism? Sunt câteva straturi în acest concept, pe care urmează să le decelăm pe rând.

Mai întâi, patriotismul nu este altceva decât sentimentul de acasă. De obicei când ești în străinătate descoperi această variantă a patriotismului, sentimentul de acasă. Tradiționalul, atât de dulceagul dor de acasă este o primă formă de patriotism, care are însă o nctă neobișnuită. Dacă suntem atenți, acest „acasă" este întotdeauna foarte local. Nu este ceva de ordinul națiunii, nu e ceva de ordinul abstarct, e ceva foarte concret. Ți-e dor de obicei, de România, dar ți-e dor, în fond, de orașul din care ai plecat și, de fapt, de strada de pe care ai plecat, și, de fapt, de ograda din care ai plecat, și de ce mâncai duminica în familie, ți-e dor de ceva foarte precis circumscris. Acesta este primul nivel al patriotismului, care, exprimat în termeni colocviali ar fi: „n-o fi cine știe ce, dar e locul meu". Ce are specific acest sentiment al lui „acasă" este că-i foarte tolerant. Cine are simțul lui „acasă" respectă și ceea ce e pentru alții „acasă". La acest nivel, patriotismul nu e exclusivist, nu e xenofob, este foarte dispus să accepte că există mai multe locuri care sunt pentru alții „acasă".

O treaptă următoare este aceea în care ieșim din imediat, din amintirea individuală a unui loc anumit pentru a intra într-o conștiință a trecutului. Dar un al doilea nivel, patriotismul înseamnă atașament nu pentru un loc anumit, ci pentru trecutul unui loc ca să păstrăm ilustrarea colocvială de la început de dată asta sentimentul se exprimă: „n-o fi cine știe ce, dar a fost cândva ceva extraordinar". La acest nivel lucrurile se complică. La acest nivel patriotismul este un legitim cult al strămoșilor, fără de care nici un om n-are adâncime, n-are privință, este o pură suprafață, dar, odată cu acest legitim cult al strămoșilor apare și un mic risc, de a legendariza strămoșescul. Asta înseamnă că trecutul, din ceea ce este exact devine un argument de orgoliu, fie o scuză. Devine un argument de orgoliu în momentul în care credem că trecutul cu virtuțile lui se moștenește de la sine printr-un proces natural. Că virtuțile înaintașilor trec în noi fără efortul nostru, așa cum trec ochii albaștri, părul brunet și așa mai departe. Această instalare confortabilă în trecut, ca într-un loc în care vin spre noi virtuți cu nemiluita, ca într-un loc mitologic care nu legitimează prin strălucirea lui fenomenală, introduce un risc, ca și teza trecutului simțit ca o scuză. La un trecut foarte greu sunt firești anumite boli naționale. Știm cu toții ce trecut greu am avut. Nu e cazul să socotim însă că suntem singura țară cu trecut greu și să ne amețim cu trecutul înțeles ca o scuză, atunci când vrem să luăm în serios problema trecutului nostru și raportarea noastră la el. De ce este un risc în această legendarizare de manual școlar prost, aș spune a trecutului în care voievozii și întâmplările din trecutul nostru devin un fel de fantoșe solemne cu care, în fond, nu comunici decât printr-un act de devoțiune quasi-mistică. Riscul este că în această legendarizare a trecutului apare un al treilea element al patriotismului: convingerea că propria națiune e superioară altora, din cauză că are un trecut ieșit din comun. Adică, rămânând în formularea colocvială: „n-o fi cine știe ce, da tot e mai bine decât a altora tot e mai în regulă decât sunt alții în regulă". De aici apare ideea misiunii naționale. E quasi-firesc ca fiecare

popor să-şi facă despre sine o imagine pe care o proiectează în faptele lui istorice şi programul lui istoric şi politic. Nu există popor să nu treacă prin această încercare. Fiecare popor are în mod legitim mândria sa şi conştiinţa misiunii sale inconfundabile. Într-un studiu mai vechi, Max Scheller spunea că e interesant şi cum se numeşte fiecare popor pe sine, fiindcă asta spune deja ceva despre felul în care fiecare popor îşi înţelege misiunea. Se vorbeşte de naţiunea franceză (pentru francezi autoreferinţa e de tipul naţiunii, e implicată aici o retorică democratică, de pedagog, de universal). Se vorbeşte în schimb de statul german (e o retorică administrativă aici, a organizării, a disciplinei şi a ordinei). S-a vorbit de imperiul englez, ceea ce implică o retorică elitară a dirigintelui universal, a civilizatorului; s-a vorbit de ortodoxia rusă, ceea ce implică o retorică mesianică a unei populaţii care se resimte simultan ca mare martir şi mare salvator al umanităţii.

Noi vorbim de poporul român şi de ţara românească, dar „poporul român" este conceptul cheie. Ceea ce, obiectiv vorbind, implică o retorică de tip pastoral, arhaizant, rural, o retorică ţărănească, neaoşistă şi vagă, pentru că „poporul" e un concept cu care se poate manipula foarte liber.

Uneori există o coincidenţă între ceea ce o noţiune îşi imaginează despre ea în istorie şi ceea ce reprezintă ea de fapt; alteori această coincidenţă lipseşte şi atunci se întâmplă mari erori istorice şi mari dezastre istorice. Max Scheller spunea ca un neamţ adevărat: „Singuri, noi, nemţii, suntem mai obiectivi în problema naţională". Asta o spunea în 1919. Ştim cu toţii cum s-a desfăşurat obiectivitatea aceasta germană în deceniile următoare.

Un ultim strat al conceptului de patriotism la care vreau să mă refer e acela care priveşte un ataşament nu pentru un „acasă" local, nu pentru un trecut, nu pentru superioritate a naţiunii proprii, nişte avantaje imediate. Există un moment de patriotism care e bucuria de a face parte dintr-o întreprindere care merge bine. Aşa am simţit de câte ori am avut de-a face cu americani. Se pare că totul curge aşa de bine, încât e o plăcere să fii american, să fii integrat în acest rulaj perfect al unei bune întreprinderi. Această formă interesantă de patriotism este întrucâtva a patriotismului de tip retroactiv care se întoarce spre trecut. E un patriotism al angajării spre un viitor socotit bun cu orice preţ, e un patriotism de tip profetic care vede înainte un viitor limpede şi încurajator. Sunt, în fond, două mari clase de patriotism: unul nostalgic, comemorativ, lăcrămos, şi unul profetic, constructiv, de tipul celui pe care-l ilustra Vintilă Brătianu când spunea: „România nu are tradiţii, trebuie să privim mereu înainte prin noi înşine".

La o privire rapidă acestea ar fi cele câteva straturi care intră în componenţa ideii de patriotism, cu riscurile implicite ale fiecăruia pe care le vom urmări într-o scurtă expunere psihologică. Dacă e să umblăm la rigori filologice, termenul patriotism, în accepţiunea lui curentă de astăzi, e foarte nou. A apărut, se pare, în secolul XVIII în sensul în care îl pronunţăm astăzi. E un lucru relativ nou, cel puţin ca termen teoretic. Nu trebuie să ne facem însă iluzia că înainte să se fi inventat cuvântul nu exista o trăire de tipul angajării patriotice. Huizinga e de părere că sentimentul acesta e de origine tribală, că e ceva constitutiv, primar, sentimentul apartenenţei la o comunitate şi la un bloc face parte din datele constitutive ale oricărui individ uman.

Un lucru este clar: la vremea Renaşterii s-a întâmplat o fractură în felul cum un om a înţeles să-şi resimtă angajarea faţă de un loc şi o comunitate dată. Până la Renaştere, ca să simplific foarte mult, termenul, sau sentimentul pe care ulterior termenul avea să-l desemneze, are un sens predominant globalizant, purificator. Aderenţa la o comunitate se definea prin ceea ce cuprindea în chip foarte disponibil înăuntrul acestei opţiuni, în vreme ce, după Renaştere, termenul a început să aibă un sens discriminativ, exclusiv, definindu-se prin ceea ce respingea şi contesta, mai ales.

Exemplu: în lumea greco-romană niciodată nu e vorba despre naţionalitate, în sensul în care vorbim în Europa modernă. *Patriotis* în greceşte era pur şi simplu opusul lui *polites*, adică locuitorul de la ţară opus locuitorului de la oraş. Dar Platon şi Aristotel, când vorbesc de stat, niciodată nu vorbesc de naţiune, în acelaşi timp. E destul să ne gândim ce a ajuns să fie lumea grecească în târziul ei, acea *koine* grecească, lume comunitară, alexandrină, deschisă până în zările ultime ale Asiei, care implică în metabolismul ei populaţii de cele mai diverse coloraturi, asimilându-le. Cum a făcut Imperiul Roman însuşi, mai târziu.

Imperiul Roman n-a fost niciodată un stat naţional şi nu ne miră atunci că aflăm de la Cicero că sunt două feluri de patrii. Există patria natală, cea în care te naşti, şi patria legală, cea în care trăieşti. Ele pot să nu coincidă, dar sunt la fel de legitime. De la Cicero avem şi o vorbă care e luată în derâdere şi a devenit o

etichetă a cinismului. E celebra vorbă „Ubicum que bene ibis patria". Cicero nu vrea să spună că trebuie să alegi mereu rolul cel mai avantajos. Ceea ce vrea el să spună este că opțiunea pentru o anumită țară e, pe de o parte, un lucru sigur nativ, dar că nu trebuie tratat numai ca un dat în care nu te mai manifești în mod ofensiv nici o clipă. Aderența la un loc se câștigă prin efort, dar și prin meritul locului. Patria nu trebuie să-ți pună în față numai datorii, ea trebuie să înceapă să se configureze, după Cicero în așa fel în ochii patriotului, încât să-l seducă, să merite adeziunea lui, așa încât opțiunea lui să fie legitimată, liberă și entuziastă.

Există o singură mare excepție în lumea veche și anume lumea veche testamentară, în care conștiința națională e legată categoric de o apartenență, la aceeași speță, la o înrudire de sânge, la un sentiment național. Ideologia poporului ales, tipic vechi testamentară, este o excepție, un lucru aparte în lumea antică, contrabalansat de episodul nou testamentar, care a restaurat un concept al comunității, ce nu e colorat prin rudenie de sânge, ci, dimpotrivă, prin înrudire de convingeri. Creștinismul, în general, care a marcat evoluția europeană până târziu în Renaștere, este, cum e de la sine înțeles, o ideologie transnațională.

După Pavel, patria noastră e în ceruri, și atunci patria în care suntem nu e decât un loc în care aștepți intrarea în adevărata patrie, un loc de pasaj. Creștinismul este prin natura lui transnațional, punând în relativism absolut conceptul de naționalitate, până la un punct, până în momentul când s-a deschis un conflict vizibil între imperiu și papalitate, deci între puterea lumească și cea sacră, până când se reforma însuși principiul transnaționalității, care în ideologia creștină devine un principiu al coagulărilor naționale, al anglicanismului, al lutheranismului, al calvinismului. Deci înăuntrul însuși al unui teritoriu a cărui opțiune este fundamental nonlocală, apare un argument sever al localității.

Să vedem acum ce tip de accidente pot surveni în trăirea firească a sentimentului patriotic. Sigur, primul accident care survine în asemenea situații este retorica. Retorica patriotardă este extrem de eficace. Nu poți greși dacă pedalezi retoric pe acest concept, și atunci, în preajma acelui concept atât de grav apar întotdeauna lătrători, apar întotdeauna demagogi, apar cei care se epuizează vorbind despre și care nu sunt niciodată înăuntrul fenomenului.

Am întotdeauna un exemplu despre ce diferență este între un patriotism deschis, retoric, ofensiv, și un patriotism real. Este un istoric de artă foarte important de origine poloneză, Bialyjtowschi. El a ajuns o autoritate europeană în teoria artei, s-a pronunțat în probleme europene cu asemenea competență, cu asemenea autoritate, încât a devenit competitiv. Și după ce a devenit competitiv și s-a afirmat ca un specialist în problemele barocului, ale manierismului, ale picturii de peisaj în Țările de Jos, a făcut mai multe cărți despre arta poloneză, care au fost citite, care au făcut ca arta poloneză să intre și mai mult în circuitul european al specialiștilor, așa încât patriotismul lui Bialyjtowschi este eficace tocmai în măsura în care nu atacă frontal, propagandistic, elementul patriotic, ci îl implică, având grijă mai întâi să se valideze ca atare într-o comunitate care e atentă la calitate profesională. În general, avem tendința, juvenilă aș putea spune, de a începe invers: întâi să vorbim despre noi foarte mult, și nu sunt foarte mulți dispuși să asculte înainte să aibă argumente palpabile că noi suntem ceva dincolo de ceea ce declarăm.

Iată cum simțea această situație Ion Ghica la 1880, în *Liberalii de altădată*: „A fost un timp când trebuia mare îndrăzneală și abnegațiune unui român ca să cugete naționalitate și libertate. Pentru aceasta trebuia mai întâi să renunțe la orice favoare, la orice solicitudine, la orice dreptate chiar din partea guvernului, să încheie pact cu persecuțiunile, cu exilul și cu proscripțiunea, să lase orice speranță".

Acum lucrurile s-au schimbat. A striga pe toate tonurile, cu vreme și fără vreme, din gură și din condei, patrie, libertate, egalitate, independență, a incrimina și bate joc pe acei care nu trec de marginile moderațiunii, a bunei cuviințe și a modestiei, a acuza de trădători pe oamenii cei mai devotați binelui țării, a-i trata în mod ireverențios, a-i lovi și a-i insulta, nu numai că nu este periculos, dar este glorios și chiar bănos. Peste douăzeci de ani poate că se vor găsi publiciști și istorici care să arate generațiilor viitoare în ce parte a fost mai multă și mai adevărată iubire de țară și să le indice drumul cel adevărat ce trebuie să urmeze. Până atunci și meritul și gloria vor fi de partea zbierătorilor și a dibacilor, și primejdia este mare. Eminescu însuși trăia această problematică în chip patetic și îmi fac o onoare în a-l evoca. Un citat din manuscris, apărut în volumul IX, ediția curentă: „Dar domnilor, mi-e rușine să fiu român, ce fel de român, român care vrea a-și fi însușit monopolul, privilegiul patriotismului și a naționalității, așa român de paradă mi-e rușine să fiu. Naționalitatea trebuie să fie simțită

cu inima şi nu vorbită cu gura. Ceea ce se simte şi se respectă adânc se pronunţă rar. Evreii cei vechi nu aveau voie să pronunţe numele Dumnezeului lor. Iubesc poporul românesc fără a iubi pe semidocţii şi superficialităţile sale".

Iată, deci, o criză retorică a conceptului la sfârşitul secolului XIX românesc, exprimată în termenii în care aţi văzut de Ion Ghica şi de Eminescu.

O altă componentă psihologică a patriotismului e patriotismul înţeles ca exaltare a calităţilor neamului şi ca ignorare senină a defectelor lui. Există o prejudecată că patriotismul, fiind o formă de iubire, nu poate fi decât o formă de osana. Dar asta nu pot spune decât oamenii care nu au iubit niciodată, căci orice om care a iubit ştie că o întâmplare amoroasă nu este numai osana, este suferinţă, este dezamăgire, de multe ori este ohtatură. Există o legitimă ohtatură în orice amor. Şi atunci e legitimă ohtatura înăuntrul sentimentului patriotic.

Există posibilitatea ca patriotul să se manifeste uneori cu disperare, şi el rămâne un mare patriot, cu atât mai mare patriot. Există posibilitatea ca patriotismul să fie în anumite momente o iubire fără iluzii, să fie solidaritate cu o dramă. Acest chip al patriotismului trece în ochii multora drept nepatriotism, ceea ce este nelegitim, neatent şi deformator. Să-mi daţi voie să încep cu un citat din Cantemir, *Descriptio Moldaviae*: „În vreme ce încercam să descriem năravurile moldovenilor, dragostea ce avem pentru patria noastră ne îndeamnă pe de o parte să lăudăm neamul din care ne-am născut şi să îmbrăţişăm pe locuitorii ţării din care ne tragem, iar pe de altă parte dragostea de adevăr ne împiedică în aceeaşi măsură să lăudăm ceea ce ar fi după dreptate de osândit. Le va fi lor mai folositor dacă le vom arăta limpede în faţă cusururile care îi sluţesc, decât dacă i-am înşela cu linguşiri blajine şi cu dezvinovăţiri dibace, încât să creadă că în asemenea lucruri ei se conduc după dreptate, în vreme ce toată lumea mai luminată, văzându-le, le osândeşte.

Din această pricină vroim să mărturisim curat că noi în năravurile moldovenilor, în afară de credinţa cea adevărată şi ospeţie, nu găsim prea lesne ceva, cu care ne-am putea lăuda".

E Cantemir nepatriot? Apare aici o temă care va reveni: tema raportului între conştiinţa naţională, respectiv între patriotism, pe de o parte, şi adevăr, pe de alta.

Eminescu e citat de obicei, când e vorba de patriotism, cu „Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie". Iată şi un Eminescu disperat, din *Andrei Mureşanu*: „Decât o viaţă moartă, un negru vis de jele, / Mai bine stinge, Doamne, viaţa gînţii mele. / Decât o soartă aspră din chin în chin s-o poarte, / Mai bine-atingă-i fruntea suflarea mării moarte!".

Am putea invoca aici cazul Cioran, despre care toţi spun că vorbeşte urât despre România, dar care vorbeşte aşa de des despre România, încât este limpede că e aici o opţiune mai adâncă şi mai puternică decât el, la care se raportează cu disperare, cu patos şi cu o mărturisită sau nu nevoie de soluţie reală.

Patriotismul adevărat este uneori o conştiinţă riguroasă a limitelor, şi numai dacă e o conştiinţă riguroasă a limitelor poate deveni un instrument de perfecţionare a neamului. Dacă nu-i conştiinţă de limite, nu poţi îmbunătăţi nimic, fiindcă socoteşti că totul e deja gata bun.

Ca să rămânem în registrul patetic al lui Cioran şi al lui Eminescu să trecem rapid şi prin Caragiale: „A iubi neamul său, român, înveţi! E peste putinţă din partea aceluia care nu urăşte celelalte neamuri! Aici apare problema provincialismului xenofob în care riscă să cadă uneori patriotismul. Un neam nu poate avea vrăjmaşi în propriile lui defecte. Vrăjmaşii lui sunt numai calităţile altor neamuri. De aceea un neam nu trebuie să-şi piardă vremea în a se gândi cum să-şi îndrepteze defectele şi cum să-şi cultive calităţile, el are altceva mai profitabil de făcut: să le numere defectele şi să le ponegrească sau să le tăgăduiască altora calităţile. Prin urmare, un neam trebuie să aibă vecinic groază de celelalte, deoarece existenţa unuia n-are altă condiţie decât compromiterea completă a altuia. De aici, necesitatea impericasă a exclusivismului naţional cel mai extrem".

Am vorbit deja de un alt tip de maladie, înăuntrul acestui fenomen, legat de manipularea trecutului. Revin rapid asupra ei. A apărut la noi un concept abstract al trecutului. Or, din cele trei variante ale timpului, trecutul e singurul care-i concret. Adică, viitorul este un simplu proiect, asta-i limpede, iar prezentul este deocamdată o simplă latenţă, materie primă, cu asta lucrăm; singurul lucru concret e trecutul.

Nu ştiu cum se întâmplă că trecutul a devenit ceva abstract, adică el e un concept pe care-l invocăm şi pe care-l separăm de corpuri, de carnea lui, care se numeşte tradiţie. A apărut o factură între trecut şi tradiţie, care face pe omul angajat patriotic să nu mai poată înţelege limpede la ce trecut e îndemnat să se

refere, de vreme ce ei îşi pierde din ce în ce mai mult consistenţa. Sigur că nu e vorba aici să devenim reacţionari şi să bombănim noutăţi. Această problemă este şi ea o problemă de secol XIX românesc. E vorba de a găsi o bună cumpănă între ceea ce este nou şi ceea ce este tradiţie, fără de care lucrurile intră în derivă.

Un citat din Alecu Russo: „Ce soi de părinţi vom fi, dacă lepădăm clironomia părintească, cântecele mancilor, stahiile nopţilor, poveştile chelarilor, prieteşugul ţigănaşilor, ocara şi zahărul giupâneselor, greceasca dascălului şi câte şi mai câte obiceiuri şi credinţi care s-au dus şi n-or mai veni, sunt legate cu viaţa politică şi moral-obştească, istoria filozofică a veacurilor trecute. Dar nu înseamnă că trebuie să rămânem pe loc. Să nu păstrăm din trecut condiţiile civile, morale, politice sau sociale a vremii de atunci, dar măcar fizionomia casnică. Viorelele şi toporaşii îngropaţi în răsipă codrului, nu numai le doresc, dar le şi găsesc neapărata necesitate; nimică nu mai leagă cu trecutul şi fără trecut o societate este şchioapă. Naţiile care au pierdut afiliaţia năravurilor pământeşti îs naţii nestatornici".

Avem de vorbit aici ce înseamnă înăuntrul portretului naţional, naţional românesc componenta ortodoxiei. Eminescu era de părere că componenţa ortodoxă a tradiţiei noastre ne-a ţinut pe loc. Cioran socoteşte că componenţa ortodoxă a fost singura care a ţinut lucrurile în echilibru şi care a făcut în veacuri grele supravieţuiri spectaculoase.

Un lucru e limpede: problema trecutului şi tradiţiei nu se poate separa de problema acestui tip de spiritualitate şi că problema însăşi a timpului nu se poate discuta în afara problematicii autohtone spirituale, pentru că, atât cât există timp sacru şi timp profan, tradiţia de obicei e respectată. Când timpul se omogenizează, se pierde sentimentul momentului cantitativ al lui şi se pierde continuitatea firească a trecutului.

Revin din nou la xenofobiile de care vorbeşte Caragiale şi la un alt efect secundar al angajării patriotice false: izolarea, ruperea de ceea ce este lume largă, de ceea ce este civilizaţie planetară. Caţavencu, întrerupându-l lătrător pe Farfuridi:

„– Nu voi, stimabile, să ştiu de Europa dumitale. Eu voi să ştiu de România mea şi numai de România. În zadar veniţi cu gogoriţe, cu invenţiuni antipatriotice, cu Europa, ca să amăgiţi opinia publică. Să-şi vadă de treburile ei Europa! Noi ne-amestecăm în treburile ei? Nu. N-are, prin urmare, dreptul să se amestece într-ale noastre".

Vă spuneam că există un conflict latent înăuntrul problemei patriotismului, între angajare patriotică şi adevăr. Patriotismul, luat ca un absolut, ca un sine, ca şi sănătatea, ca şi libertatea, n-are nici un sens. Important e ce devine el ca instrument, ce devine el când intră în acţiune. Şi pe mâinile cui pică. Dar întotdeauna patriotismul este bine instalat şi este eficace când ţine mereu cont de adevăr. Pe linia aceasta, amintesc două texte. Unul din Mihai Eminescu şi unul din Titu Maiorescu.

Mihai Eminescu: „Principiul fundamental tuturor lucrărilor domnului Maiorescu este, după cât ştim noi, naţionalitatea în marginile adevărului. Mai corect, ceea ce-i neadevărat nu devine adevărat prin împrejurarea că-i naţional. Ceea ce-i injust nu devine just prin aceea că-i naţional. Ceea ce-i urât nu devine frumos prin aceea că-i naţional. Ceea ce-i rău nu devine bun prin aceea că-i naţional".

Şi Titu Maiorescu însuşi, *În contra direcţiei de astăzi în cultura română*: „Căci fără cultură poate trăi un popor, cu nădejdea că la momentul firesc al dezvoltării sale se va ivi şi această formă binefăcătoare a vieţii omeneşti. Dar cu o cultură falsă nu poate trăi un popor. Şi dacă stăruieşti în ea, atunci dă un exemplu mai mult pentru vechea lege a istoriei, ca în lupta între civilizarea adevărată şi între o naţiune rezistentă, se nimiceşte naţiunea, dar niciodată adevărul".

(Dacia literară: Seria Iaşi, nr.1/XI, 1990)

NOTĂ

Preocupările de până acum, referitoare la terminologia biblioteconomică, au fost sporadice.

Lucrarea de față conține circa o mie de termeni și sintagme, de organisme și programe de specialitate, într-o încercare de cuprindere a lexicului profesional uzual și a serviciilor specifice din domeniile: biblioteconomiei (organizarea, conducerea, administrarea bibliotecilor; catalogarea și clasificarea documentelor de bibliotecă) și documentării (prelucrarea, înmagazinarea și regăsirea informațiilor), precum și a unor termeni de mai largă utilizare, în bibliografie, bibliofilie sau în activitatea editorială.

Adoptând, în prezentarea materialului, ordinea alfabetică, de dicționar, cu explicarea succintă a termenilor, când a fost posibil s-au adăugat informații suplimentare, pozițiile respective transformându-se în scurte prezentări tip lexicon (v. *Bibliografia analitică a periodicelor românești* ori *Bibliografia românească veche*; sintagmele referitoare la organisme, programe și servicii de specialitate etc.). De asemenea un număr de noțiuni comune administrației publice (v. gestiune, răspundere materială, verificare etc.) au fost definite prin evidențierea accepțiunilor în care sunt utilizate în biblioteconomie.

Ținând cont de schimbările intervenite, după 1990, în orientarea și funcționarea bibliotecilor, în profilul și organizarea serviciilor centralizate și a publicațiilor editate de Biblioteca Națională, I.N.I.D. și alte instituții de profil, lucrarea de față actualizează și informațiile din aceste domenii.

În atare condiții, au fost necesare eforturi deosebite pentru a menține lucrarea în limite rezonabile ca număr de pagini, în care scop definițiile și celelalte informații au fost redactate cât mai concis posibil. Sperăm să oferim pe această cale un instrument de lucru pentru bibliotecari.

Autorul

IOAN CIOTLOȘ

BIBLIOTECONOMIE

VOCABULAR PROFESIONAL

La rubrica «Mic dicționar» vă propunem o lucrare deosebit de interesantă și utilă – Biblioteconomie: Vocabular profesional (București, 1992) – destinată bibliotecarilor, dar nu numai, elaborată de Ioan Ciotloș și editată sub egida Asociației Bibliotecarilor din Bibliotecile Publice din România.

Considerând că este necesară punerea în circulație a acestui vocabular și la noi, în Basarabia, vom reproduce integral lucrarea sus-menționată în paginile revistei «Magazin bibliologic».

ABATERE DISCIPLINARĂ = Încălcarea, cu vinovăție, de către un salariat, a obligațiilor de serviciu, inclusiv a normelor de comportare.

A.B.B.P.R. = v. Asociația Bibliotecarilor din Bibliotecile Publice din România.

ABECEDAR = Manual elementar pentru învățarea scrisului și cititului.

A.B.I.R. = v. Asociația Bibliotecarilor din Învățământ din România.

ABONAMENT = Contract prin care o persoană sau o instituție dobândește, contra plată, dreptul la anumite bunuri sau servicii (ex.: abonament la ziar).

ABREVIERE = Prescurtare în scris a unui sau a mai multor cuvinte.

A.B.S.I. ABSTRACTE ÎN BIBLIOLOGIE ȘI ȘTIINȚA INFORMĂRII = Publicație documentară, cu periodicitate lunară, care apare din 1990 sub egida Bibliotecii Naționale; conține referate și sinteze documentare ale unor monografii și articole de specialitate, românești și străine, însoțite de indici C.Z.U. și descriptori.

ABSTRACTUL = O prezentare prescurtată și adevărată a unui document, fără a i se adăuga vreo interpretare sau opinie critică. (Relația abstract – document este cantitativ cam următoarea: între 5 și 10% din articolul original, adică un articol de 2 000 de cuvinte va fi redus la 100-200 cuvinte).

ABUZ = Încălcare a legislației (abuz în serviciu: infracțiune constând în neîndeplinirea sau îndeplinirea defectuoasă a atribuțiilor de serviciu).

ACATIST = Carte de imnuri și alte rugăciuni către Maica Domnului. (Cel mai vechi acatist românesc este cel al Mitropolitului Dosoftei).

ACCEPTARE = Consimțământ al cumpărătorului pentru achitarea unei cereri de plată emise de furnizor. (Ex.: acceptarea de către bibliotecă a cererii de plată emise de Colectura bibliotecilor, librărie, organizație editoare etc.).

ACCES ÎN LOCURI CU GESTIUNE = Acces reglementat de lege: în locurile cu gestiune accesul este interzis oricărei persoane, în afara gestionarului (bibliotecarului) și a celor aflați în subordinea lui. Alte persoane, inclusiv salariați cu funcții de conducere sau de control, pot intra în locurile cu gestiune numai în prezența gestionarului sau a înlocuitorului acestuia.

ACCES LA DOCUMENTE = Regăsirea documentelor (informațiilor) în funcție de adresele lor.

ACCES LIBER LA RAFT = Metodă modernă de dezvăluire a colecțiilor, îndeosebi de către bibliotecile publice, constând din înlăturarea tuturor barierelor din

fața beneficiarilor serviciilor de bibliotecă, cititorii având acces direct la toate publicațiile din compartimentul de împrumut organizat în sistem de acces liber la raft.

ACHIZIȚIE DE DOCUMENTE = Activitatea de completare sistematică a unui fond de documente prin cumpărare, donații sau schimb.

ACHIZIȚII ÎN COOPERARE = Achiziționarea în comun de către mai multe biblioteci — pe bază de înțelegere — a documentelor (cărți, periodice, discuri etc.) necesare, în scopul evitării paralelismelor și asigurării unei mai mari diversități de titluri în colecțiile respective.

ACONT = Sumă de bani care se plătește cu anticipație în contul unei livrări de mărfuri sau prestări de servicii ce urmează a fi efectuate.

ACT = Document eliberat de autoritate.

ACTA = Nume latin dat uneori unei colecții de documente; termen latin care intră în componența unor titluri de publicații.

ACT AUTENTIC = Înscris care a fost întocmit de notariat ori de altă autoritate competentă.

ACTIVITATE DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE = Procesul complex de colectare, evaluare, prelucrare, înmagazinare, regăsire și difuzare a informațiilor cuprinse în documente.

ACT JUSTIFICATIV = Document prin care se constată realitatea unei operații economice, ce atestă un fapt, o obligație etc.

ACUARELĂ = Culoare de apă; desen colorat cu această tehnică.

ACVAFORTE = Gravură în adâncime pe metal; pentru incizarea desenului pe placă se utilizează acidul azotic (apa tare); procedeul este masiv folosit după 1530.

ADAOS COMERCIAL = Cota procentuală adăugată la prețul cu ridicata până la nivelul prețului de vânzare cu amănuntul, din care se acoperă cheltuielile de circulație a mărfurilor și se realizează beneficiul unităților comerciale.

ADAPTARE = Transformarea unui text pentru a răspunde altor cerințe decât cele pentru care a fost creat.

ADDENDA = Anexă la o lucrare, care o completează.

ADEVERINȚĂ = Înscris prin care se atestă un drept sau un fapt.

ADEVERINȚĂ DE IDENTITATE = Act de identitate care se eliberează persoanelor care au pierdut buletinul de identitate, până la eliberarea altui buletin.

AD LITTERAM = Cuvânt cu cuvânt; literă cu literă; întocmai; textual. (Ceea ce se reproduce astfel dintr-un text se plasează, obligatoriu, în ghilimele).

ADNOTARE = Formă simplă de caracterizare a unui document care completează uneori descrierea bibliografică a acestuia.

ADRESA BIBLIOGRAFICĂ = Datele de apariție ale unei publicații (loc, editură, an, eventual lună, zi etc.).

ADRESA UNUI DOCUMENT = Un grup de simboluri care desemnează locul unde este înmagazinată o informație sau un document.

ADRESĂ = Indicativ, simbol sau cuvânt, care desemnează locul pe care îl ocupă o informație într-un document sau în memoria unui calculator și act administrativ constând dintr-o comunicare făcută de o unitate administrativă alteia sau către o instituție publică cu care, de regulă, nu se află în raporturi de subordonare.

AGENDĂ = Publicație prevăzută cu elemente calendaristice pentru ținerea diverselor evidențe, date etc. (ex.: agenda medicului, electricianului).

AGENT = Reprezentant oficial al unei instituții, societăți, unități economice care îndeplinește funcția de organ de execuție al unității respective.

AGENȚIA NAȚIONALĂ PENTRU I.S.B.N. = Organism național specializat care atribuie, la cererea editurilor, numerele standardizate internaționale; funcționează în cadrul ROMLIBRI.

AGENȚIE BIBLIOGRAFICĂ NAȚIONALĂ = Organism competent pe plan național, ale cărui atribuții și funcții sunt îndeplinite pentru țara noastră de Biblioteca Națională a României, prin elaborarea *Bibliografiei naționale curente*; se preocupă de utilizarea datelor bibliografice de bază, rezultate din controlul bibliografic național, făcându-le cât mai rapid disponibile și pe plan internațional.

A.I.B. = v. Asociația Internațională de Bibliofilie.

A.I.B.M. = v. Asociația Internațională a Bibliotecilor Muzicale.

ALBUM = Publicație constituită din reproduceri de artă, ilustrații, desene, schițe, fotografii (fără text sau cu text scurt) prezentată sub formă de carte sau mapă cu foi separate.

ALDIN = Caracter de literă tipografică care are liniile mai groase decât cele obișnuite, întrebuințate astăzi pentru sublinieri. Aldinele au fost folosite pentru prima dată în 1494 de tipograful italian Aldo Manuzio. (Se spune că a luat ca model literele din manuscrisele lui Petrarca, vestit prin frumusețea și regularitatea cu care scria).

ALFABET = Totalitatea literelor așezate într-o ordine convențională reprezentând sunetele de bază ale unei limbi.

ALFABET BRAILLE = Scriere pentru orbi; literele se obțin prin puncte scoase în relief pentru fiecare sunet, cifră, notă muzicală și se citesc cu vârfurile degetelor.

ALFABET CHIRILIC = Alfabet creat de ucenicii lui Chiril și Metodiu în sec. X, prin adaptarea alfabetului glagolic la nevoile fonetice ale limbii slave. Este un alfabet mai simplu și mai puțin stilizat decât alfabetul glagolic. Alfabetul chirilic a fost folosit și pentru scrierea limbii române până în 1860 în Țara Românească, respectiv până în 1862 în Moldova, după care alfabetul chirilic a fost înlocuit cu alfabetul latin.

ALFABET DE TRANZIȚIE = În genere: trecerea de la un alfabet la altul, în cadrul aceleiași limbi. La noi: faza intermediară între alfabetul chirilic și latin, care s-a petrecut la mijlocul secolului al XIX-lea, conducând la înlocuirea definitivă a alfabetului chirilic cu cel latin.

ALFABET FONETIC INTERNAȚIONAL = Alfabet folosit pentru transcrierea corectă a semnelor oricărei limbi; a fost stabilit de filologi. (Semnele acestui alfabet se află puse lângă literele respective, indicându-se rostirea lor).

ALFABET GLAGOLITIC = Primul alfabet slav creat de călugărul Chiril în anul 863, care are la bază scrierea cursivă greacă (bizantină) pe care a stilizat-o și o serie de împrumuturi din alfabetele orientale.

ALFABET GOTIC = Alfabet alcătuit din litere colțuroase, prin derivare din cel grec, menținând și unele elemente unice. A fost alcătuit de episcopul Wulfila (311-383).

ALFABET GRECESC = Alfabet al grecilor antici; a cunoscut mai multe variante, între care cea ioniană, din care derivă literele grecești; principiile alfabetului grecesc stau la baza sutelor de alfabete existente astăzi în lume.

ALFABET LATIN = Alfabet derivat din alfabetul grecesc, prin anul 600 î.e.n., dând literelor un aspect diferit, în acord cu sunetele limbii latine.

ALFABET MORSE = Alfabet alcătuit dintr-o combinație de puncte și liniuțe, după un cod internațional, folosit în telegrafie.

ALFABET RUNIC = Alfabet alcătuit din litere rune, format din linii combinate între ele, folosit în sec. III î.e.n., de goții așezați temporar în nordul Dunării (v. Inscripția gravată pe *Colanul de aur* din tezaurul de la Pietroasa). După unele interpretări, răbojul românesc ar fi o moștenire a alfabetului runic.

ALINEAT = Rând dintr-un text scris care începe mai retras decât celelalte, pentru a marca schimbarea unei idei; fragment de text care începe cu un asemenea rând.

ALINEAT BUGETAR = Subdiviziune, parte componentă a unui articol bugetar (v. Clasificare bugetară).

ALMANAH = Publicație periodică care apare o dată pe an, de obicei la începutul anului, cuprinzând materiale diverse.

ALOCUȚIUNE = Cuvântare ocazională scurtă.

AMENDAMENT = Text ce se propune a fi introdus într-un proiect de act normativ, de tratat, în scopul de a completa sau modifica prevederi anterioare.

ANALE = Publicație periodică, editată la o instituție științifică, servind adesea pentru prezentarea activității respective.

ANALECTE = Bucăți sau fragmente alese din unul sau mai mulți scriitori, de obicei vechi (v. și antologie, crestomație).

ANALIZĂ DE DOCUMENT = Examinare a unui document și extragerea elementelor sale caracteristice în vederea regăsirii ulterioare a acestora.

ANALOG = Pupitru bisericesc pentru așezat cărțile.

ANCHETĂ = Gen publicistic având ca scop consultarea cititorilor, în vederea stabilirii unor anumite fapte, păreri, puncte de vedere într-o problemă dată.

ANCHETĂ DE BENEFICIAR = Investigarea științifică în scopul determinării cerințelor de informare ale beneficiarului.

ANCHETĂ DOCUMENTARĂ = Activitatea de examinare a unui document și de extragere a datelor bibliografice și de conținut ale acestuia.

ANEXĂ = Material suplimentar care completează, dezvoltă sau lămurește un text (ilustrație, tabel etc.), așezat de obicei la sfârșitul textului.

ANGAJAMENT = Obligație pe care și-o asumă cineva de a realiza ceva.

ANIVERSĂRI CULTURALE = Lucrare editată semestrial de Biblioteca Națională; cuprinde ample informații referitoare la personalități de seamă ale istoriei, științei și culturii românești și universale. La propunerea UNESCO sau a forurilor românești de resort sunt prezentate în fiecare volum 40-45 personalități care urmează să fie aniversate sau comemorate de către biblioteci și alte instituții.

ANTECEDENTE PENALE = Condamnări anterioare suferite de o persoană; persoanele cu antecedente penale nu pot ocupa unele funcții a căror exercitare presupune o conduită ireproșabilă; cei condamnați pentru unele infracțiuni nu pot fi angajați gestionari (bibliotecari cu gestiune).

ANTET = Indicație scrisă, în general imprimată în partea de sus a unei foi de hârtie sau a unui

plic, cuprinzând denumirea, adresa, telefonul etc. unei instituții sau persoane.

ANTETITLU = Text care apare înaintea titlului propriu-zis al unei lucrări, cuprinzând numele instituției sub ale cărei auspicii apare cartea, numărul seriei, numele colecției etc.

ANTICARIAT = Unitate comercială pentru cumpărarea și vânzarea cărților vechi; comerț cu cărți și alte documente vechi.

ANTIFONAR = Carte de cântări religioase, în general psalmi, executate alternativ de două coruri sau de două voci.

ANTOLOGIE = Culegere de texte reprezentative din opera unui scriitor a unui sau a mai multor autori (v. Florilegiu).

ANTREPRIZĂ = Efectuare a unei lucrări de către un antreprenor. (Antreprenor fiind persoana fizică sau juridică care se obligă, pe bază de contract, să execute pentru altă persoană, o anumită lucrare, contra unei sume dinainte stabilite).

ANTROPOLOGIE = Știință care se ocupă cu studiul originii și evoluției biologice a omului.

ANTUM = Publicat în timpul vieții autorului.

ANUAR = Publicație cuprinzând date asupra activității pe un an a unei instituții sau organizații; publicație anuală a unei instituții științifice care conține studii de specialitate.

APARAT BIBLIOGRAFIC = Totalitatea lucrărilor la care se face trimitere în textul sau în notele unui studiu, ca bază documentară a lui.

APARAT CRITIC = Notele și întreaga argumentație, scrisă sau tipărită, în legătură cu valoarea și variantele unui manuscris, ediții etc.

APARAT DE CITIT RAPID = Dispozitiv care poate fi conectat la un calculator, pentru a putea funcționa simultan cu acesta.

APARAT ȘTIINȚIFIC AL CĂRȚII = Informații, date etc. adăugate textului unei lucrări; sunt plasate de obicei la sfârșitul acesteia (ex. note, bibliografii, planșe, anexe etc.).

APENDICE = Adaos la o lucrare, constituind o anexă a ei (v. Anexă).

APOLOGIE = Scriere sau cuvântare de apărare, de laudă exagerată a unei perscane, lucrări etc.

APOSTILĂ = Notă, observație, apreciere scrisă pe marginea unui text.

APOSTOL = Partea din Noul Testament care cuprinde Faptele apostolilor.

AQUA-FORTE = Apă-tare, cum era numit popular acidul azotic; substanță cu care se imprimau ilustrațiile în metal, după ce multă vreme arama și zincul se gravaseră cu dalta.

ARBITRAJ = Soluționarea unui litigiu de către un arbitru (ex.: arbitrajul de stat, care soluționează litigiile patrimoniale dintre organizațiile publice).

ARHIVA BIBLIOTECII = Actele administrative (corespondența primită, copiile după corespondența trimisă, informări, situații, dări de seamă etc.) care se arhivează și se păstrează în conformitate cu normele referitoare la documentele administrative.

ARHIVA PUBLICĂ A UNEI ȚĂRI = v. Depozit legal.

ARHIVELE STATULUI = Instituții responsabile și colecții de documente aflate în subordinea statului, care colecționează, organizează și valorifică documentele de interes public (guvernamentale, administrative etc.).

ARTEXIM = Întreprindere de comerț exterior a Ministerului Culturii, inclusiv pentru cărți.

ARTICOL = Compoziție cu caracter informativ, documentar sau științific, cu un conținut de sine stătător. Poate apărea într-o publicație periodică, dar și separat, sub formă de broșură sau într-o culegere; diviziune a unei legi, a unui regulament, tratat etc.

ARTICOL DE FOND = Articol cu conținut general de îndrumare, de orientare, în problemele actuale importante, tipărit pe prima pagină a unui ziar, de obicei sus în partea stângă.

ARTICOL-PROGRAM = Articol care conține în linii mari concepția și perspectivele activității unei publicații periodice la începuturile sau lansarea ei.

ARTICOL REDACȚIONAL = Articol care exprimă punctul de vedere al redacției într-o problemă dată.

ARTOTECĂ = Bibliotecă de artă; bibliotecile achiziționează sau preiau în custodie opere de artă, de obicei tablouri contemporane, pe care le împrumută solicitanților, realizând astfel legătura artiștilor cu publicul.

ARZ = Memoriu adresat Porții Otomane; document cuprinzând porunca sultanului.

ASERȚIUNE = Anunț afirmativ sau negativ, care este dat ca adevărat.

ASOCIAȚIA BIBLIOTECARILOR DIN BIBLIOTECILE PUBLICE DIN ROMÂNIA = Asociație profesională a bibliotecarilor din Biblioteca Națională și din bibliotecile publice, înființată în 1990; afiliată la F.I.A.B.

ASOCIAȚIA BIBLIOTECARILOR DIN ÎNVĂȚĂMÂNT DIN ROMÂNIA = Asociație profesională a bibliotecilor din învățământ, înființată în 1990, afiliată la F.I.A.B.

ASOCIAȚIA EUROPEANĂ PENTRU CENTRE DE INFORMARE ȘI BIBLIOTECI DIN DOMENIUL MEDICAL = Organizație profesională internațională,

fondată în 1987, reprezentând interesele documentariștilor și bibliotecarilor din sectorul sanitar.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ A BIBLIOTECARILOR, ARHIVELOR ȘI CENTRELOR DE DOCUMENTARE MUZICALE (I.A.M.L.) = Asociație profesională, fondată în 1951, care promovează cooperarea pe toate planurile și apără interesele bibliotecarilor și documentariștilor din sectoarele respective.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ A BIBLIOTECILOR DE DREPT (L.A.L.M.) = Promovează pe plan internațional cooperarea dintre bibliotecile de drept; a fost fondată în anul 1959.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ A BIBLIOTECARILOR DIN METROPOLE – (I.N.T.A.M.E.L.) = Organizație cu caracter profesional care promovează cooperarea internațională între bibliotecile din marile metropole, inclusiv schimburile de publicații.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ A BIBLIOTECARILOR ȘI DOCUMENTARIȘTILOR DIN AGRICULTURĂ (I.A.A.L.A.) = Reprezintă și apără la nivel internațional interesele profesionale ale bibliotecarilor și documentariștilor din domeniul agriculturii; a fost înființată în anul 1955.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ A BIBLIOTECILOR DIN UNIVERSITĂȚILE TEHNICE (POLITEHNICI) = Fondată în anul 1955, apără interesele bibliotecarilor din aceste institute de învățământ superior și promovează cercetarea de specialitate în domeniu.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ A BIBLIOTECILOR MUZICALE (A.I.B.M.) = Asociație profesională a bibliotecilor de muzică. Promovează cooperarea, schimburile de documente și de experiență între bibliotecile din acest domeniu.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE BIBLIOFILIE (A.I.B.) = Forul internațional de specialitate al bibliofililor de pretutindeni; a fost fondată în 1963.

ASTERISC = Semn grafic de forma unei steluțe, care, după un cuvânt, trimite la o notă aflată în josul paginii sau înaintea unui cuvânt, indică un termen reconstituit.

ASTRA = Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român; Organizație Culturală a românilor din Transilvania, înființată la Sibiu în 1861; a avut un important rol cultural și politic în lupta de eliberare națională a românilor transilvăneni. A înființat o bibliotecă românească reprezentativă pentru Transilvania, continuată până astăzi de Biblioteca Județeană «Astra» Sibiu.

AȘEZAREA CĂRȚILOR ÎN RAFTURI = Operațiunea de orânduire a cărților pe polițe de raft, conform unor criterii stabilite în prealabil. Tipurile de așezare sunt următoarele: așezarea alfabetică (după numele autorilor sau după primul cuvânt din titlu, în cazul lucrărilor anonime sau cu mulți autori); așezarea pe formate (după înălțimea cărților); așezarea pe materii (în funcție de conținut); așezarea mixtă (prin combinarea unora din sistemele amintite).

AȘEZAREA SISTEMATIC-ALFABETICĂ A DOCUMENTELOR = Dispunerea colecțiilor unei biblioteci după conținutul lucrărilor, conform clasificării zecimale, iar în interiorul grupelor tematice, în ordine alfabetică, după numele autorilor sau a titlurilor anonime.

ATESTAT = Act prin care se atestă ceva; certificat sau diplomă de studii.

ATLAS = Culegere de hărți, grafice sau planșe asupra unui subiect, sistematizate după anumite criterii.

AUDIOCARTUȘ = Cutie conținând o bandă magnetică sonoră.

AUDIOCASETĂ = Cutie conținând o bandă magnetică miniaturizată.

AUDIOTECI = Biblioteci de înregistrări fonice, pe casete, a cunoștințelor care tradițional sunt transmise prin cărți; pe această cale sunt exploatate resursele oralității, pentru grupele sociale nealfabetizate.

AUDIOVIZUAL = Toate documentele, text și imagine, pentru consultarea cărora este necesară folosirea unui aparat corespunzător (magnetofon, diascol etc.).

AUTENTIC = Document care este conform cu originalul, adevărat; cu putere probatorie, inclusiv în justiție.

AUTOBIOGRAFIE = Scriere literară în care autorul își povestește viața.

AUTOGRAF = Semnătură, document, text scris chiar de mâna autorului.

AUTOR = Persoană sau colectivitate care creează o operă literară sau științifică.

AUTOR ANONIM = Autor care nu-și iscălește lucrarea.

AUTOR COLECTIV = Colectivitate (instituție, organizație etc.) care întocmește și publică pe a sa răspundere o lucrare.

AUTOR INDIVIDUAL SAU PERSONAL = Autor care a publicat singur o lucrare sau a participat la o lucrare colectivă și i se poate identifica partea sa de contribuție.

AUTORITATE = Putere, drept de a emite decizii în temeiul unei împuterniciri; organ de stat competent să emită dispoziții obligatorii.

AUTORIZAȚIE = Act administrativ eliberat unei întreprinderi,

societăți comerciale sau instituții publice sau private, respectiv unei persoane fizice, în scopul executării unei lucrări, ocupații etc.

AUTOR PRESUPUS = Autor a cărui operă nu-i poate fi atribuită cu dovezi incontestabile.

AVANTITLU = Un titlu care precede titlul propriu al unei cărți sau al unei broșuri pe pagina de titlu.

AVIZ CONSULTATIV = Părere exprimată, la cerere, de un for competent asupra unei probleme.

AXONES = Documente vechi, de multe milenii, constând din tăblițe de lemn fixate vertical pe o axă, permițând cititorilor să le rostească pentru a putea citi textul scris pe ambele părți ale tăbliței de scândură.

BANCĂ DE DATE = Ansamblu de date, organizate astfel încât să permită adăugarea altora, modificarea lor etc. cât și efectuarea de relații între ele; aceste date, inclusiv bibliografice, sunt introduse (arhivate) în memoria calculatorului.

BANDĂ MAGNETICĂ = Peliculă de material plastic, acoperită cu oxid magnetic, servind la înregistrarea, conservarea și redarea semnalelor sonore; pentru utilizarea benzilor magnetice se folosesc, după caz, o serie de aparate (magnetofon, magnetoscop, ordinator etc.).

BANDĂ PERFORATĂ = Suport de informații în care datele sunt înregistrate sub formă de perforații pe bandă de hârtie specială.

BAZĂ DE DATE = Repertoriul bibliografic al cărților, articolelor etc. în care se pot găsi informații în legătură cu un subiect.

BENEFICIAR = Persoană sau colectiv care utilizează un sistem de informare pentru a obține informații în legătură cu o problemă de specialitate; persoană fizică sau juridică care apelează la serviciile bibliotecii.

BEST-SELLER = Carte, disc etc. de mare succes; care înregistrează recorduri de desfacere.

BIBLIA = Carte sacră a mozaismului și a creștinismului; alcătuită din „Vechiul Testament" (sec. XIII-XII î.d.Ch.) și din „Noul Testament" (al 2-lea sfert al sec. II d.Ch.) recunoscut numai de creștini.

BIBLIA DE LA BLAJ, 1795 = A doua traducere integrală a Bibliei, în limba română, datorată lui Samuil Micu, marchează un progres în evoluția limbii literare în raport cu versiunea anterioară a fraților Greceanu.

BIBLIA DE LA BUCUREȘTI, 1688 = Prima traducere integrală a Bibliei în limba română; o datorăm fraților Șerban și Radu Greceanu și a fost tipărită din inițiativa lui Șerban Cantacuzino, domnul Țării Românești; monument al limbii române vechi, cu rol deosebit în dezvoltarea limbii literare.

BIBLIA CU 42 DE RÂNDURI = Biblia tipărită de Gutenberg în 1456, care trebuie privită cu mare atenție pentru a o deosebi de un manuscris pentru că cele 42 de rânduri, câte conține o pagină, imită cu mare fidelitate literele caligrafice; lucrare monumentală prin care se impune definitiv superioritatea textului imprimat.

BIBLIOBUZ = Vehicol amenajat ca bibliotecă, care poate deservi cartiere dintr-un oraș mare sau colectivități lipsite de servicii de bibliotecă publică.

BIBLIOFIL = Iubitor și colecționar de cărți rare și prețioase.

BIBLIOFILIE = Ramură a bibliologiei care se ocupă de studiul cărților sub raportul rarității și valorii lor artistice; preocuparea și pasiunea de a colecționa cărți rare și prețioase. (Printre marii bibliofili români, după colecționarii celebri din veacurile XVII și XVIII, se numără: T. Cipariu, M. Eminescu, Al. Odobescu, Nae Ionescu, Const. I. Karadja, Șerban Cioculescu, N. Vasilescu-Capsali, Gh. Potra etc.).

BIBLIOGRAF = Specialist în bibliografie.

BIBLIOGRAFIA ANALITICĂ A PERIODICELOR ROMÂNEȘTI = Bibliografie retrospectivă de tip analitic, realizată de B.A.R., care cuprinde: *Bibliografia analitică a periodicelor românești, vol. 1, 1790-1850* (Partea I; Partea II și Partea III), Editura Academiei Române, București, 1966 și *Bibliografia analitică a periodicelor românești, vol. 1, 1851-1858*, Partea I, Ed. Ac. Române, Buc. 1970; Partea II, Ed. Ac. Române, Buc., 1971; Partea III, Ed. Ac. Române, Buc., 1972. Sunt bibliografiate analitic publicațiile periodice românești după criteriul teritorial și etnic care stă la baza bibliografiei cărții vechi românești. (V. și *Bibliografia românească veche*).

BIBLIOGRAFIA NAȚIONALĂ CONTEMPORANĂ = Bibliografia perioadei 1919-1952 în curs de elaborare/editare sub egida Bibliotecii Academiei Române.

BIBLIOGRAFIA NAȚIONALĂ MODERNĂ = Bibliografia perioadei 1831-1918 realizată de Biblioteca Academiei Române, din care s-au editat până în prezent: *Bibliografia românească modernă (1831-1918), vol. I (A-C)*, București, Editura Științifică și Enciclopedică și Societatea de Științe Filologice, 1984; *Bibliografia românească modernă (1831-1918), vol. II (D-K)*, București, Editura Științifică și Enciclopedică și Societatea de Științe Filologice, 1986, 893 p.; *Bibliografia românească modernă (1831-1918), vol. III (L-Q)*, București, , 1989, 910 p. Spre deosebire de *Bibliografia românească veche (BRV)*, în care

lucrările sunt ordonate cronologic, în *Bibliografia românească modernă (BRM)* descrierile bibliografice sunt clasate alfabetic, oferind cititorilor posibilitatea de a găsi centralizate toate operele unui autor. Bibliografia va dispune, în final, de o serie de indexuri (cronologic, geografic, de materii etc.).
Din prefața volumului I aflăm că: *partea I*, însumând în final 4 volume, va cuprinde operele autorilor români, indiferent de limba în care au fost scrise sau de locul în care au apărut (inclusiv traducerile în alte limbi), precum și toate cărțile apărute integral sau parțial în limba română, indiferent de autor sau de locul publicației; *partea a II-a*, un volum, va cuprinde tipăriturile care prin caracterul, destinația sau forma editorială, se disting de celelalte fiind publicații administrative, de interes local, având circulație restrânsă, precum și albume, atlase, ghiduri etc.; *partea a III-a*, va cuprinde producția tipografică a naționalităților conlocuitoare, la care se adaugă operele autorilor străini publicate ocazional la noi (congrese, întruniri internaționale etc.).

BIBLIOGRAFIA NAȚIONALĂ RETROSPECTIVĂ A PERIODICELOR = Se realizează de Biblioteca Academiei Române și cuprinde următoarele serii: *Publicațiile periodice românești* (ziare, reviste, gazete). Descriere bibliografică de Nerva Hodoș, Al. Sadi Ionescu. Cu o prefață de Ion Bianu. *Tom I* (1820-1906), Buc., Socec-Sfetea, 1913, XXIV + 812 p.
(Repertoriul conține, în ordine alfabetică, 4 302 titluri, din care 578 înregistrate după izvoare bibliografice).
Tom II urmează să înregistreze publicațiile apărute în perioada 1907-1918 și cuprinde 3 250 de titluri descrise după colecții și peste 150 de publicații descrise după izvoare bibliografice. (Colectivul de autori: G. Bârculescu, G. Rădulescu și Neonila Onofrei).

BIBLIOGRAFIA NAȚIONALĂ ROMÂNĂ. Seria: CĂRȚI, ALBUME, HĂRȚI = Publicație periodică bilunară, editată de Biblioteca Națională, care înregistrează întreaga producție de tipar de pe teritoriul României. Publicațiile descrise sunt prezentate tematic și însoțite de indici (autori personali și colectivi, titluri etc.).

BIBLIOGRAFIA NAȚIONALĂ ROMÂNĂ. Seria: NOTE MUZICALE, DISCURI, CASETE = Publicație periodică trimestrială, editată de Biblioteca Națională; înregistrează partiturile, discurile și casetele apărute în România.

BIBLIOGRAFIA NAȚIONALĂ ROMÂNĂ. Seria: PUBLICAȚII OFICIALE = Publicație periodică semestrială, editată de Biblioteca Națională; înregistrează publicațiile oficiale (legi, decrete, hotărâri ale Guvernului etc.) apărute la nivel central și local.

BIBLIOGRAFIE = Lista cărților și a altor publicații folosite de un autor la elaborarea unei lucrări; listă de lucrări referitoare la un anumit sibiect, domeniu sau persoană, obținută prin descrierea și clasarea unor documente.

BIBLIOGRAFIE ANALITICĂ = Bibliografie constituită din descrieri bibliografice însoțite de adnotări.

BIBLIOGRAFIE ADNOTATĂ = Bibliografie care conține scurte indicații asupra conținutului și valorii lucrărilor incluse.

BIBLIOGRAFIE ASCUNSĂ = Bibliografie inclusă într-o lucrare.

BIBLIOGRAFIE CRITICĂ = Bibliografie în care se fac aprecieri asupra operelor înglobate.

BIBLIOGRAFIE CURENTĂ = Bibliografie care semnalează publicațiile pe măsura apariției lor.

BIBLIOGRAFIE DE BAZĂ = Lista operelor care orientează în mod esențial asupra unei teme.

BIBLIOGRAFIE DE BIBLIOGRAFII = Bibliografie care semnalează bibliografiile apărute în legătură fie cu un anumit subiect, fie cu un anumit domeniu.

BIBLIOGRAFIE DE RECOMANDARE = Bibliografie care indică lucrări și studii considerate importante, valoroase și utile pentru o temă dată.

BIBLIOGRAFIE DESCHISĂ = Bibliografie care semnalează documente pe măsura descoperirii lor.

BIBLIOGRAFIE DESCRIPTIVĂ = Simplă prezentare a elementelor exterioare ale publicațiilor, fără nici un fel de indicații asupra conținutului lor.

BIBLIOGRAFIE FACULTATIVĂ = Conține lucrări pe care beneficiarii vizați le consultă după libera lor voință.

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ = Bibliografie care include toate publicațiile, indiferent de domeniul de cunoștințe.

BIBLIOGRAFIE LOCALĂ = Bibliografie care semnalează documentele publicate într-o anumită regiune, zonă geografică; consemnează documentele referitoare la dezvoltarea localității sau a zonei geografice respective, la viața ori activitatea personalităților locale.

BIBLIOGRAFIE NAȚIONALĂ = Bibliografie care semnalează publicațiile apărute pe teritoriul unei țări, sau scrise în limba țării respective, indiferent de locul apariției lor; publicațiile autorilor originari din țara respectivă, precum și publicațiile străine referitoare la poporul și țara în cauză.

BIBLIOGRAFIE OBLIGATORIE = Indică lucrările (literare, științifice etc.) care trebuie consultate, în mod obligatoriu, de diferite categorii de cetățeni (elevi, studenți etc.).

BIBLIOGRAFIE PE TEMĂ = Bibliografie specială care semnalează publicațiile referitoare la o anumită problemă.

BIBLIOGRAFIE RETROSPECTIVĂ = Bibliografie care semnalează publicațiile apărute într-o perioadă anterioară, în trecut.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ = Bibliografie care semnalează numai publicațiile considerate mai importante din anumite puncte de vedere.

BIBLIOGRAFIE SPECIALĂ = Bibliografie care semnalează publicații aparținând unui singur domeniu, tratând un singur subiect sau având o anumită destinație.

BIBLIOICONOGRAFIE = Domeniu al bibliofiliei, care are ca obiect cartea bogat ilustrată.

BIBLIOLOGIE = Știință care se ocupă cu studiul cărții ca fenomen al vieții social-culturale, tratând istoria, tehnica alcătuirii, răspândirea și conservarea cărții.

BIBLIOMANIE = Pasiune pentru cărți rare și prețioase, care degenerează uneori până la manie; obsesie care împinge chiar la furt.

BIBLIOMETRIE = Domeniu al bibliologiei care utilizează metode cantitative pentru studierea producției și circulației documentelor.

BIBLIOTECĂ = Unitate care dispune de o colecție organizată de cărți, periodice și alte documente grafice și audiovizuale, pe care le pune la dispoziția cititorilor, în vederea educării, informării și documentării prin intermediul unor servicii și a unui personal afectat în acest scop.

BIBLIOTECĂ CENTRALĂ = Biblioteca principală din cadrul unui grup de biblioteci coordonate sau subordonate.

BIBLIOTECĂ DE ÎNVĂȚĂMÂNT = Bibliotecă destinată, în principal, elevilor, studenților și cadrelor didactice; se disting: biblioteci centrale universitare, biblioteca centrală pedagogică, bibliotecile universitare și ale institutelor de învățământ superior și bibliotecile școlare.

BIBLIOTECĂ-DEPOZIT = Depozit de cărți nesolicitate sau cu circulație lentă, situat în afara sediului activ al unei biblioteci, uneori chiar în afara localității de reședință a bibliotecii de care aparține; urmărește descongestionarea spațiilor; eventualele publicații solicitate de cititori sunt aduse special din depozitele respective.

BIBLIOTECĂ DE PROGRAME = Colecție organizată de programe, stocate pe suport magnetic (bandă, disc magnetic).

BIBLIOTECĂ DE REFERINȚĂ = Biblioteca care colecționează, organizează și valorifică lucrări de referință și publicații secundare. Funcționează în sistem de acces liber la raft, iar documentele respective nu se împrumută.

BIBLIOTECĂ INDEPENDENTĂ = Biblioteca care are conducere (competență administrativă) proprie.

BIBLIOTECĂ NAȚIONALĂ = Principala bibliotecă a unei țări, care are ca funcții și atribuții principale: colecționarea, conservarea și valorificarea edițiilor naționale, fiind și depozitul legal al statului; elaborează pe această bază, bibliografia națională, cataloage colective etc. și prestează o gamă largă de servicii centralizate la nivel național; îndeplinește funcțiile de centru național de cataloage și de centru național de schimb internațional de publicații.

BIBLIOTECĂ PUBLICĂ = Bibliotecă subvenționată de stat, de sindicate sau asociații, având ca atribuții principale stimularea și satisfacerea cerințelor de lectură și informare ale unei colectivități delimitate teritorial (municipiu, oraș, comună, județ) ori a membrilor unei organizații profesionale sau asociații.

BIBLIOTECĂ SPECIALIZATĂ = Bibliotecă cu colecții de documente profilate pe unul sau mai multe domenii ale științei și tehnicii, destinată unor anumite profesii și categorii de cititori.

BIBLIOTECONOMIE = Ramură a bibliologiei care se ocupă de organizarea, administrarea și conducerea bibliotecilor.

BIBLIOTECONOMIE. CULEGERE DE TRADUCERI PRELUCRATE = Publicație trimestrială care apare sub egida Bibliotecii Naționale; conține traduceri rezumate de lucrări de specialitate și articole din seriale românești și străine.

BIBLIOTERAPIE = Tratarea unor boli nervoase cu ajutorul unor lecturi adecvate.

BIODETERIORARE = Deteriorare biologică; proces complex care are loc sub influența unuia sau mai multor agenți biologici.

BIT = Unitate de măsură a informației în teoria comunicației. (În vorbirea curentă se transmit circa 200 biți/secundă).

BLOCUL DE CARTE = Fază a legării unei cărți; după imprimare, foile de hârtie se fățuiesc (împăturesc) formând fascicole care se suprapun în ordinea numerotării; corpul acesta de fascicole formează blocul cărții.

BREVET = Document oficial acordat de o autoritate prin care i se recunoaște cuiva o anumită calitate în virtutea căruia are anumite drepturi speciale.

BREVET DE INVENȚIE = Document prin care i se recunoaște inventatorului dreptul de a exploata exclusiv acea invenție o anumită perioadă de timp (v. Patent – patentă).

BREVIAR = Lucrare în care sunt expuse sumar noțiuni, date etc. dintr-un anumit domeniu.

BROȘAT = Carte sau broșură nelegată; cu filele cusute și cu coperți de hârtie.

BROȘURĂ = Publicație neperiodică numărând cel puțin 5 pagini, dar nu mai mult de 48 de pagini, cu excepția paginilor de copertă.

BUCHE = A doua literă din alfabetul chirilic; prin extensie – literele alfabetului chirilic.

BUCOAVNĂ = Primul abecedar românesc apărut la Bălgrad în 1699 (v. Abecedar).

BUGET = Planul de venituri și cheltuieli care stă la baza administrării unei unități, colectivități locale etc.

BULETIN = Publicație, de obicei periodică, cuprinzând acte normative, instrucțiuni, anunțuri, studii, informări etc. dintr-un anumit domeniu.

BULETIN DE CERERE = Formular tipizat care servește la solicitarea documentelor de bibliotecă (cărți, reviste, manuscrise etc.) pe care cititorul urmează să le consulte în sala de lectură.

BULETIN DE IDENTITATE = Act oficial care face dovada identității, cetățeniei române și domiciliul titularului.

BULETIN DE INFORMARE DOCUMENTARĂ ÎN CULTURĂ = Publicație editată din 1975 de Biblioteca Națională; a apărut până în 1990 în următoarele serii: Educație permanentă, Arte plastice, Muzică, Literatură, Teatru, Muzee, Monumente istorice și de artă etc. ; cuprindeau anual circa 10 000 de referințe bibliografice adnotate, selectate din lucrări de specialitate și articole din periodice românești și străine.

BULETIN DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ = Publicație editată de INID; conține noutăți din literatura mondială de specialitate, organizate pe serii tematice (protecția și securitatea muncii, tipizare, standardizare, transport, materii prime și materiale, protecția mediului etc.).

BULETIN DE REFERATE DIN LITERATURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI TEHNICĂ ROMÂNĂ = Buletin editat de INID în limbile: română, engleză și franceză; prezintă selectiv noutăți apărute în publicații românești de specialitate.

BUN DE CULES = Formulă prin care se autorizează întreprinderea poligrafică să execute culegerea manuscrisului unei publicații.

BUN DE DIFUZARE = Formulă prin care se autorizează răspândirea unei publicații.

BUN DE TIPAR = Formulă prin care se autorizează întreprinderea poligrafică să tipărească o lucrare pe baza ultimei corecturi.

BUN FĂRĂ STĂPÂN = Lucru (obiect, carte, disc etc.) al cărui titular este absent și care a fost părăsit (abandonat) timp de un an de zile ; devine bun public. Dacă are valoare informațională, științifică sau artistică poate fi transferat, după caz, unui muzeu, biblioteci etc.

BUNURI CU VALOARE CULTURALĂ DEOSEBITĂ = Bunurile cu valoare artistică, istorică, arhivistică (opere de artă, cărți, documente etc.) care se bucură de protecția legii și a căror distrugere, chiar de proprietarii lor, constituie infracțiune.

CADRU-CHENAR = Bordură care încadrează pagina sau coperta unei cărți; adesea este realizată din elemente ornamentale.

CAIET DE EVIDENȚĂ A ACTIVITĂȚII = Formular tipizat care servește la evidența cititorilor înscriși, a frecvenței și a documentelor împrumutate sau consultate în bibliotecă.

CALAMUS = Tub din tulpină de trestie, de 10-12 cm., ascuțit și cu vârful spintecat în lungime, întocmai cum arată azi penițele de metal, folosit multă vreme la scris de vechii greci.

CALCOGRAFIE = Procedeu de tipărire cu forme de tipar care au o suprafață netedă, pe care imaginea propriu-zisă este gravată în adâncime.

CALCULATOR = aparat cu care se efectuează automat operații matematice și logice; calculatoarele pot fi electromecanice (mașini de calculat) și electronice (ordinatoare, computere). Viteza de lucru a unui calculator este de milioane de operații pe secundă. (Prin urmare, o secundă de lucru a calculatorului echivalează cu ani de calcul pentru un om care ar munci 8 ore pe zi). În prezent culegerea textului pentru tipar se poate realiza și cu ajutorul tehnicii de vârf, reprezentată de calculator. Avantaje: mare viteză de culegere și mobilitate grafică; posibilitatea de a modela pagina pe ecran astfel încât prin micșorare sau mărire să ocupe optim spațiul afectat; modificarea, după dorință, a dimensiunilor coloanelor de text, a distanței dintre rânduri etc.

CALENDAR = Indicator sistematic cuprinzând succesiunea lunilor și zilelor unui an, uneori și diferite alte informații (sărbători legale, date istorice etc.). Este realizat sub formă de carte, agendă sau planșă.

CALENDARUL GREGORIAN = Actualul calendar, care are la bază durata anului tropic (365 de zile, 5 ore, 48 minute și 46 secunde), instituit de Papa Grigore al XIII-lea, în 1582; în țara noastră calendarul Gregorian a fost adoptat la 1 aprilie 1919. (Diferența între calendarul Iulian și cel Gregorian a ajuns în sec. XX la 13 zile).

CALENDARUL IULIAN = Calendarul care prin reforma lui Caesar din anul 46 î.e.n. stabilea durata anului la 365 de zile și șase ore. (Pentru compensarea diferenței de șase ore s-a ajuns la anii bisecți de 366 zile).

CALIGRAF = Persoana care se ocupa în vechime cu copierea artistică de cărți și manuscrise; cineva care are scris frumos.

CANT-MUCHE = Grosimea copertei în cele trei laturi libere.

CAP = Text tipărit în partea de sus a primei pagini a unui ziar sau a unei reviste, cu indicații editoriale sumare.

CAPITOL = Diviziune a unui text de proporții mai mari, marcată printr-un număr de ordine sau printr-un titlu ori prin amândouă.

CAPODOPERĂ = Operă artistică de valoare excepțională.

CAPSĂ = Denumirea romană a casetei cilindrice lucrată din lemn sau metal, în care se păstrau cărțile sub formă de sul din papirus. (Se mai numea la romani și SCRINIUM, iar la greci purta numele de BIBLOTEKE).

CARACTER = Cifră, literă sau semn de punctuație; în informatică: orice element-simbol pe care calculatorul electronic îl poate citi.

CARACTERISTICI BIBLIOFILE = Bibliofilia are în vedere; vechimea cărții; dedicațiile, autografele și însemnările marginale (când aparțin unor personalități); însemnările privind circulația și posesiunea cărții (dacă e vorba de o carte veche); tirajul cărții (dacă e mic), deci raritatea; formatul cărții (când este deosebit: liliput, gigant), calitatea hârtiei (satinată, mătase, cu filigran), legătura cărții (când este veche și/sau artistică; ex-librisul, tipărirea artistică).

CARTĂ = Manifest sau act care stă la baza organizării și funcționării unei organizații internaționale (ex.: Carta O.N.U., Charta Cărții etc.).

CARTE = Lucrare neperiodică p. odusă în mai multe exemplare prin tipărire sau prin alte procedee de imprimare, într-un volum sau mai multe și având minim 49 de pagini.

CARTE DE MUNCĂ = Formular tipizat, document care atestă oficial calitatea de salariat a unei persoane; constituie baza calculării unor drepturi salariale, pensiei etc.

CARTELĂ = Dreptunghi de carton destinat înregistrării informației printr-o serie de perforații într-un cod prestabilit.

CARTE RARĂ = Cărțile, revistele, ziarele, foile volante etc. care prin vechime, interes științific și cultural, ca și prin numărul redus de exemplare păstrate se constituie în valori bibliofile.

CARTE TABELARĂ = Cartea care se realiza cu ajutorul următoarei tehnici: scrierea, respectiv textul, precum și desenele erau copiate invers pe lemn, în care albul se cobea, iar relieful era uns cu cerneală și imprimat pe hârtie; este deci vorba de un fel de ștampilă. Tehnica tabelară preluată după secole de apusul Europei de la chinezi a premers tiparul cu litere mobile, fiind folosită din ultimul sfert al secolului XIV și până la sfârșitul celui următor.

CARTE TIPĂRITĂ = Cartea imprimată cu litere mobile; procedeul, utilajul și materialele necesare au fost realizate pentru prima dată de Gutenberg.

CARTE VECHE = Cărțile, periodicele, ziarele etc. care prin conținutul intrinsec, prin vechime și raritate capătă o importanță aparte în cadrul valorilor culturale ale unui popor; criteriile de definire a cărții vechi diferă de la țară la țară; cartea veche românească cuprinde tipăriturile apărute înainte de 1830 pe actualul teritoriu al României.

CARTE VORBITĂ = Operă literară sau științifică, înregistrată pe bandă magnetică, pentru uzul nevăzătorilor.

CARTOGRAFIC = Document cartografic: harta, planul tipografic etc.

CARTONARE = Legarea unei cărți în coperte de carton.

CARTON PÂNZAT = Carton care încorporează în substanța sa pânză, pentru a-i mări rezistența.

CARTOTECĂ = Totalitatea fișelor de evidență întocmite pentru anumite scopuri (fișe de cititori, de materiale, de personal etc.) orânduite conform unor criterii determinate; dulapul sau cutia în care se păstrează asemenea fișe.

CARTUȘ = Ornament care încadrează un text, un titlu, un cuvânt (vechii egipteni scriau în cartuș numele faraonilor); carcasă pentru filme, microfilme etc.

CASARE = Scoaterea difinitivă din uz și din inventar a unor mijloace fixe, bunuri materiale etc. Scoaterea din uz (eliminarea cărților din registrul inventar și din colecțiile bibliotecilor), cu respectarea normelor legale referitoare la uzura fizică și morală (v. Uzura fizică și morală).

CASETĂ = Text-anunț, plasat într-un chenar.

CASETĂ TIPOGRAFICĂ = Informații care se referă la aspecte tehnico-tipografice ale publicațiilor (data începerii culesului, data bunului de tipar, coli de tipar etc.) trecute pe versoul ultimei pagini dintr-o publicație.

CATAGRAFIE = Inventar, recensământ.

CATALOG = Listă de nume, de concepte sau obiecte înregistrate pe diferiți purtători de informații,

orânduite după anumite scheme de clasificare și servind pentru scopuri de informare.

CATALOG ALFABETIC PE NUME DE AUTORI ȘI TITLURI DE ANONIME = Catalog care grupează descrierile bibliografice în ordinea alfabetică a numelor autorilor și a titlurilor (pentru lucrările anonime).

CATALOGARE = Ramură de bază a biblioteconomiei care are ca obiect descrierea documentelor de bibliotecă; descrierile bibliografice constituie buletinele de identitate ale documentelor, iar cataloagele de bibliotecă se constituie în instrumente pentru regăsirea acestora.

CATALOGARE LA SURSĂ = Programul C.I.P. (Catalogarea la sursă sau catalogarea în publicare) a fost inițiat de FIAB, sub egida UNESCO, pentru a pune la dispoziția bibliotecilor, simultan, odată cu cartea și datele de catalogare tipărite pe carte. (Se evită astfel repetarea operațiunilor costisitoare de catalogare de către fiecare bibliotecă și se asigură o descriere bibliografică unitară, standardizată la nivel național și internațional; programul C.I.P. cunoaște o mare dezvoltare în lume, după 1970, fiind aplicat în zeci de țări, precum S.U.A., Marea Britanie, Brazilia etc.). La noi, în prezent, se proiectează un program C.I.P. integrat Agenției bibliografice din cadrul Bibliotecii Naționale.

CATALOG COLECTIV = Catalog oglindind într-un sistem determinat totalitatea fondurilor sau numai o parte a fondurilor a două sau mai multe biblioteci, cu indicarea bibliotecilor unde se găsește fiecare lucrare.

CATALOG CRONOLOGIC = Catalogul în care ordonarea documentelor descrise se realizează după data de publicare a acestora.

CATALOG CU ACCES NUMERIC = Catalog cu ajutorul căruia documentele pot fi puse în evidență pe baza numerelor de acces înregistrate pe purtătorii de informații.

CATALOG CUMULATIV = Catalogul rezultat din însumarea descrierilor bibliografice ale mai multor fonduri documentare deținute de aceeași unitate.

CATALOG DE BIBLIOTECĂ = Catalog de documente primare și secundare orânduite conform unor scheme de clasificare punând în evidență pe măsura acumulării diverselor documente conținutul colecțiilor unei biblioteci sau a unui grup de biblioteci.

CATALOG DE EDITURĂ = Catalog care se întocmește de obicei anual și cuprinde noile apariții, lucrările dintr-o colecție etc.

CATALOG DE LIBRĂRIE = Catalog care semnalează periodic, pe domenii, publicațiile intrate în librării într-o anumită perioadă.

CATALOG DE SERVICIU = Catalog de bibliotecă (alfabetic, sistematic, topografic) utilizat exclusiv de personalul bibliotecii.

CATALOG DE STOC = Catalog de librărie care cuprinde lista cărților aflate în librării într-o anumită perioadă.

CATALOG GENERAL = Cuprinde toate documentele din colecțiile unei biblioteci.

CATALOG INDUSTRIAL = Publicație sub formă de foaie volantă, broșură sau album care servește ca sursă de informare asupra caracteristicilor tehnice ale unor produse precum și pentru alte informații.

CATALOG INFORMATIC = Catalogul de bibliotecă realizat cu mijloace electronice, pe calculator; eliberează personalul din biblioteci de sarcinile repetitive, de rutină și facilitează accesul beneficiarilor la masive de informații aparținând unor rețele de biblioteci, indiferent de distanță, în funcție de numărul de terminale disponibile; beneficiarii pot intra în legătură cu cataloagele informatizate chiar de la domiciliu, printr-o linie tehnică (telefonică).

CATALOG PE SUBIECTE = Catalog care grupează descrierile bibliografice în ordinea alfabetică a cuvintelor care exprimă conținutul particular al documentelor.

CATALOG PUBLIC = Catalogul de bibliotecă de acces public, servind informării cititorilor.

CATALOG SISTEMATIC = Catalog de bibliotecă orânduit conform schemei sistematice de clasificare (C.Z.U.).

CATALOG TOPOGRAFIC = Catalog care grupează descrieri simplificate ale documentelor de bibliotecă, în ordinea în care acestea se găsesc în rafturi; servește la verificarea gestionară a patrimoniului bibliotecii.

CATALOGUL COLECTIV AL CĂRȚILOR STRĂINE INTRATE ÎN BIBLIOTECILE DIN ROMÂNIA = Lucrare bibliografică care apare trimestrial sub egida Bibliotecii Naționale; însumează referințele bibliografice ale cărților străine intrate în biblioteci și în alte instituții; este structurat pe domenii C.Z.U.

CATALOGUL FORMULARELOR TIPIZATE = *Catalogul formularelor tipizate – seria comune, Aprobate pe baza prevederilor decretului nr. 10/1986, vol. I-II*, Buc. 1987; lucrarea conține machetele tuturor formularelor care se pot utiliza în țară, inclusiv în domeniul bibliotecilor.

CATASTIF = v. Condică.

CATEHISM = Lucrare în care se exprimă riguros esența unei doctrine, a unei concepții.

CAZANIE = Culegere de cuvântări bisericești, de predici prin care sunt exprimate pasaje din Noul Testament.

CAZIER JUDICIAR = Fișă în care organele judiciare consemnează toate condamnările penale ale unei persoane.

CĂRTURAR = Erudit, învățat, savant.

CEASLOV = Carte bisericească de rugăciuni care servea în trecut și ca abecedar.

CENTRU DE INFORMARE – DOCUMENTARE = Organism specializat în colectarea, analiza, selectarea, înmagazinarea și regăsirea informațiilor documentare.

CENTRUL NAȚIONAL DE CATALOGARE = Funcție a Bibliotecii Naționale concretizată în întocmirea și editarea fișei de catalog, în formă unică, conform standardelor naționale și internaționale din domeniu, pusă la dispoziția bibliotecilor de toate categoriile, pe bază de abonament.

CENZURĂ = Control prealabil exercitat de anumite organe asupra conținutului publicațiilor.

CERCETARE BIBLIOGRAFICĂ = Studiul documentar de bibliotecă și elaborarea de bibliografii pe teme și subiecte determinate.

CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ ȘI DEZVOLTARE TEHNOLOGICĂ = Publicație editată de INID; conține materiale documentare referitoare la activitatea de cercetare științifică și tehnologică; este destinată îndeosebi specialiștilor din cercetare, proiectare și învățământ.

CERERE DE ÎMPRUMUT INTERBIBLIOTECAR = Formular tipizat care se folosește pentru solicitarea de publicații în cadrul împrumutului interbibliotecar intern și internațional.

CERERE DE INFORMARE = Solicitare adresată de către un beneficiar unui sistem de informare.

CERINȚĂ DE INFORMARE = Totalitatea informațiilor care sunt necesare bunei desfășurări a unei activități sociale utile.

CERNEALĂ = Substanță lichidă sau vâscoasă, de diverse culori, folosită la scris, tipărit și ștampilat. Cerneala colorată pentru inițiale și ornamente era preparată, în Evul Mediu, cu pulbere de aur și argint și cu miniu (sulfură de argint) care dădea literelor o culoare roșie, purpurie.

CERTIFICAT = Act emis de autoritatea publică, conform legii, prin care se atestă situații ce rezultă din scripte oficiale sau din actele prezentate de solicitant.

CHARTA CĂRȚII = Document internațional, publicat la Bruxelles, în 1971, care afirmă rolul esențial al cărții în conservarea și difuzarea cunoștințelor acumulate în lume.

CHENAR = Ornament care încadrează un text sau o imagine; se execută din linii sau alte elemente decorative.

CHITANȚĂ = Document prin care se atestă primirea unei sume de bani, a unor acte.

CIRCUMSCRIPȚIE = Subdiviziune a unei unități administrative, stabilită în vederea desfășurării unei activități (ex.: circumscripție financiară, sanitară etc.).

CIRCUMSTANȚĂ = Împrejurare de natură a influența asupra gradului de pericol social al unei infracțiuni (ex.: circumstanță agravantă).

CITAT = Fragment dintr-o scriere, reprodus întocmai, cu indicarea autorului și a operei.

CITITOR = Persoana care utilizează serviciile bibliotecii (citește în sală, împrumută cărți la domiciliu, audiază sau vizionează casete, discuri etc.).

CITITOR FRECVENT = Cititorul care intră în contact cu biblioteca pentru a se înscrie ori pentru a beneficia de unul sau mai multe dintre serviciile acesteia (împrumut sau restituire de cărți, lectură în sală etc.).

CLASARE = Operație administrativă de încheiere a dosarului unei lucrări prin rezolvarea problemei și depunerea documentelor respective la arhivă.

CLASIC = Care aparține culturii greco-romane; prin extensie: ceea ce se remarcă prin calitate, putând servi ca model.

CLASIFICAREA DOCUMENTELOR = Repartizarea sistematică pe clase (de obicei notate prin indici de clasificare) a documentelor, după conținutul lor tematic.

CLASIFICARE = Sistem de orânduire a subiectelor conform unei ierarhizări și unor caracteristici prestabilite; procesul repartizării subiectelor în clase după asemănări sau deosebiri.

CLASIFICARE BUGETARĂ = Ordine sistematică de grupare a veniturilor și a cheltuielilor bugetare (pe capitole, titluri, articole etc.).

CLASIFICARE DEWEY (DC) = Operațiune care constă în împărțirea convențională a cunoștințelor umane în zece mari clase, cărora li s-au atribuit cifre de la 0 la 9, fiecare clasă împărțindu-se apoi în alte zece subdiviziuni ș.a.m.d. Inconvenientul principal al acestui sistem de clasificare constă că se ajunge la un șir extrem de lung de cifre, ca simboluri pentru clase, diviziuni și subdiviziuni, greu de aplicat în biblioteci, întrucât se operează doar cu indici de formă liniară, fără relații între subiecte.

LASIFICARE ZECIMALĂ NIVERSALĂ (C.Z.U.) = chemă sistematică de clasificare cunoștințelor umane cuprinse în ocumentele de bibliotecă sub rmă zecimală, cu ajutorul unor rupe de cifre, cu semnificație ternațională universală. C.Z.U. a meliorat neajunsurile CD prin ezvoltarea sistemului de indici uxiliari comuni (generali) și nalitici (speciali) a semnelor de elații dintre diferitele noțiuni ndici) etc.

LIRING = Compensări de plăți, e plan internațional, fără umerar, pe bază de eciprocitate.

LIȘEU = Imagine fotografică egativă, realizată pe film sau pe ticlă, după care se execută otografiile.

OALĂ = Foaie dreptunghiulară le hârtie, carton etc.

OALĂ DE AUTOR = Unitate de năsură editorială egală cu 0 000 de semne tipografice, espectiv cu 20 de pagini dactilo le 31 de rânduri cu 65 de semne e fiecare rând; este, de semenea, egală cu 3 000 cm^2 lesen.

OALĂ DE TIPAR = Unitate de năsură a producției editoriale gală cu 16 pagini de tipar, orespunzând unei coli de hârtie le 61x86 cm.

OALĂ DE TITLU = Prima coală ipărită a unei broșuri, care uprinde foaia de gardă, foile de itlu și începutul textului (prefața, uprinsul, notele etc.).

OALĂ EDITORIALĂ = Unitate de măsură a producției editoriale, care pe lângă coala de autor uprinde și adaosurile editoriale prefață, comentarii, colontitluri, lustrații etc.).

OAUTOR = Persoana care a scris o lucrare împreună cu altul sau cu alții; colectivitate care răspunde de conținutul, adaptarea și forma unei lucrări.

COD – CODIFICARE = Expresie convențională cifrică folosită pentru sistematizarea și ușurarea operațiunilor de grupare și prelucrare a datelor; codificarea reprezintă o condiție obligatorie pentru prelucrarea datelor cu ajutorul calculatorului.

CODEX = Carte cu file separate și suprapuse, care începând cu secolul I al e.n. înlocuiește manuscrisul pergament în formă de sul. (Numele îi vine de la latinescul *caudex (copac)*, dovadă că primele file de carte erau din tăblițe de lemn acoperite cu ceară).

CODEX AUREUS = Cel mai vechi și, în același timp, cel mai prețios manuscris din colecția Bibliotecii Batthyaneum din Alba Iulia, filială a Bibliotecii Naționale. Exemplar unic prin frumusețea sa artistică, a fost realizat în secolul IX, pe timpul lui Carol cel Mare; scris în unciale de aur, ornat într-o policromie cu totul deosebită, cu chenare, inițiale și elemente zoomorfe; acest faimos codex a ajuns de la mănăstirea Lorch (Germania), la Neidelberg, în 1555, de unde, în urma jafului provocat de armata generalului Tilly, a fost rupt în două, o parte ajungând la Alba-Iulia, iar a doua parte la Biblioteca Vaticanului; coperțile grele, frumos lucrate în fildeș, se află actualmente la British Museum din Londra și la Museo Sacro din Roma.

CODICE = Manuscris vechi, păstrat în formă de carte.

COLABORATOR = O persoană care răspunde de un anumit aspect al unei lucrări sau de o contribuție la o lucrare, dar nu răspunde de conținutul lucrării în totalitate.

COLAȚIONARE Confruntarea unui text cu originalul, pentru a i se stabili exactitatea, corectitudinea.

COLECTURĂ = Organizație comercială de carte care colectează publicațiile diferitelor edituri și le livrează bibliotecilor.

COLECȚIE = Serie de obiecte adunate sistematic și care prezintă o valoare documentară, artistică.

COLECȚIE DE BIBLIOTECĂ = Totalitatea cărților, periodicelor și a celorlalte documente grafice și audiovizuale deținute de o bibliotecă.

COLECȚIE EDITORIALĂ = Serie de opere literare sau științifice, grupate după criterii diferite dar constante, inițiate de o editură.

COLECȚII ÎN STOC = Cărțile, revistele etc. pregătite de bibliotecari în Anglia, S.U.A. etc., pentru a veni în sprijinul studenților în perioada dinainte de seminarii; cărțile recomandate de profesori sunt stocate „pentru acces imediat" și se împrumută pentru un timp scurt de lectură.

COLECȚIILE DE BAZĂ ALE BIBLIOTECII = Cărțile, periodicele și celelalte documente grafice și audiovizuale din depozitele sălilor de lectură, cu regim de conservare; nu se împrumută la domiciliu pentru a nu risca pierderea lor.

COLECȚII SPECIALE = Colecțiile de documente cu valoare bibliofilă (carte rară, prețioasă, manuscrise, stampe, gravuri etc.).

COLIGAT = Legate împreună (două sau mai multe cărți legate într-un singur volum).

COLOFON = Însemnare la sfârșitul unei cărți, în epoca introducerii tiparului, cuprinzând detalii asupra tipografului, datei și locului unde s-a tipărit cartea, asupra autorului și a titlului lucrării.

COLONCIFRĂ = Numărul de ordine al paginii unei publicații, culeș cu cifre arabe sau romane.

COLPORTAJ = Răspândire, împărțire (a cărții, a presei etc.).

COMISION = Sumă de bani ce i se cuvine unei persoane în temeiul unui contact (sau înțelegeri) pentru efectuarea unui serviciu.

COMPATIBILITATE = Calitate a sistemelor informatice ale căror produse pot fi utilizate interschimbabil în ciuda diferențelor de notație, structură, suport fizic etc. fără modificări esențiale.

COMPENDIU = Lucrare care tratează un subiect de mai mare întindere pe scurt sau în linii generale.

COMPILATOR = Persoană care răspunde de conținutul (alcătuirea) unei culegeri constituite din opere independente sau părți de lucrări ale unui autor sau ale mai multor autori.

COMUNICARE = Lucrare originală concisă, susținută de un specialist la o sesiune, colocviu, simpozion sau congres științific.

CONCESIUNE = Convenție prin care o persoană fizică sau juridică dobândește dreptul de a exploata un anumit serviciu public (ex.: spațiu comercial, drum etc.).

CONCILIERE = Procedură prin care se urmărește realizarea acordului părților în scopul stingerii unui litigiu.

CONDICĂ = Registru, catastif (ex.: condică de prezență).

CONDEI DE PLUMB = Condeiul confecționat din aliaj din plumb și argint; servea la linierea de către vechii copiști a pergamentului pentru a putea scrie rânduri drepte.

CONDUCERE ȘI DECIZIE = Publicație editată de INID; conține prelucrări de articole selectate din literatura de specialitate referitoare la probleme de management, prognoze și alte informații din diferite domenii ale economiei naționale.

CONDUCEREA TEHNICĂ A PRODUCȚIEI = Publicație editată de INID; cuprinde materiale documentare prelucrate din domenii de interes pentru economia românească (organizarea producției, surse noi de energie, realizări ale științei și tehnicii românești). Se adresează cadrelor tehnice de conducere din unitățile industriale.

CONEX = Unit, în legătură cu ceva (ex. : texte conexe).

CONSERVAREA COLECȚIILOR = Ansamblul acțiunilor și factorilor care concură la buna păstrare și la asigurarea integrității și sănătății documentelor de bibliotecă; păstrarea și conservarea colecțiilor reclamă o serie de condiții: spațiu și mobilier corespunzător, bună izolare termică și hidrică, protejare împotriva unor dăunători și contra luminii solare; asigurarea unei temperaturi cât mai constante, cu valori între 16-18 grade și o umiditate a aerului de 45-65 la sută.

CONSERVARE. RESTAURARE = Publicație cu apariție anuală editată de Biblioteca Națională, conținând semnalări succinte de cărți și articole din periodice referitoare la conservarea și restaurarea documentelor de bibliotecă.

CONSERVAREA ZIARELOR = Ziarele au avut întotdeauna un statut special; au fost concepute ca publicații perisabile, fără valoare deosebită pentru generațiile viitoare. Ca urmare, s-au tipărit pe hârtie de calitate inferioară; se păstrează anevoie datorită dimensiunilor. În prezent s-a demonstrat valoarea informațional-documentară a acestor publicații. Ca urmare se întreprind măsuri pentru salvarea acestui patrimoniu (prin microfilmare se recuperează inerentele goluri, în colecții; chiar ziarele noi se microfilmează preventiv din rațiuni de păstrare, utilizare etc.).

CONSIMȚĂMÂNT = Aprobare, încuviințare, asentiment (ex.: acord de intrare în gestiune).

CONSPECT = Notare sintetică, schematică și științifică, mai sumară decât rezumatul, a datelor esențiale ale unei probleme.

CONTESTAȚIE = Opoziție la o hotărâre, la o decizie considerată ilegală; plângere scrisă împotriva deciziei unui organ administrativ.

CONTEXT = Fragment dintr-o scriere în cadrul căruia se găsește un cuvânt sau un pasaj care interesează dintr-un anumit punct de vedere.

CONTRACT = Acord de voință între două sau mai multe părți, din care rezultă o serie de drepturi și obligații.

CONTRAMANDAT = Anulat, revocat; a renunța la un proiect, la o acțiune stabilită, a revoca o dispoziție dată.

CONTRAPAGINĂ = A doua pagină a unei foi scrise sau imprimate.

CONTRAVALOARE = Echivalent în bani a unui lucru oarecare; preț.

CONTRAVENȚIE = Abatere de la lege care, având un grad redus de pericol social, nu este sancționată penal, ci este pedepsită cu amendă sau sancțiuni administrative.

CONTROL BIBLIOGRAFIC UNIVERSAL (CBU) = Program internațional în baza căruia se instituie un control bibliografic național în fiecare țară, constând în înregistrarea bibliografică a fiecărei publicații noi, în momentul apariției acesteia, conform normelor internaționale de descriere bibliografică (v. Bibliografia Națională a României).

CONVERSIE = Acțiune de transpunere a unor date de pe un tip de suport pe alt tip de suport; adaptarea unui program scris

pentru un calculator pentru alt tip de calculator.

COPERTĂ INTERIOARĂ = v. Pagină de titlu.

COPERTĂ MUTĂ = Copertă fără titlu, fără ornamente. (Se utilizează și sintagma: foaie mută).

COPERTE = Cele două scoarțe care formează învelișul cărții; sunt legate prin cotorul cărții.

COPIE = Reproducerea unui text, a unei lucrări de artă, făcută în vederea multiplicării, cu alte mijloace decât tiparul.

COPYRIGHT = Drept de reproducere.

CORAN = Cartea de bază a religiei musulmane care conține învățăturile propovăduite de profetul Mahomed.

CORECTURĂ = Foaie de probă, tipărită provizoriu, pe care se semnalează greșelile prin confruntarea cu manuscrisul sau cu originalul, pentru a fi îndreptate de tipografie.

COREFERAT = Referat care reia critic aspecte dezbătute într-un material elaborat de alt autor.

CORODA = A pregăti o formă de tipar prin gravare cu ajutorul unei soluții chimice.

COTA CĂRȚII = Formulă, alcătuită din cifre sau din cifre și litere, prin care se fixează locul în raft al fiecărei cărți; cota poate să fie simplă, compusă, individuală sau de grup.

COTOR = Partea laterală a unei reviste, cărți etc., care rezultă prin coaserea fascicolelor și de care se fixează coperta.

CRATIMĂ = Semn grafic folosit pentru a lega două cuvinte care se pronunță împreună, ca și pentru a despărți cuvintele în silabe; liniuță de unire.

CREDIT BUGETAR = Suma prevăzută și aprobată prin bugetul public, în limitele căruia o instituție poate cheltui în cursul anului mijloace bănești alocate.

CRESTOMAȚIE = Culegere de texte din diferiți autori.

CRIPTOGRAMĂ = Document, text scris cu caractere secrete.

CROCHIU = Desen rapid executat după natură, consemnând trăsăturile esențiale ale unui personaj, peisaj etc.

CROMOLITOGRAFIE = Procedeu tipografic de imprimat în mai multe culori; desen, tablou sau portret obținut prin acest procedeu.

CRONICĂ = Articol de ziar sau revistă care comentează evenimentele la ordinea zilei (ex.: cronica politică, economică, financiară etc.).

CULTURA ÎN LUME = Buletin cu apariție bimestrială, editat de Biblioteca Națională din anul 1992; conține semnalări bibliografice însoțite de scurte adnotări privind fenomenul cultural în lume.

CULTURA ÎN ROMÂNIA = Buletin cu apariție bimestrială, editat de Biblioteca Națională din anul 1992; conține semnalări bibliografice însoțite de scurte adnotări selectate din cărți și periodice românești.

CUPON UNESCO = Mijloc de plată internațional, care permite efectuarea de plăți în străinătate, pentru cărți și alte materiale documentare, educative etc. Sunt distribuite de UNESCO instituțiilor interesate care suportă contravaloarea lor în moneda națională.

CUPRINS = Listă conținând diviziunile și subdiviziunile unei lucrări, cu indicarea paginilor la care se găsesc.

CURS = Ciclu de lecții tipărite, dactilografiate sau multiplicate prin alte mijloace.

CURSIVĂ = Literă tipografică având linia literei înclinată spre dreapta după modelul scrisului de mână.

CUSTODE = Persoana în răspunderea căreia a fost dată supravegherea publicului din sala de lectură.

CUTTERIZARE = Procedeu de determinare a semnului de autor la așezarea alfabetică a cărților în rafturi (v. și „Semn de autor").

CUVÂNT-CHEIE = Cuvânt sau expresie strict definită care se folosește pentru caracterizarea conținutului unui document, în vederea indexării acestuia.

C.Z.D. = v. Clasificarea Dewey (D.C.).

C.Z.U. = v. Clasificarea Zecimală Universală.

(va urma)

SOMMAIRE

La Loi concernant les bibliothèques, p. 2

L'Association des Bibliothécaires de Moldova: aspects de l'activité, p. 6

TATIANA COSTIUC. Le Salon National du Livre, Chişinău 1994, p. 10

LARISA TUREA. La IIIe édition du Salon du Livre, Iaşi 1994 – un événement culturel remarcable, p. 11

ALEXE RĂU. La réforme bibliothécai.e en Moldova, p. 12

NATALIA CHERADI, RODICA MARTIN. Les bibliothèques universitaires dans le Système national des bibliothèques, p. 18

VLAD CHIRIAC. Centenaire Vasile Harea, p. 24

ION MADAN. Ion Şpac – l'homme et le bibliographe, p. 27

ION ŞPAC. Alexandru Kidel – l'homme de culture, p. 28

VASILE MALANEŢCHI. Paul Mihail (1905-1994), p. 30

VIRGIL CÂNDEA. Discours sur la personnalité du prêtre Paul Mihail, p. 31

ALEXE RĂU. Les dessins de Paul Valéry, p. 33

ION VARTA. La vangeance des autorités tsaristes tirée du rédacteur de la revue „Propăşirea" („La prosperité"), p. 38

OLGA BÂRLAD. Questions d'instruction générale dans la revue „Propăşirea" („La prosperité"), p. 41

TATIANA COSTIUC. Apostol Culea – guide de la lecture à la revue „Şcoala Basarabiei" („L'ecole de Bassarabie"), p. 44

CLAUDIA SLUTU-GRAMA. La bibliothèque d'académicien Ştefan Ciobanu, p. 46

ION MADAN. Le livre national au moment crucial, p. 49

Réponse à l'article..., p. 51

RODICA MARTIN. Riposte à une réplique, p. 53

ANDREI PLEŞU. La conscience patriotique dans la culture roumaine moderne, p. 55

IOAN CIOTLOŞ. Bibliothéconomie: Vocabulaire professionnel, p. 61

CONTENTS

The library law, p. 2

Association of Librarians of Moldova: aspects of activities, p. 6

TATIANA COSTIUC. National Book-salon, Chişinău 1994, p. 10

LARISA TUREA. Remarkable cultural event – third edition of Book-salon, Iaşi 1994, p. 11

ALEXE RĂU. Library reform in Moldova, p. 12

NATALIA CHERADI, RODICA MARTIN. University libraries in National Library Sistem, p. 18

VLAD CHIRIAC. Centenary of Vasile Harea, p. 24

ION MADAN. Ion Şpac – person and bibliographer, p. 27

ION ŞPAC. Alexandru Kidel – person of culture, p. 28

VASILE MALANEŢCHI. Paul Mihail (1905-1994), p. 30

VIRGIL CÂNDEA. Recalling word about father Paul Mihail, p. 31

ALEXE RĂU. Drawings of Paul Valéry, p. 33

ION VARTA. Persecution by tsarist government editor of „Propăşirea" („Prosperity") review, p. 38

OLGA BÂRLAD. Problems of general culture in „Propăşirea" („Prosperity") review, p. 41

TATIANA COSTIUC. Apostol Culea – guide of reading in „Şcoala Basarabiei" („Basarabian school") review, p. 44

CLAUDIA SLUTU-GRAMA. Library of academician Ştefan Ciobanu, p. 46

ION MADAN. National book on the crossing, p. 49

Answers in to article...

RODICA MARTIN. Remark to remark, p. 51

ANDREI PLEŞU. Patriotical awareness in romanian modern culture, p. 55

IOAN CIOTLOŞ. Librarianship: professional dictionary, p. 61

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

№ 1.

ПРОПЪШІРЕА.

ФОАІЕ

ПЕНТРȢ ІНТЕРЕСȢРІЛЕ МАТЕРІАЛЕ ШІ ІНТЕЛЛЕКТȢАЛЕ.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

АНȢЛ І. Dȣmінікъ ѫн 2 Іанȣаріе 1844.

Ромънії аȣ ѫнчепȣт а прецȣі фачеріле de біне а пȣблічітъцїї. Deосебіте фої політіче ші літтераре, сȣбт deосебіте нȣмірї ші кȣ deосебіте tendінце, с'аȣ ѫнфіінцат ѫн тȣс-треле провінчії а векії Dачії. Фіеще каре din еле ѫшї ѫмплінеще скопȣл маї мȣлт саȣ маї пȣцін; ѫнсъ тоате аȣ грешала къпіталъ къ преа се ѫнdелетніческȣ кȣ челе din афаръ, ші преа пȣцін кȣ челе din лъȣнтрȣ. Челе політіче кȣпрindȣ нȣмаї ȣн екстракт ȣскат а ѫнтъмплърілор de zi, скоасе din жȣрналȣрї стръіне, ші каре мȣлте н'аȣ чел маї мік інтерес пентрȣ Ромънї; челе літтераре нȣ се окȣпъ пентрȣ челе маї мȣлте дъцї de кът кȣ літтератȣра ȣшоаръ а Францезілор ші а Цермaнілор; раре орї еле кȣпрindȣ ȣн артікȣл оріцінал ромънеск, маї раре орї ънкъ ȣн артікȣл de щіінце саȣ de інтересȣрї а церілор ноастре. Ліпса dар а ȣнеї фої каре, лъсънd deопарте тоате ноȣтъціле dінафаръ ші dіскȣсііле політічеї de zi, прекȣм ші тоате ачеле традȣкцїї de артікȣле ȣшоаре ші de анекdоте францȣzещї ші немцещї, с ар ѫнгріжі нȣмаї кȣ аdевърателе інтересȣрї матеріале ші інтеллектȣале а Ромънілор, ліпса ȣнеї асеміне фої пȣбліче, zік, есте общеще сімцітъ. Ачеастъ ліпсъ, ѫнтр'атът ѫнкът ѫмпреціȣръріле din афаръ о вор їерта, се ва сілі а о ѫмпліні Пропъшіреа. Лепъdънd din колоанеле сале тот че се ѫнцълеце сȣбт стрінсȣл кȣвънт de політікъ, неокȣпъndȣсе нічї de кȣм кȣ dіскȣсііле ші ноȣтъціле політіче din афаръ ші din лъȣнтрȣ, прекȣм ші кȣ ѫнтѫмплъріле zілії, ісгонind орї че традȣчерї din скріерї стръіне, каре не авънd нічї ȣн інтерес посітів пентрȣ ної нічї нȣ не потȣ ѫмбогъці літтератȣра, фоаїа ноастръ нȣ ва кȣпрinde de кът компȣнерї оріцінале ромънещї, ѫмпърціте ѫн треї секцїї: 1° щіінцеле ексакте, 2° щіінцеле морале ші політіче, ші 3° літтератȣра ромънеаскъ, сілindȣсе прін тоате ачесте а deщепта ȣн інтерес маї віȣ пентрȣ щіінцъ ші націе.

MAGAZIN BIBLIOLOGIC